

Regeringens skrivelse

2009/10:234

Redovisning av den särskilda jämställdhetsatsningen Skr.
2009/10:234

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 17 juni 2010

Maud Olofsson

Nyamko Sabuni
(Integrations- och jämställdhetsdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

Regeringen har under innevarande mandatperiod genomfört den största satsningen på jämställdhetsområdet som någonsin gjorts i Sverige. Det är en omfattande satsning på att utveckla och förstärka jämställdheten inom alla samhällsområden.

Jämställdhetspolitiken har tillförts 1,6 miljarder kronor för denna särskilda jämställdhetsatsning under åren 2007–2010, vilket innebär en tiodubbling av resurserna till jämställdhetspolitiken jämfört med tidigare.

I denna skrivelse lämnas en redovisning av hur dessa medel har använts, vilka åtgärder som har genomförts samt en bedömning av hittills uppnådda resultat.

1	Regeringens bedömning av uppnådda resultat	3
1.1	Skrivelsens syfte, avgränsningar och disposition.....	8
1.2	Regeringens handlingsplaner	9
2	En jämn fördelning av makt och inflytande.....	9
3	Ekonomisk jämställdhet.....	14
3.1	Motverka könsuppdelningen på arbetsmarknaden och i näringslivet.....	15
3.2	Främja jämställda villkor för entreprenörskap	21
3.3	Jämställt deltagande i arbetslivet	23
3.4	Jämställda arbetslivsvillkor	29
4	Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet	31
5	Mäns våld mot kvinnor ska upphöra.....	32
5.1	Ökat skydd och stöd till våldsutsatta.....	33
5.2	Stärkt förebyggande arbete	39
5.3	Stärkt kvalitet och effektivitet i rättsväsendet	43
5.4	Utveckling av insatser riktade till våldsutövare	46
5.5	Ökad samverkan.....	47
5.6	Ökade kunskaper.....	50
6	Åtgärder mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål.....	55
6.1	Ökat stöd och skydd till utsatta	56
6.2	Stärkt förebyggande arbete	60
6.3	Stärkt kvalitet och effektivitet i rättsväsendet	64
6.4	Ökad nationell och internationell samverkan	68
6.5	Ökad kunskap.....	73
7	Jämställdhetsintegrering	76
8	Kunskapsutveckling och uppföljning	79
9	Medel för jämställdhetsprojekt till ideella organisationer	81
	Bilaga 1: Den särskilda jämställdhetsstrategin	83
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 17 juni 2010	89

1 Regeringens bedömning av uppnådda resultat

Regeringen har under innevarande mandatperiod genomfört en omfattande satsning på att utveckla och förstärka jämställdheten inom i stort sett alla samhällsområden. Detta är den största satsning på jämställdhetsområdet som någonsin genomförts i Sverige. Jämställdhetspolitiken har under åren 2007–2010 tillförts 1,6 miljarder kronor, vilket innebär en tiodubbling av resurserna till jämställdhetspolitiken jämfört med tidigare. Resurserna har fördelats till insatser som syftar till att uppnå målen i jämställdhetspolitiken. Vidare har regeringen valt att främja arbetet med jämställdhetsintegrering inom såväl statlig som kommunal verksamhet och att stimulera forskning och kunskapsutveckling inom jämställdhetsområdet. Arbetet mot alla former av mäns våld mot kvinnor, inbegripet prostitution och handel med människor för sexuella ändamål, har prioriterats och den största delen av anslaget inom den särskilda jämställdhets-satsningen har satsats på detta område.

Ökad takt i genomförandet av jämställdhetspolitiken

Jämställdhetspolitikens mål är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Den syftar dels till att motverka och förändra system som konserverar en ojämn fördelning av makt och resurser mellan könen på en samhällelig nivå, dels till att skapa förutsättningar för kvinnor och män att ha samma makt och möjlighet att påverka sin livssituation. När kvinnor och män delar makt och inflytande i alla delar av samhällslivet får vi ett mer rättvist och demokratiskt samhälle. Jämställdhet bidrar också till ekonomisk tillväxt genom att både kvinnors och mäns kompetens och skaparkraft tas tillvara.

Jämställdhetspolitiken är sektorsövergripande och dess målpåfyllelse är beroende av beslut och insatser inom andra områden. Jämställdhetspolitiken har traditionellt varit ett område med små resurser, huvudsakligen förmedlade genom bidrag till projekt. Dess roll har varit och är att uppmärksamma ojämnhet mellan könen och driva på att insatser genomförs inom andra sakområden. Genom att jämställdhetspolitiken har tillförts ökade resurser har det varit möjligt att ta ett samlat och brett grepp på olika samhällsproblem och genomföra åtgärder på ett mer kraftfullt sätt inom en rad områden. Integrations- och jämställdhetsdepartementet har ansvar för att samordna och utveckla jämställdhetspolitiken och har därför samordnat även jämställdhets-satsningen. Detta har emellertid inte fråntagit andra departement det generella ansvaret som åvilar dem att tillämpa ett jämställdhetsperspektiv inom sina respektive ansvarsområden. Strategin för hur jämställdhetspolitiken ska genomföras ligger fast, vilket innebär både att använda jämställdhetsintegrering som metod för att utveckla verksamheten och att genomföra särskilda åtgärder för att påskynda utvecklingen.

I anslutning till det av riksdagen fastställda målet för jämställdhetspolitiken – att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv – har regeringen fastställt ett antal delmål: en jämn fördelning av makt och inflytande, ekonomisk jämställdhet, en jämn fördelning

av det obetalda hem- och omsorgsarbetet samt att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Varje insats som har genomförts faller huvudsakligen inom ett av dessa delmål och redovisas på så sätt i skrivelsen, men många insatser har i realiteten betydelse för fler än ett mål. Till exempel har insatser för att öka andelen kvinnor som är chefer i staten betydelse för fördelningen av makt och inflytande, men också för den ekonomiska jämställdheten. Att bekämpa mäns våld mot kvinnor är ett mål i sig, men leder dessutom till exempelvis minskade sjukskrivningar och ökade möjligheter för kvinnor att vara aktiva på arbetsmarknaden och som medborgare. Bristande jämställdhet på ett område samspelar med situationen på ett eller flera områden. Därmed påverkar insatser inom ett område situationen inom ett annat.

Den särskilda jämställdhetsstatsningen pågår fortfarande. Vissa myndighetsuppdrag är slutförda och återrapporterade, men de allra flesta pågår till slutet av 2010 och i vissa fall även längre. Därmed är det inte möjligt att göra en helhetsbedömning av insatsernas effekter. Vidare har allt för kort tid förflutit för att det ska vara möjligt att avläsa effekter i form av förändringar på samhällelig nivå.

Ökad samverkan och samordning

Jämställdhetsstatsningen har skapat möjligheter att samordna och kraftsamla runt problem som rör flera politik- och verksamhetsområden. Jämställdhetsproblemen grundas ofta i komplexa orsakssamband och därmed är det framgångsrikt att olika aktörer från verksamhetsområden samverkar. Regeringens handlingsplaner och arbetsmarknadsstrategi (se avsnitt 1.2) har utgjort ramverk inom vilka ett stort antal områden berörts och ett stort antal myndigheter genomfört uppdrag.

Samverkan mellan myndigheter och mellan myndigheter och det civila samhället är en viktig grund för att främja jämställdhet. Det är också viktigt för att åtgärda problem, t.ex. när det gäller att åstadkomma en effektiv bekämpning av mäns våld mot kvinnor och för att förbättra bemötandet av brottsoffren. Samverkan mellan berörda myndigheter och organisationer är en förutsättning för att arbetet med våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld ska bedrivas rättssäkert och effektivt.

Att åstadkomma samverkan kräver ett aktivt arbete. Insatser för ökad samverkan har genomförts för att motverka mäns våld mot kvinnor, prostitution och människohandel samt i arbetet med jämställdhetsintegration. Länsstyrelserna har en viktig samordnande roll på regional nivå. Länsstyrelserna har fått regeringens uppdrag att samordna och stödja regional och lokal samverkan för kvinnofrid. Exempelvis har aktiviteter genomförts som syftar till att samordna arbetet med våldsutövande män och insatser som stärker samordningen av skyddade boenden samt insatser till stöd för särskilt utsatta grupper av kvinnor, t.ex. äldre, kvinnor med funktionsnedsättning, kvinnor med missbruksproblem eller kvinnor med utländsk bakgrund. Arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck har alltmer integrerats i det generella kvinnofridsarbetet, vilket torde leda till ett mer samordnat arbete. Länsstyrelserna har även i uppdrag att samordna arbetet mot prostitution och människohandel på regional nivå. I uppdraget ingår att stärka det förebyggande arbetet på regional nivå, och att

öka stödet till utsatta. På nationell nivå har Länsstyrelsen i Stockholms län regeringens uppdrag att samordna arbetet för en fortsatt och utvecklad samverkan i arbete mot prostitution och människohandel.

Brottsoffers behov måste sättas i centrum i all utveckling av samverkansmodeller. Som ett led i detta arbete har Rikspolisstyrelsen och Polismyndigheten i Skåne fått regeringens uppdrag att vidta åtgärder för att utveckla och bygga upp en fysisk miljö särskilt anpassad för att utreda våld mot kvinnor. Satsningen har fått namnet Projekt Karin. Samlokalisering av myndigheter är av stor betydelse då våldsutsatta kvinnor ofta inte har kraft att på egen hand kontakta eller ta sig till myndigheter som är lokaliserade på olika platser för att få stöd och hjälp. Projektet ska fungera som en nationell modell och sprida sina erfarenheter till andra polismyndigheter i Sverige.

Vissa samverkansuppdrag har handlat om att föra samman kunskap som finns hos olika myndigheter. Rikspolisstyrelsen har tillsammans med Åklagarmyndigheten utbildat cirka 10 000 poliser runtom i landet om brott i nära relationer. I syfte att fördjupa kunskaperna om hedersrelaterat våld och förtryck har Skolverket tillsammans med Ungdomsstyrelsen och Rikspolisstyrelsen genomfört konferensen *Förebygg hedersrelaterat våld och förtryck – vad kan vi göra tillsammans?* för chefer inom kultur och fritid, skola och polis. Ungdomsstyrelsen har anordnat en utbildning om förebyggande arbete mot mäns våld mot unga kvinnor, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck som ger högskolepoäng. Utbildningen riktas till anställda inom kommuner som har en samordnande och utvecklande roll inom fritidsverksamhet, socialtjänst och skola. För att förbättra kunskaperna om bakomliggande faktorer för prostitution och människohandel samt förbättra bemötandet av personer som utsatts för detta har Brottsoffermyndigheten tillsammans med Åklagarmyndigheten, Domstolsverket och Migrationsverket fått i uppdrag att utforma och genomföra ett utbildningsprogram.

Kunskapsutveckling

Den särskilda jämställdhetssatsningen har stärkt jämställdhet som ett kunskapsområde. Utveckling av nya metoder, utvärderingar, studier och forskning på olika områden har bidragit till utveckling och spridning av ny kunskap som höjt kvaliteten i jämställdhetsarbetet. Bl.a. har en utvärdering genomförts avseende arbetssätt och metoder som används av kvinnojourer i deras arbete med våldsutsatta kvinnor och barn i syfte att skapa förutsättningar för ett utvecklingsarbete inom ideella kvinnojourverksamheter. Även på området äktenskap mot en parts vilja har en bedömning gjorts att kunskapen på området behöver öka. Mot bakgrund av detta har en kartläggning genomförts som framför allt beskriver situationen för unga kvinnor och män upp till 25 år.

Genom utbildningar baserade på behovsanalys och verksamhetsutvärdering har kunskapen om jämställdhet bland deltagarna höjts. Dessa har också getts möjlighet att omsätta kunskaperna i konkret verksamhet inom myndigheter, kommuner och landsting samt det civila samhället.

En aktiv och pågående forskning om kvinnors och mäns villkor är nödvändig för utvecklingen av jämställdhetspolitiken. Det särskilda jäm-

ställdhetsanslaget har möjliggjort forskning om bl.a. kvinnors hälsa, mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Även studier och undersökningar har genomförts inom arbetsmarknads- och näringslivsområdet i syfte att bl.a. studera kvinnors sjukfrånvaro.

Jämställdhetsarbetet har breddats

Den särskilda jämställdhetsatsningen har inneburit att jämställdhetsarbetet har breddats i olika avseenden. Fler människor har kommit att arbeta med frågorna, fler har fått utbildning eller kunnat fördjupa sina kunskaper och fler har berörts av åtgärderna. Det arbete som har initierats inom myndigheter, kommuner, landsting och det civila samhället har inneburit att jämställdhetsfrågor kommit att uppmärksammas i olika verksamheter på ett sätt som inte har förekommit tidigare. Det har också skapats möjligheter till djupare förståelse av problem och lösningar. Att jämställdhetsarbetet har breddats och fördjupats har bidragit till att synliggöra behoven av ytterligare insatser.

Samtidigt som medel ställts till jämställdhetspolitikens förfogande har det inom flera andra politikområden initierats och finansierats jämställdhetsinsatser. Införandet av jämställdhetsbonusen i föräldraförsäkringen är en viktig jämställdhetsreform som finansierats utanför detta anslag. Ett annat exempel på detta är den fleråriga satsningen på kvinnors företagande som gjorts inom ramen för Näringsdepartementets ansvarsområde.

Insatser utifrån de jämställdhetspolitiska målen

Målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Inom detta övergripande mål har regeringen beslutat om fyra delmål.

En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet. I syfte att driva på utvecklingen för att öka andelen kvinnor på ledande befattningar inom myndigheter och därigenom minska löneskillnaden mellan män och kvinnor har regeringen beslutat om ett program för karriärutveckling för kvinnor i staten. Åtgärden är en av de mer omfattande i arbetet med att nå delmålet om en jämn fördelning av makt och inflytande. Resultat från åtgärden visar framför allt att ett tydligt ägarskap och engagemang i frågan har uppnåtts i de 18 myndigheter som har medverkat i programmet. Dessutom har en rad åtgärder identifierats som måste utvecklas, bl.a. en transparent chefsrekrytering och att olika karriärvägar för anställda kvinnor samt expertrollen görs tydligare.

Regeringen har även fattat flera beslut rörande kvinnor tillhörande nationella minoriteter och när det gäller makt och inflytande har insatser särskilt riktats mot kvinnor inom den samiska minoriteten. Ett antal åtgärder har initierats i syfte att stärka de samiska kvinnornas delaktighet såväl i det samiska samhället som i Sametinget. Resultaten från åtgärden kan framför allt märkas i en attitydförändring avseende jämställdhet i det samiska samhället. Regeringen ser det dock som angeläget att arbetet får

fortsätta och har därför beslutat om en fortsatt satsning genom bl.a. utbildningsinsatser samt erfarenhetsutbyte med samiska företrädare i Finland, Norge och Ryssland.

Ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut. Regeringens åtgärder i syfte att uppnå delmålet har tagit sin utgångspunkt i arbetet med att minska utanförskapet och öka sysselsättningen. De åtgärder som finansierats inom den särskilda jämställdhetsatsningen har i huvudsak varit inriktade på kunskapsutveckling och forskning. Vidare har regeringen tagit ett samlat grepp om jämställdhet i utbildningssystemet, från grundskola till gymnasiet och högre utbildning. Inom ramen för jämställdhetsåtgärder i skolan har flera utbildningsinsatser gjorts, riktade till såväl lärare som rektorer i syfte att bl.a. öka kunskapen om jämställdhet generellt men även för att fortbilda i sex- och samlevnadsundervisning och hedersrelaterat våld och förtryck.

Regeringen har även fattat beslut om ett flertal projekt om kvinnors sjukfrånvaro och varför kvinnor är sjukare än män. Bakgrunden till detta är framför allt att det saknas tillräckligt med kunskap på området.

Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjlighet att ge och få omsorg på lika villkor. Jämställdhetsbonusen är en viktig reform för att uppnå detta mål, som dock inte finansierats av den särskilda jämställdhetsatsningen. Inom ramen för den särskilda jämställdhetsatsningen, har regeringen initierat studier för att fördjupa kunskaperna om fördelningen av det obetalda arbetet och om föräldraförsäkringen. Statistiska Centralbyrån (SCB) har fått i uppdrag att genomföra en tidsanvändningsundersökning. Undersökningarna skapar möjligheter att beskriva likheter och skillnader i kvinnors och mäns levnadsvillkor ur ett vardagsperspektiv och ge välfärdsrelevanta aspekter på vardagslivet och dess organisering. SCB har också fått regeringens uppdrag att genomföra en enkätstudie om skälen till föräldrars beslut om fördelningen av ansvar för barn och om val av barnomsorg.

Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet. En mängd åtgärder har genomförts och dessa härrör framför allt från de tre handlingsplaner som regeringen har beslutat om. Frågan om hedersrelaterat våld och förtryck har haft hög prioritet genom satsningar på förebyggande arbete, skydd och stöd för utsatta ungdomar samt ökad kunskap om denna problematik. Sexuellt våld har uppmärksammats särskilt. Ett nationellt program för hälso- och sjukvårdens omhändertagande av sexualbrottsoffer har genomförts. Även särskilt utsatta grupper av våldsutsatta kvinnor har uppmärksammats t.ex. genom insatser för att öka kunskapen om våld mot kvinnor med funktionsnedsättning hos yrkesgrupper som möter dessa kvinnor.

I delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra ingår även arbetet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Prostitution och människohandel för sexuella ändamål är ett allvarligt hinder för social jämlikhet och jämställdhet mellan könen och för de utsattas möjlighet att åtnjuta sina mänskliga rättigheter. Regeringens satsning för att bekämpa prostitution och människohandel för sexuella ändamål har resulterat i ett flertal åtgärder. Personal vid bl.a. Rikspolisstyrelsen, Åkla-

garmyndigheten och Domstolsverket har utbildats i frågor som rör prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Åtgärder mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål har bedrivits på regional, nationell och internationell nivå. Samarbetet på internationell nivå har framför allt skett i samverkan med internationella organisationer eller svenska utlandsmyndigheter och har inneburit en utbildnings- och informationssatsning i länder i Sveriges närområde men även möjliggjort för relevanta aktörer att besöka Sverige och ta del av det svenska arbetet. På nationell och regional nivå har enskilda länsstyrelser kommit att utgöra samordnare i arbetet. Länsstyrelsen i Stockholms län har på regeringens uppdrag att fördela projektmedel samt samordna det nationella arbetet i syfte att öka samverkan mellan myndigheter och intresseorganisationer. Hittills har åtgärden visat sig resultera i kompetensuppbyggnad nationellt men även renderat god kunskap om operativ samordning och samverkan i arbetet med att bekämpa prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

På regional nivå har länsstyrelserna, tillsammans med berörda myndigheter, arbetat med att stärka samverkan, vilket har bidragit till ökat nätverksbyggande i länen samtidigt som kompetensen och utbytet av information mellan berörda aktörer har stärkts.

1.1 Skrivelsens syfte, avgränsningar och disposition

I budgetpropositionen för 2010 (prop. 2009/10:1) aviserade regeringen att återkomma till riksdagen med en redovisning av den särskilda jämställdhetsatsningen. Syftet med denna är att ge riksdagen information om anslagets användning, vilka åtgärder som har genomförts samt att lämna en bedömning av uppnådda resultat. Satsningen är dock ännu inte avslutad och det är därför svårt att redovisa ett samlat resultat. Där så är möjligt görs en redovisning av resultat och effekter.

Regeringen har under innevarande mandatperiod initierat en mängd åtgärder på jämställdhetsområdet. De åtgärder som redovisas i denna skrivelse omfattar emellertid enbart de insatser som finansierats genom den särskilda jämställdhetsatsningen. Det finns således en rad viktiga insatser av betydelse för jämställdhetspolitiken som inte berörs här. Exempel på sådana insatser, utöver den särskilda jämställdhetsatsningen, är införandet av en jämställdhetsbonus, möjligheten till skattereduktion för hushållstjänster samt en omfattande satsning för att främja kvinnors företagande. Dessa insatser har finansierats genom andra anslag och redovisas för riksdagen i annat sammanhang.

Framställningen utgår från de delmål som regeringen har fastställt för jämställdhetspolitiken dvs. en jämn fördelning av makt och inflytande, ekonomisk jämställdhet, en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet samt att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Vidare redovisas satsningar på att utveckla jämställdhetsintegrering samt insatser för kunskapsutveckling och uppföljning inom jämställdhetsområdet.

Under mandatperioden har regeringen på jämställdhetsområdet beslutat om tre handlingsplaner och en strategi. Handlingsplanerna och strategin innehåller generella insatser men även särskilda åtgärder riktade mot de grupper som skrivelseerna omfattar. Följande handlingsplaner och strategi har beslutats:

- Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer (skr. 2007/08:39),
- Handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål (skr. 2007/08:167),
- En jämställd arbetsmarknad – regeringens strategi för jämställdhet på arbetsmarknaden och i näringslivet (skr. 2008/09:198), samt
- Handlingsplan för att förebygga och förhindra att unga blir gifta mot sin vilja (skr. 2009/10:229).

Flertalet av de insatser som presenterades i handlingsplanerna har finansierats genom den särskilda jämställdhetssatsning och återfinns i denna skrivelse.

Regeringen avser att under nästa mandatperiod återkomma till riksdagen med en uppföljning av genomförda insatser och resultatet av åtgärderna i handlingsplanen i sin helhet.

2 En jämn fördelning av makt och inflytande

En jämn fördelning av makt och inflytande mellan kvinnor och män är en demokratifråga. Det är också en förutsättning för att ge både kvinnor och män möjlighet att forma villkoren för beslutsfattandet och påverka samhällsutvecklingen. En jämn representation av kvinnor och män på ledande positioner är ingen garanti för att den reella makten fördelas jämnt mellan könen, men det är en förutsättning för att främja jämställdhet.

Sammantaget har 40 550 000 kronor fördelats från den särskilda jämställdhetssatsningen till olika åtgärder för att uppnå målet om en jämn fördelning av makt och inflytande.

2.1.1 Program för kvinnors karriärutveckling i staten

Staten är den sektor som har jämnast könsfördelning på arbetsmarknaden. Andelen statsanställda kvinnor har ökat de senaste åren. År 2008 fanns det för första gången fler kvinnor än män bland de statsanställda (50,3 procent) och denna utveckling förstärktes ytterligare 2009 (50,9 procent). Trots detta varierar andelen kvinnor och män kraftigt mellan olika sektorer och typer av befattningar. Att kvinnor och män befinner sig på olika befattningsnivåer inom myndigheterna bidrar bl.a. till att det finns löneskillnader mellan könen på total nivå.

Regeringen har uppdragit åt dåvarande Verket för förvaltningsutveckling att utforma, genomföra, leda och samordna ett längre program för

kvinnors karriärutveckling i staten. Detta i syfte att driva på utvecklingen för att öka andelen kvinnor på ledande befattningar. Programmet ska leda till en ökad andel kvinnor på chefs- och expertfunktioner i staten och därigenom bidra till minskade löneskillnader mellan statligt anställda kvinnor och män. Programmet pågår t.o.m. slutet av 2010. Fr.o.m. den 1 januari 2009 övertogs ansvaret för programmet av Kompetensrådet för utveckling i staten då Verket för förvaltningsutveckling avvecklades. Uppdragsbeskrivningen för programmet innehåller fyra krav:

- det ska finnas en tydlig koppling mellan verksamhetsutveckling och strategisk kompetensförsörjning,
- ett program med ett tjugotal myndigheter ska genomföras. Inom ramen för detta ska individriktade insatser utvecklas som främjar kvinnors karriärutveckling,
- ett utvecklingsarbete ska initieras för chefs- och expertförsörjning inom statsförvaltningen, och
- indikatorer ska tas fram för uppföljning och utvärdering av arbetet. Indikatorerna ska vara utformade så att jämförelser inom och mellan myndigheter underlättas.

Arbetet med att få flera kvinnor till ledande befattningar drivs som ett förändringsarbete som ytterst ägs av ledningen. Förändringsarbetet i myndigheterna omfattar analys av befintliga arbetssätt och rutiner ur ett genusperspektiv. Myndigheterna är också delaktiga i att utveckla idéer om hur chefs- och expertförsörjning inom statsförvaltningen ska främja lika karriärvillkor för kvinnor och män.

Totalt deltar 18 myndigheter i programmet, bl.a. Trafikverket, Försvvarshögskolan, Jordbruksverket, Riksantikvarieämbetet, Rikspolisstyrelsen och Högskolan i Gävle. För de myndigheter som inte deltar är avsaknad av resurser och tidsutrymme den vanligaste motiveringen till att inte delta i programmet, följt av skälet att myndigheterna redan har en hög andel kvinnor både bland de anställda och på ledande befattningar. Sammansättningen av deltagande myndigheter speglar statsförvaltningen väl och medför att övriga myndigheter i statsförvaltningen bör kunna finna relevanta jämförelseobjekt bland dessa.

Myndigheternas förändringsarbete handlar i stora drag om att upptäcka och förändra de dolda strukturer som hindrar en organisation att på bästa sätt tillvarata alla medarbetares kompetens. Samtliga myndigheter kommer, som en del i programmet, att mot en avgift erbjudas att delta i individriktade insatser.

Erfarenheterna från de deltagande myndigheternas arbete under 2009 är goda. Ett tydligt ägarskap och engagemang har uppnåtts och en rad åtgärder har identifierats bl.a. behovet av en transparent chefsrekrytering och att olika karriärvägar för anställda kvinnor samt expertrollen görs tydligare.

Uppdraget kommer att slutredovisas under våren 2011.

2.1.2 Jämställdhetsarbete inom nationella minoriteter

I det övergripande målet för minoritetspolitiken ingår att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjlighet till inflytande, såväl för kvinnor som för män. Regeringen har uppdragit åt Ungdomsstyrelsen

att stödja jämställdhetsarbetet bland de nationella minoriteterna. I uppdraget ingår att dels fördela medel för jämställdhetsprojekt som genomförs av organisationer som företräder dessa grupper, dels utreda hur formerna för samarbetet mellan de nationella minoriteterna ska kunna utvecklas.

Inom ramen för uppdraget har Ungdomsstyrelsen bl.a. haft möten med minoritetsgrupperna, genomfört nätverksträffar och konferenser för erfarenhetsutbyte och spridning av kunskap samt besökt de projekt som beviljats bidrag. Ungdomsstyrelsen har även tagit fram en skrift, *Jämställdhet på egna villkor*, som innehåller erfarenheter och vägledning för arbete med jämställdhet.

På uppdrag av Ungdomsstyrelsen har Centrum för multietnisk forskning vid Uppsala universitet genomfört en kartläggning och analys av behovet av jämställdhetsinsatser bland de nationella minoriteternas organisationer. Uppdraget har redovisats genom rapporten *Gå från ord till handling!*

Ungdomsstyrelsen bedömer i en delrapport att likheterna mellan minoritetsgrupperna är flera även om utmaningarna kan skilja sig åt beroende på olika förutsättningar och behov. Myndigheten anser att de genomförda insatserna ger goda förutsättningar att långsiktigt påverka jämställdhetsarbetet bland de nationella minoriteterna.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 december 2010.

2.1.3 Studie om kvinnor inom nationella minoriteter

Utförningen av minoritetspolitiken har hittills inte beaktat könspekterivet i tillräcklig grad. Det innebär att minoritetskvinnors behov inte lyfts fram, trots att det finns reella behov och dessa behov kan skilja sig från andra kvinnors behov. Regeringen vill därför satsa särskilt på att stärka minoritetskvinnors ställning. Mot bakgrund av detta har regeringen uppdragit åt Uppsala universitet att inom ramen för folkbildningen genomföra en studie om behovet av riktade utbildningsinsatser för kvinnor som tillhör nationella minoriteter. Uppdraget har redovisats genom rapporten *Kunskap för egenmakt: Minoritetskvinnor och folkbildningen*.

I uppdraget ingick att kartlägga vilken undervisning som i dag sker på folkhögskolor och andra utbildningsorganisationer och som riktar sig till nationella minoriteter eller som rör dessa eller minoritetsspråken. Vidare inkluderades i studien en undersökning av behovet av ett organiserat samarbete mellan dessa utbildningsorganisationer, behovet av riktade utbildningsinsatser för minoritetskvinnor inom ramen för folkbildningen samt förutsättningarna för att tillämpa en datorstödd undervisning. I uppdraget ingick även att föreslå hur åtgärderna skulle kunna genomföras på ett övergripande plan.

I studien redovisas att den folkbildning som i dag riktar sig speciellt till kvinnor tillhörande nationella minoriteter är av mycket liten omfattning. Det finns dock ett intresse bland utbildningsinstitutionerna för att rekrytera fler och erbjuda verksamhet som efterfrågas av dessa. Enligt folkbildningen är de största hindren i dag att det dels är svårt att lokalisera minoriteterna och dels att de nationella minoriteterna inte anges som en särskild kategori i statens syfte med bidraget till folkbildningen. Vidare

är samarbetet i dag begränsat till folkbildningsinstitutioner som har profilerad verksamhet mot nationella minoriteter och minoritetskvinnor.

Utredningen slår fast att det finns vissa gemensamma behov för alla nationella minoriteter respektive alla kvinnor bland de nationella minoriteterna. Några behov är emellertid specifika för respektive grupp. En svårighet har varit att önskemål om kurser i mycket liten grad kommit till utbildningsanordnarnas kännedom. I studien lämnas förslag på åtgärder som bl.a. skulle medföra bättre samordning och information om vad som efterfrågas. Här föreslås Folkbildningsrådet få en central roll. Rapporten bereds för närvarande inom Regeringskansliet men Folkbildningsrådet kommer inom ramen för beredningen av regeringsuppdraget *Att stödja kvinnligt entreprenörskap* som lämnades i januari 2010 att beakta de förslag som lämnats.

Uppdraget slutredovisades den 3 april 2009.

2.1.4 Stärka samiska kvinnors delaktighet i samhällslivet

I februari 2008 gav regeringen Sametinget i uppdrag att under 2008 och 2009 genomföra en särskild satsning för att stärka samiska kvinnors delaktighet i samhällslivet och deras ställning i det politiska beslutsfattandet och de politiska processerna. Inom ramen för uppdraget har ett antal åtgärder genomförts, bl.a. seminarier om jämställdhet. Medel har fördelats till jämställdhetsarbete i de politiska partierna. Sametinget konstaterar i en redovisning av uppdraget att synen på jämställdhet har förändrats i en positiv riktning. Regeringens uppdrag har därmed bidragit till ett positivt resultat.

Uppdraget slutredovisades den 30 september 2009.

Regeringen noterar att målet om jämn könsfördelning i Sametinget uppnåddes i valet den 17 maj 2009. Det finns dock anledning att fortsätta det påbörjade arbetet för att ytterligare lyfta fram diskussionen om jämställdhet inom den samiska gruppen. Det har bl.a. framkommit önskemål från samebyarna om fortsatt arbete inom de politiska partierna och om stöd för jämställdhetsarbete.

Regeringen har därför uppdragit åt Sametinget att genomföra en ny särskild satsning i syfte att stärka samiska kvinnors delaktighet i samhällslivet och deras ställning i det politiska beslutsfattandet samt främja samiska kvinnors deltagande i politiska processer. Regeringens bedömning är att en stärkt delaktighet av samiska kvinnor i såväl det samiska samhället som i majoritetssamhället är angeläget.

Inom ramen för den fortsatta satsningen ska Sametinget främja jämställdhet bland samer genom att bl.a. bistå partierna med ytterligare utbildningsinsatser och metodstöd för att främja internt jämställdhetsarbete samt underlätta kvinnors och mäns deltagande i det politiska arbetet. Sametinget ska även lämna förslag på en långsiktig lösning för det fortsatta jämställdhetsarbetet inom ramen för Sametingets ordinarie arbete. Avslutningsvis ska ett erfarenhets- och kunskapsutbyte påbörjas med samiska företrädare i Finland, Norge och Ryssland rörande jämställdhet, mäns våld mot kvinnor, sexuella trakasserier och missbruk. Slutsatserna från detta utbyte ska redovisas under det svenska ordförandeskapet i Barentsrådet.

2.1.5 Värderingar avseende jämställdhet och barns rättigheter

Nämnden för statligt stöd till trossamfund har i sin verksamhet omfattande och fortlöpande kontakter med olika trossamfund och organisationer samt myndigheter. Under åren 2005–2006 har nämnden drivit ett projekt om det svenska samhällets grundläggande värderingar. Under hela 2000-talet har återkommande dialoger förts med trossamfunden om kvinnor och barn i utsatta situationer och vad samfunden kan göra för dessa grupper. Flera av de samfund, såväl kristna som muslimska, som SST har kontakter med har sitt ursprung i delar av världen där så kallade hederskulturer starkt influerat synen på familj och relationer.

Regeringen har uppdragit åt nämnden att fortsätta och fördjupa dialogen med trossamfund om värderingar vad avser jämställdhet och barns rättigheter samt hur dessa kan bidra till att motverka hedersrelaterat våld och förtryck, i synnerhet mot unga kvinnor och män.

Nämnden för statligt stöd till trossamfund har lämnat en redovisning av projektet *Grundläggande värderingar – dina, mina, våra?*. Av redovisningen framgår bl.a. att ett stort antal möten ägt rum som på olika sätt gjort trossamfundens ledare och medlemmar medvetna om det svenska samhällets syn på barns och kvinnors rättigheter. Projektet har även gett tillfälle till många kontakter med formella och informella grupper av kvinnor för samtal och stöd.

Uppdraget slutredovisades den 1 mars 2009.

2.1.6 Ideella organisationers arbete mot diskriminering

Informationen avseende förekomsten av särbehandling och diskriminering inom det civila samhället är idag begränsad. Det är emellertid en viktig uppgift att överväga om och hur staten kan bidra till ett arbete där det civila samhällets organisationer utvecklar sin egen verksamhet. Syftet är att kunna nå fler människor och skapa förutsättningar för ett jämlikt deltagande i det civila samhället.

Regeringen har uppdragit åt Ungdomsstyrelsen att föra samtal med ett tiotal organisationer inom det civila samhället om hur de kan utveckla sitt arbete mot diskriminering, särskilt könsdiskriminering, och för jämställdhet inom den egna verksamheten. Ungdomsstyrelsen ska därefter utlysa medel som kan sökas av organisationer som vill intensifiera sitt arbete mot diskriminering, särskilt könsdiskriminering, och för jämställdhet inom den egna verksamheten.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 april 2011.

2.1.7 Engagemangsguider

Statistik visar att färre kvinnor än män är aktiva och utför frivilligt arbete inom det civila samhällets organisationer och att kvinnors andel minskar. Aktivitetsgraden är särskilt låg bland unga kvinnor med utländsk bakgrund. Vidare har forskning visat att kvinnor typiskt sett har mindre

inflytande i civilsamhällets organisationer än män. Det är angeläget att finna former för att stimulera personer som tidigare inte varit aktiva inom civilsamhällets organisationer till engagemang. Många organisationer bedriver redan i dag ett omfattande sådant arbete, vilket regeringen önskar främja ytterligare.

Regeringen har uppdragit åt Ungdomsstyrelsen att utlysa och fördela medel till organisationer inom det civila samhället som vill arbeta med engagemangsguider eller liknande metoder av uppsökande karaktär.

Dessa engagemangsguider bör ha till uppgift att stimulera de som bor i områden med lägre organisationsgrad till att engagera sig inom civilsamhällets organisationer. Det är viktigt att särskilt nå ungdomar och kvinnor. Syftet med verksamheten bör vara att uppmuntra till ideellt engagemang och nya nätverk för personer som annars inte skulle ha sökt sig till sådan verksamhet. Detta förutsätter dock att verksamheten är av uppsökande karaktär. En sådan uppsökande verksamhet kan underlättas genom att organisationer samverkar med myndigheter och andra aktörer som kommer i kontakt med personer som exempelvis är arbetslösa eller behöver stärka sina nätverk.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 april 2011.

2.1.8 Studie av ungas kulturutövande

Meningsfulla kultur- och fritidsaktiviteter är viktiga för ungdomars möjligheter till avkoppling och för deras hälsa, personliga utveckling och förståelse av omvärlden. Alla flickor och unga kvinnor, pojkar och unga män ska ha möjlighet och rätt till kulturupplevelser oberoende av familjeförhållanden eller var man växer upp. Oavsett ålder, kön, eventuell funktionsnedsättning eller etnisk, socioekonomisk eller religiös bakgrund ska barn och unga kunna ta del av och utforska kultur och konstnärliga uttryck i olika former. Regeringen har uppdragit åt Ungdomsstyrelsen att genomföra en analys av ungas kulturutövande samt ungas upplevelser av detta. Syftet med studien är att öka kunskapen om ungas kulturutövande, belysa eventuella skillnader mellan unga kvinnors och unga mäns kulturutövande samt synliggöra unga kvinnors fritidsaktiviteter. Även den offentliga medelstillsdelningen till kulturverksamheter i förhållande till andra verksamheter för unga ska analyseras.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 januari 2011.

3 Ekonomisk jämställdhet

Regeringens mål är att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut. Att kvinnor ska ha samma möjligheter som män att försörja sig själva genom ett betalt arbete är centralt i svensk jämställdhetspolitik. Kvinnor och män ses som individuellt ansvariga för både försörjning och omsorg. Skatter och socialförsäkringar är knutna till individen för att möjliggöra för kvinnor och män att både förvärvsarbeta och ta ett aktivt ansvar för hem och familj.

Sammantaget har 273 825 000 kronor fördelats från den särskilda jämställdhetsstatsningen till olika åtgärder för att uppnå målet om ekonomisk jämställdhet.

Skr. 2009/10:234

En jämställd arbetsmarknad – regeringens strategi för jämställdhet på arbetsmarknaden och i näringslivet

Den 17 juni 2009 överlämnade regeringen skrivelsen En jämställd arbetsmarknad – regeringens strategi för jämställdhet på arbetsmarknaden och i näringslivet (skr. 2008/09:198). Syftet med strategin är att utifrån ett övergripande jämställdhetsperspektiv samordna och utveckla insatser med inriktning på arbetsliv, näringsliv och utbildnings- och socialpolitik. Genom samverkande åtgärder på dessa områden kan arbetet med jämställdhet bli framgångsrikt. Strategin ska göra det möjligt för att främja jämställdhet på arbetsmarknaden och i näringslivet. Insatserna ska även syfta till att få fler kvinnor och män i arbete samt att minska utanförskapet.

I skrivelsen redovisar regeringen sin bedömning av vilka inriktningar jämställdhetspolitiken bör ha inom arbetsmarknads- och näringslivsområdet. Enligt regeringen bör arbetet ha följande inriktningar:

- motverka könsuppdelningen på arbetsmarknaden och i näringslivet,
- främja jämställda villkor för entreprenörskap,
- jämställt deltagande i arbetslivet, samt
- jämställda arbetslivsvillkor.

Inriktningarna kan i huvudsak förverkligas inom ramen för generella insatser som genomförs inom berörda områden. Dessa inriktningar ska samlats utgöra en grund för samordning, analys, utformning och uppföljning av insatser inom det jämställdhetspolitiska området.

Flertalet av de åtgärder som redovisas i skrivelsen har under innevarande mandatperiod finansierats inom ramen för regeringens särskilda jämställdhetsinsatsning.

3.1 Motverka könsuppdelningen på arbetsmarknaden och i näringslivet

För att minska könsuppdelningen på arbetsmarknaden och i näringslivet måste jämställdhetsarbetet genomsyra hela utbildningsväsendet, från förskolan till högre utbildning. Skolan ska bidra till att motverka stereotypa föreställningar om kön och kompetens. Valen till gymnasieskolan bör vara aktiva och medvetna eftersom de i hög grad styr senare utbildningsval. Varje individ ska ha möjlighet att välja utifrån sitt eget intresse och mötas av respekt för sitt yrkesval oavsett om detta i dag är inom ett kvinno- eller mansdominerat yrke.

3.1.1 Jämställdhetsinsatser i skolan

Utgångspunkten för jämställdhetsarbetet i skolan är att alla elever ska få pröva och utveckla sina förmågor och intressen utan att hindras av stereotypa könsroller. I en jämställd skola är studie- och yrkesvalen indivi-

duella och inte könsbundna. Varje skola ska bedriva ett långsiktigt och målmedvetet arbete för att främja jämställdhet och varje form av diskriminering ska bekämpas. Myndigheten för skolutveckling har fått i uppdrag av regeringen att planera och genomföra insatser i syfte att främja jämställdhet i grundskolan och motsvarande skolformer, gymnasieskolan samt vuxenutbildningen. Sedan Myndigheten för skolutveckling avvecklats har Statens skolverk tagit över uppdraget. Inom ramen för uppdraget om utvecklingsinsatser på jämställdhetsområdet i skolan har arbetet bedrivits inom fem områden.

- främja jämställdhet samt motverka könsrelaterade trakasserier och avhopp bland elever av underrepresenterat kön,
- sprida kunskap om kön och skolframgång,
- fortbildning i sex- och samlevnadsundervisning,
- insatser för att förhindra och förebygga hedersrelaterat våld och förtryck, och
- insatser för att förhindra psykisk ohälsa.

Uppdragets samtliga delar ska slutredovisas senast den 31 december 2010.

Främja jämställdhet samt motverka könsrelaterade trakasserier och avhopp bland elever av underrepresenterat kön

I enlighet med uppdraget ska Statens skolverk erbjuda utbildning i syfte att generellt främja jämställdhet samt att motverka oönskade handlingar såsom könsrelaterade trakasserier. Myndigheten ska dessutom sprida information om utbildningen till kommuner och skolor samt stödja kommuner och skolor i deras arbete att motverka traditionella studieval och främja jämställdhet.

Inom området könsmönster och avhopp har Skolverket tillsammans med lärosätena utarbetat och anordnat högskolekursen *Jämställdhet i skolan – skolpraktik och forskningsperspektiv*. Målgruppen för högskolekursen är lärare inom förskola, grund- och gymnasieskola, vuxenutbildning och högskola samt för studie- och yrkesvägledare. Kursen gavs första gången hösten 2009 på fem olika lärosäten med totalt 177 deltagare. Kursen anordnas vid bl.a. Göteborgs universitet, Luleå tekniska universitet och Högskolan i Gävle.

Skolverket har även fördelat utvecklingsmedel för att främja arbete med jämställdhet i skolor. Under 2008 fördelades medel till 32 projekt i 20 kommuner och under våren 2009 fördelades medel till 113 projekt i 65 kommuner. I december 2009 och januari 2010 beslutades att fördela ytterligare cirka 14 miljoner till 100 projekt. Projekten bedrivs under vårterminen 2010 och slutredovisning ska lämnas till Skolverket i juni 2010. Projekten inriktas bl.a. på arbetet med att motverka traditionella yrkesval, förbättrad sexualundervisning, och att motverka skolstress bland flickor. Skolverket har även beviljat 35 huvudmän medel för att bedriva sommarkurser i teknik för flickor. Totalt deltog 1013 flickor i 95 kurser i landet. Vidare har även en seminarierie utarbetats om hur arbetslivet kan användas som lärmiljö vid undervisningen av teknik. Seminarierien kommer att ges vid bl.a. Malmö högskola, Luleå tekniska universitet och Karlstad universitet under 2010.

Skolverket tillsammans med Högskoleverket har fått i uppdrag att anordna en konferens inom ramen för Sveriges ordförandeskap i Nordiska ministerrådet 2008. Temat för konferensen var *Kön, utbildningsframgång och arbetsliv* och fokus låg på utbyte av kunskaper och erfarenheter. Konferensen blev en mötesplats för forskare, politiker och praktiker inom utbildnings- och arbetsmarknadsområdet i Norden. Skolverket bistod även Regeringskansliet i planeringen av en konferens på liknande tema, *Gender Differences in Educational Achievement*, under Sveriges EU-ordförandeskap hösten 2009. Syftet med konferensen var att öka medvetenheten om konsekvenser av könsskillnader i utbildningsresultat, varför de uppstår och om alternativa vägar att påverka dessa. Konferensen riktade sig framför allt till politiker, beslutsfattare och forskare.

Fortbildning i sex- och samlevnadsundervisning

Skolverket fick även i uppdrag att erbjuda personal inom grund- och gymnasieskolan fortbildning i sex- och samlevnadsundervisning. Utbildningen syftar till att ge skolpersonal kompetens kring olika arbetsmetoder samt uppmuntra till ett ämnesintegrerat arbetssätt. Högskolekursen har getts vid flera olika lärosäten bl.a. Göteborgs universitet, Malmö högskola och Umeå universitet. Skolverket har även fördelat utvecklingsmedel till skolor som vill förbättra sin sex- och samlevnadsundervisning. Umeå universitet har som ett led i att öka kvaliteten i sex- och samlevnadsundervisningen granskat metodböcker som används i undervisningen.

Insatser för att förhindra och förebygga hedersrelaterat våld och förtryck

Skolledare i grund- och gymnasieskolan har erbjudits fortbildningen *Hedersrelaterad problematik – om skolans ansvar och möjligheter*. Syftet med utbildningen är att skolledare ska få ökad kunskap om och beredskap för att arbeta med jämställdhetsfrågor i allmänhet och med frågor kring heder och förtryck i synnerhet. Kursen riktar sig till rektorer och har getts på sju olika lärosäten, bl.a. Karlstads, Linköpings och Uppsala universitet samt genom Skolverket i Stockholm. Totalt har 330 rektorer deltagit. Tillsammans med Ungdomsstyrelsen och Rikspolisstyrelsen har Skolverket genomfört konferensen *Förebygg hedersrelaterat våld och förtryck – vad kan vi göra tillsammans?* för chefer inom kultur och fritid, skola, socialtjänst och polis. Totalt deltog 80 personer vid konferensen.

Skolverket har även utvecklat en kurs om jämställdhet och hedersrelaterat våld och förtryck i skolans värld vid Stockholms universitet för skolpersonal.

Insatser för att förebygga psykisk ohälsa

Skolverket har fått i uppdrag att i samråd med relevanta myndigheter stödja elevhälsans arbete med att främja psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa i grund- och gymnasieskolan. Under 2009 påbörjades ett

flertal aktiviteter – bl.a. gjordes en nulägesbeskrivning av elevhälsan i landet sammanställd genom en större enkät och intervjustudie. Utvecklingsmedel har fördelats till skolor som ansökt om medel för arbete med att motverka skolrelaterad stress. Ytterligare en studie i ett antal skolor om elevhälsans koppling till skolans kunskapsuppdrag, vilken innefattar intervjuer med förvaltningschefer, lärare och elevhälsans personal, har påbörjats. Vid Örebro universitet har även en uppdragsutbildning på temat *Samarbete med föräldrar i skola och förskola – skolpraktik och forskningsperspektiv* genomförts. Under hösten 2010 kommer Skolverket att genomföra nationella konferenser riktade till elevhälsans personal samt lärare och rektorer.

Könsskillnader i ämnet idrott och hälsa

Enligt ett tilläggsuppdrag ska Skolverket även utifrån ett jämställdhetsperspektiv kartlägga ämnet idrott och hälsa i grundskolan. Särskild fokus ska ligga på följande aspekter: pojkars och flickors attityder till ämnet som helhet och till olika delmoment, elevernas närvaro och aktivitet, skolornas organisering av ämnet samt undervisningens utformning. Skolverket har gett Gymnastik- och idrottshögskolan i Stockholm i uppdrag att genomföra kartläggningen.

Delegationen för jämställdhet i skolan

Inom ramen för satsningen på jämställdhet i skolan beslutade regeringen att tillsätta en delegation för jämställdhet i skolan (dir. 2008:75) med uppgift att utifrån skolans värdegrund lyfta fram och utveckla kunskap om jämställdhet i skolan. Uppdraget omfattar såväl kommunala som fristående skolor samt sameskolan och specialsolan. Delegationen ska kartlägga kunskaperna om jämställdhet i skolan och ta fram kunskapsöversikter som rör bl.a. lärtilar samt språk-, läs- och skrivutveckling.

I uppdraget ingår också att identifiera områden där ytterligare kunskap om jämställdhet och genus behövs och att föreslå insatser för hur ett långsiktigt jämställdhetsarbete i skolan kan utvecklas och stärkas. Inom ramen för uppdraget ska delegationen genomföra seminarier och på andra sätt sprida den kunskap som sammanställs, särskilt om de metoder som kan användas för att bryta traditionella könsmonster och könsroller. Delegationen lämnade i juli 2009 ett delbetänkande, *Flickor och pojkar i skolan - hur jämställt är det?* (SOU 2009:64). Under 2010 har delegationen initierat ett antal studier, vilket bl.a. resulterat i rapporterna *Kunskap som befrielse? En metaanalys av svensk forskning om jämställdhet och skola 1969–2009* (SOU 2010:35), *Kvinnor, män och jämställdhet i läromedel i historia* (SOU 2010:10) samt *Kvinnor, män och jämställdhet i läromedel i samhällskunskap* (SOU 2010:33).

Studien om läromedel i historia visar att kvinnors historia ges minimalt med utrymme och oftast har karaktären av inskott i den övriga texten. I läromedel för samhällskunskap finns bl.a. brister i presentationen och diskussion om begreppet jämställdhet samt brister i problematisering utifrån jämställdhetsaspekter.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 30 november 2010.

Jämställdhet är en förutsättning för att landets lärosäten ska kunna säkerställa en långsiktigt hög kvalitet i verksamheten. Fler kvinnor än män påbörjar i dag högre studier, men kvinnor och män följer i stor utsträckning skilda utbildningar och skilda inriktningar inom utbildningar. Generellt sett utgör kvinnor ca 40 procent av undervisande och forskande personal vid lärosätena, men ett tydligt mönster är att ju högre upp i den akademiska hierarkin, desto mindre andel kvinnor.

Mot bakgrund av detta har regeringen tillsatt en delegation för jämställdhet i högskolan (dir. 2009:7). Delegationens uppdrag är att främja jämställdhet i högskolan genom att stödja insatser och föreslå relevanta åtgärder. I begreppet högskolan innefattas hela högskolesektorn, dvs. statliga universitet och högskolor, enskilda utbildningsanordnare med examenstillstånd samt organisationer med anknytning till sådana lärosäten. Delegationen ska särskilt uppmärksamma och motverka könsbundna utbildningsval till högskolan och den minskade andelen män som söker sig till högre utbildning. Delegationen ska även uppmärksamma skillnader mellan kvinnor och män vad avser studietakt, avhopp och benägenhet att avlägga examen samt mäns och kvinnors skilda möjligheter till forskarkarriär och den ojämna könsfördelningen på högre befattningar inom högskolan.

Delegationen har hittills bedrivit verksamhet på följande områden: bidragsgivning, kunskapsspridning och påverkan samt kartläggning och analys. Medel har utlysts och fördelats såväl 2009 som 2010. Sammanlagt närmare 48 miljoner kronor har fördelats på 35 olika projekt. Totalt har vid de båda utlysningarna 22 lärosäten samt Sveriges förenade studentkårer och Sverige universitetslärarförbund beviljats bidrag. Delegationen har vidare bl.a. anordnat tre tematiska konferenser, i Göteborg, Malmö respektive Örebro, med utgångspunkt i de projekt som beviljades medel 2009. Delegationen har också tillsammans med Delegationen för jämställdhet i skolan och Högskoleverket anordnat en större konferens om lärarutbildningen.

I oktober 2009 redovisade delegationen till regeringen sitt uppdrag om metoden att ange kvantitativa mål för högskolans personal. Delegationen konstaterade att förekomsten av kvantitativa mål på flera sätt har inverkat positivt på lärosätenas jämställdhetsarbete, trots att måluppfyllelsen varierade. Kraven på redovisning har enligt delegationen bidragit till att föra upp jämställdhetsfrågor på ledningsnivå och har därmed medfört att många lärosäten sett över sina rekryteringsprocesser. Delegationen har också i februari 2010 överlämnat en redovisning av sin dittills bedrivna verksamhet. I delrapporten lyfter delegationen fram ett antal slutsatser och framtida utmaningar för utvecklingen av jämställdheten inom högskolan. Bl.a. pekar delegationen på vikten av att noga följa effekterna för jämställdheten av de strategiska forskningsinsatserna samt att, perspektiv av utvecklingen mot ökad självständighet för universitet och högskolor, finna former för en ändamålsenlig och effektiv styrning inom jämställdhetsområdet.

Under 2009 och 2010 har delegationen också initierat ett antal studier och forskningsprojekt. En översikt över praktiska jämställdhetsinsatser och en analys av forskning kring jämställdhet i högskolan har t.ex. redo-

visats i rapporterna *Kartläggning och analys av jämställdhetsinsatser vid svenska lärosäten* (Rapport 2009:1), respektive *Jämställdhet i akademien – en forskningsöversikt* (Rapport 2010:1). Skr. 2009/10:234

Delegationen ska slutredovisa sitt uppdrag senast den 1 januari 2011.

3.1.3 Åtgärder för jämnare könsfördelning på lärarutbildningen

Många faktorer spelar in vid val av högskoleutbildning. Ekonomiska framtidsutsikter och personliga intressen har betydelse, men de flesta studieval speglar även ett traditionellt och djupt rotat tänkande om kvinnliga och manliga områden. Lärarutbildningen hör till de utbildningar som sedan lång tid tillbaka har lockat fler kvinnor än män.

Med utgångspunkt i befintlig forskning och kunskap på området har regeringen därför uppdragit åt Högskoleverket att analysera bl.a. könskillnader i studieval avseende lärarutbildningens olika utbildningar, orsaken till att fler män än kvinnor väljer att avbryta sina studier på lärarutbildningen samt hur stor andel av männen som efter avslutad utbildning arbetar som lärare. Analysen har genomförts utifrån lärarutbildningens olika inriktningar samt de verksamhetsområden utbildningen riktar sig mot. I uppdraget ingick även att föreslå lämpliga åtgärder för att uppnå en jämnare könsfördelning på lärarutbildningen.

Resultatet av uppdraget presenterades i Högskoleverkets rapport *Man ska bli lärare! Den ojämna könsfördelningen inom lärarutbildningen – beskrivning och analys* (Rapport 2009:7). Rapporten visar på ett minskat antal män i lärarutbildningen och ett minskat intresse för utbildningen. Rapporten beskriver också att män och kvinnor är väldigt ojämnt fördelade över lärarutbildningens olika inriktningar och ämnen. Vidare ställer Högskoleverket frågan om vilken bakgrund de kvinnor respektive män har som finns på landets lärarutbildningar. Enligt rapporten ser bakgrunden ofta olika ut mellan kvinnliga och manliga lärarstudenter, och därmed även bevekelsegrunderna för att välja en utbildning som lärare. Männen betraktar oftare än kvinnorna sitt utbildningsval som akademiskt, de har i mindre utsträckning arbetarbakgrund och uttrycker ett större intresse för ett undervisningsämne än kvinnorna. Kvinnorna verkar i högre utsträckning betrakta läraryrket som en väg mot ett tydligt yrke och tycks i högre grad än männen vara intresserade av den sociala situation yrket innebär. I rapporten pekar Högskoleverket på ett antal tänkbara kombinationer av åtgärder som kan bidra till att rekrytera fler män till lärarutbildningarna.

Högskoleverket anser exempelvis att det förmodligen inte är tillräckligt att ett lärosäte genomför enstaka åtgärder inom exempelvis rekryteringsarbetet. Istället behövs det fler åtgärder som på olika sätt samverkar genom hela utbildningen, från rekrytering till examen. Åtgärder torde ge mer effekt om de genomförs som delar i ett paket med det gemensamma målet att förbättra könsfördelningen. Ett sådant paket skulle kunna innehålla könsmedvetna rekryteringsinsatser som inte stannar vid informationsinsatser från ett genusperspektiv utan strävar efter attitydförändringar.

Högskoleverket anser vidare att det bör skapas fler förebilder av båda könen inom läraryrket, lärarutbildningen och verksamhetsförlagd utbildning. Dessutom bör såväl manliga som kvinnliga mentorer och handledare användas. Jämställdhets- och genusperspektiv bör införas i utbildningens innehåll, i arbetsformer, i det material som används och i själva organisationen av undervisningen.

Avslutningsvis pekar myndigheten på att det även är av vikt att lärarutbildarna har kunskap om hur arbetssätt i undervisningen och examinationsformerna kan varieras, och att detta görs utifrån ett genusperspektiv. Att uppmuntra och stödja nätverk för män i lärarutbildningen kan vara ett bra sätt att behålla de män som söker sig till utbildningen. Det är även betydelsefullt med rätt typ av information och vägledning i samband med ansökan och antagning för att minska avhopp, oavsett könstillhörighet, och att information och vägledning intensifieras i samband med studiernas inledning.

Uppdraget slutredovisades den 15 mars 2009.

3.2 Främja jämställda villkor för entreprenörskap

Regeringen har bedömt att det finns behov av särskilda åtgärder för att främja kvinnors företagande. Kunskapen om kvinnors företagande behöver öka liksom förståelsen av de faktorer som påverkar beslutet att starta eget. Utvecklingspotentialen hos kvinnors och mäns företagande behöver kunna nyttjas bättre för att få fler livskraftiga företag och en bättre näringslivsstruktur. För att tillvarata potentialen krävs att de befintliga företagsfrämjande strukturerna utvecklas och anpassas till människors förutsättningar, samt till nya och växande branscher.

3.2.1 Analys av jämställdhet och regionalt företagsstöd

De regionala företagsstöden ska främja en hållbar regional tillväxt. Utgångspunkten är att stöden ska vara anpassade efter rådande och framtida näringsstruktur och företagens behov. Mot bakgrund av detta bör de regionala företagsstöden bl.a. vara utformade så att såväl företag ledda av kvinnor som företag ledda av män har möjlighet att ta del av dem.

Regeringen har därför uppdragit åt Myndigheten för tillväxtpolitiska analyser och utvärderingar att analysera huruvida vissa regionala företagsstöd är anpassade till rådande och framtida näringsstruktur ur ett könsperspektiv.

Utredningen visar att det inte finns några belägg för att existerande regelverk skulle missgynna företag ledda av kvinnor. Skillnader mellan kvinnors och mäns utnyttjande av företagsstöd kan till största delen förklaras av branschtillhörighet respektive företagsstorlek. Den faktor i regelverket som tydligast påverkar kvinnors möjligheter att ta del av stöden är villkoret att företagen måste verka på en marknad som är större än den regionala eller lokala marknaden. Eftersom kvinnor i högre grad än män driver företag i branscher som har en regional eller lokal marknad påverkar utformningen av konkurrensvillkoren kvinnor i högre utsträckning än män. Med hänsyn till detta föreslår myndigheten att konkurrens-

villkoren bör granskas närmare för att säkerställa att praxis blir enhetlig och att möjliggöra granskning av hur reglerna tillämpas i takt med att konkurrensvillkoren i olika branscher förändras.

Uppdraget slutredovisades den 1 april 2010.

3.2.2 Studie om kvinnors företagande och innovationer i samarbete med FN-organet UNCTAD

Kvinnor är underrepresenterade som företagare i världen. Det innebär att potentialen för tillväxt och ökad sysselsättning inte till fullo tas tillvara. Mot bakgrund av detta har regeringen beslutat att anslå medel för medfinansiering av studien *Women Entrepreneurship and Innovation* som genomförs under ledning av FN-organet United Nations Conference On Trade and Development (UNCTAD). Syftet med studien är att utifrån ett könsperspektiv undersöka innovations- och entreprenörskapsprocesser. Studien ska visa om det finns specifika hinder för kvinnor jämfört med män att starta, driva och utveckla företag och bör kunna ge ökad kunskap om förutsättningar och villkor för kvinnors företagande. Avsikten med studien är att denna ska resultera i ett antal policyrekommendationer till beslutsfattare avseende främjande av kvinnors företagande och innovationer.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 januari 2011.

3.2.3 Förekomsten av jämställdhetsperspektiv i regionalt tillväxtarbete

Alla individer ska ha samma förutsättningar att verka och ha goda möjligheter att utvecklas i alla delar av landet. System som konserverar fördelningen av makt och resurser ska enligt regeringen motverkas. För att få en tydligare bild av läget behöver kunskaperna om hur jämställdhetsfrågor bedrivs i arbetet för hållbar regional tillväxt förbättras. Regeringen har därför uppdragit åt Tillväxtverket att utreda och beskriva förekomsten av ett jämställdhetsperspektiv i det regionala tillväxtarbetet, i syfte att dels öka kunskaperna om hur regionala aktörer arbetar med jämställdhet i det regionala tillväxtarbetet, dels för att få en samlad kunskapsbild av länens arbete för en ökad jämställdhet i det regionala tillväxtarbetet. Med regionala aktörer avses främst regionala självstyrelseorgan, samverkansorgan och länsstyrelser. Målet med dessa kunskaper är att ge förutsättningar för att i framtiden bättre se vilka behov av åtgärder som kan vara aktuella för att stärka jämställdhetsperspektivet i det regionala tillväxtarbetet. Utredningen ska bl.a. studera insatser, utmaningar, behov, långsiktig och strategiskt arbete samt samverka med andra aktörer på regional och lokal nivå. Utredningen ska kunna ligga till grund för ytterligare åtgärder.

Uppdraget ska slutredovisas senaste den 30 december 2010.

Regeringen har uppdragit åt Folkbildningsrådet att genomföra jämställdhetsinsatser inom folkbildningen med särskild inriktning mot kvinnors entreprenörskap.

Folkbildningsrådet har bl.a. beviljat medel för jämställdhetsinsatser inom projekten Girlpower vid ABF i Norrtälje och Entreprenörsskolan vid Folkuniversitet i Trollhättan. Totalt har 62 ansökningar kommit in, varav 34 från folkhögskolor, 27 från studieförbund och en från annan organisation. Åtta studieförbundsprojekt och nio folkhögskoleprojekt beviljades medel. Folkbildningsrådet konstaterar att insatserna lett till att deltagarna över lag upplevt att de stärkt sin självbild och blivit inspirerade till att prova nya saker. De har fått vägledning om hur man kan utveckla sina idéer och har också kunnat bilda egna nätverk. Vidare har deltagarna genom projekten fått en grundläggande utbildning och utvecklat sin samarbetsförmåga. Tyngdpunkten i projekten har varit att ge deltagarna en förståelse för och kunskap om entreprenörskap och företagande.

Rent konkret har satsningen gett resultat i form av nystartade företag, anställningar och fortsatta studier för vissa deltagare. Ett problem som nämns från flera håll är deltagarnas svårighet att finansiera sin medverkan i projekten. Flera har fått avslag för att delta och samtidigt behålla sitt ekonomiska stöd från det allmänna i form av exempelvis sjukförsäkring och försörjningsstöd. Folkbildningsrådet konstaterar i en uppföljningsrapport att deltagarnas försörjning behöver beaktas inför kommande satsningar av liknande slag.

I uppdraget ingår även en särskild satsning riktad till kvinnor från de nationella minoriteterna. De samlade insatserna har koncentrerats till ett fåtal projekt som bedömts ha särskilt goda förutsättningar att nå de identifierade målgrupperna, exempelvis genom att aktörerna redan har en erfarenhet av området. Deras erfarenheter ska sedan kunna spridas bland övriga medverkande.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 mars 2011.

3.3 Jämställt deltagande i arbetslivet

Kvinnor arbetar deltid i högre utsträckning än män och är deltidsarbetslösa i högre utsträckning än män. Kvinnor är också sjukskrivna i större utsträckning än män. Konsekvenserna av detta är att kvinnor får lägre inkomst, lägre ersättningar i socialförsäkringssystemen, lägre pension samt begränsad möjlighet till ekonomisk självständighet.

3.3.1 Studier om arbetsmarknadens funktionssätt ur ett jämställdhetsperspektiv

Forskning och statistik som synliggör kvinnors och mäns villkor på arbetsmarknaden utgör viktiga underlag för utformningen av regeringens politik på området. Regeringen har uppdragit åt Konjunkturinstitutet att genomföra jämställdhetsanalyser av arbetsmarknaden i syfte att belysa

frågan om arbetsutbud, och effekten av olika reformer på arbetskraftsdeltagandet och medelarbetstiden. Uppdraget består av tre delprojekt. I det första ska en analys göras av utfallet av de jämställdhetspotter som infördes under avtalsrörelsen 2007 i branscher med låga löner och stor andel kvinnor. LO-förbunden enades om en insamlingsmodell som fördelade pengar mellan olika avtalsområden. Områden med hög andel lågavlönade kvinnor skulle få större löneökningar än mansdominerade. Av intresse är att studera hur löneskillnaderna mellan kvinnor och män ser ut i olika sektorer och vilka resultaten blev av de införda jämställdhetspotterna. Dessutom ska frågan om pottorna har fått någon varaktig effekt på lönegapet mellan kvinnor och män utredas. Även potentiella negativa sideoffekter tas upp, såsom att pottorna skulle göra det svårare för ungdomar att komma in på arbetsmarknaden.

Det andra delprojektet syftar till att göra en analys av arbetsutbudet hos kvinnor och män. Det finns stora skillnader i arbetsutbudet mellan kvinnor och män, bl.a. är deltidarbete vanligare hos kvinnor. I projektet ska studeras om kvinnornas högre benägenhet att arbeta deltid samt föräldraledighet och sjukskrivning påverkar lönegapet mellan könen.

Det tredje delprojektet fokuserar på arbetsutbudets bestämningsfaktorer hos kvinnor och män. Detta möjliggör en analys av hur kvinnor och män har påverkats av det genomförda jobbskatteavdraget.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 december 2010.

3.3.2 Studie om jämställdhet och tillväxt

I syfte att stärka jämställdhetsperspektivet i EU:s strategi för tillväxt och sysselsättning, EU 2020, har regeringen uppdragit åt en särskild utredare att genomföra en studie om kopplingen mellan jämställdhetspolitiska insatser, ekonomisk tillväxt och ökad sysselsättning i EU:s medlemsstater. Studien har legat till grund för diskussioner vid konferensen *Vad betyder jämställdhet för ekonomisk tillväxt och sysselsättning?* som hölls under det svenska ordförandeskapet i EU. Såväl studien som konferensen har visat sig värdefulla för den fortsatta diskussionen om ett starkt jämställdhetsperspektiv i EU 2020. Samtidigt har de bidragit till att skapa argument och förståelse för sambanden mellan jämställdhet, tillväxt och sysselsättning, vilket även synliggörs i kommissionens årliga jämställdhetsrapport för 2010 när betydelsen av jämställdhet för tillväxt och sysselsättning analyseras.

Insatsen har därmed utgjort en viktig grund i Sveriges arbete med att stärka jämställdhetsperspektivet i EU 2020. Regeringen anser att den enskilt viktigaste åtgärden för att öka arbetskraftsutbudet i EU:s medlemsstater är att skapa lika förutsättningar och möjligheter för kvinnor och män att aktivt delta på arbetsmarknaden. Regeringens uppfattning är att Europa bör sträva mot samma sysselsättningsintensitet bland kvinnor som bland män, och att EU inte har råd att inte fullt ut ta tillvara den potential som Europas kvinnor utgör. Med utgångspunkt i resultatet av arbetet med studien och konferensen, har regeringen aktivt kunna fortsätta driva frågan om jämställdhet i EU 2020 och vikten av ett högt arbetskraftsdeltagande bland kvinnor som en viktig tillväxtfaktor.

Det finns sedan länge skillnader mellan inrikes och utrikes födda kvinnors grad av sysselsättning. Utrikes födda kvinnor med ingen eller låg utbildning, bristfälliga kunskaper i svenska språket och med stort ansvar för hem och familj står långt från arbetsmarknaden. Regeringen har uppdragit åt Arbetsförmedlingen att genomföra ett pilotprojekt som syftar till att identifiera framgångsrika metoder för att minska utanförskapet bland utrikes födda kvinnor som inte deltar i arbetskraften. Med arbetskraftsdeltagande avses personer som antingen är sysselsatta eller arbetslösa. Syftet är att ge denna grupp ett ökat stöd att bryta utanförskapet och träda in på arbetsmarknaden. Geografiska områden ska identifieras och därefter ska projektet genomföras i samarbete med lokala och ideella föreningar i syfte att tillvarata existerande erfarenheter och nätverk.

Inom ramen för det urbana utvecklingsarbetet har Arbetsförmedlingen valt ut ett antal kommuner, bl.a. Sundsvall, Göteborg, Halmstad och Landskrona, i vilka projektet äger rum. Samarbete sker med lokala och ideella föreningar samt statliga myndigheter såsom polisen, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen. Pilotverksamheten startade under hösten 2009.

Uppdraget ska slutredovisas senaste den 1 april 2011.

3.3.4 Stöd till unga föräldrars arbetskraftsdeltagande

Utredningen *Unga utanför* (SOU 2003:92) pekade på att ungdomar med barn i högre utsträckning än andra ungdomar riskerar att hamna utanför både arbetsmarknaden och utbildningssystemet. Regeringen har därför uppdragit åt Ungdomsstyrelsen att genomföra utbildningsinsatser som syftar till att öka kunskaperna om hur föräldrar under 25 år kan stödjas i sitt återinträde i utbildning eller på arbetsmarknaden. I uppdraget ingick även att utföra kunskapsinsamling och metodutveckling. För genomförandet av utbildningsinsatserna samarbetade Ungdomsstyrelsen med organisationer på arbetsmarknaden såsom Arbetsförmedlingen och Xist – Unga föräldrar. I samråd med dessa organisationer skapades en konferensserie på fem orter i Sverige.

En utgångspunkt för konferenserna var att presentera frågan om unga föräldrar som en arbetsmarknadsfråga snarare än en social fråga. I syfte att skapa möjligheter till nya samverkansformer vände sig konferenserna till professionella som möter unga föräldrar både före, under och efter föräldraledigheten, bl.a. arbetsförmedlare, studie- och yrkesvägledare, skollädares och representanter för komvux, socialtjänst samt mödra- och barnavårdcentraler. Vid konferenserna, som hölls i bl.a. Norrköping, Växjö och Malmö, deltog ca 250 personer.

I syfte att öka kunskaperna om unga föräldrars levnadsvillkor har Ungdomsstyrelsen även genomfört en intervjustudie. Resultatet från undersökningen har bl.a. presenterats i en artikel på Ungdomsstyrelsens webbplats. Myndigheten har även tagit fram informationsfoldern *Du som är ung och förälder* som syftar till att synliggöra de möjligheter och rättigheter unga föräldrar har och vart de kan vända sig med frågor.

Ungdomsstyrelsen konstaterar att erfarenheten från konferensserien visar att gruppen unga föräldrar lever under speciella omständigheter som påverkar deras möjligheter att återgå till arbete och utbildning. I syfte att underlätta för unga föräldrar föreslår Ungdomsstyrelsen bl.a. flexibla lösningar för gymnasiestudier på deltid, möjlighet att studera på distans samt att kunna få tillåtelse att studera på komvux före 20 års ålder. Även ett sektorsövergripande samarbetet mellan berörda myndigheter föreslås för att underlätta återinträdet på arbetsmarknaden.

Uppdraget slutredovisades den 31 januari 2009.

3.3.5 Mätmetoder för analys av ekonomin för ensamstående med barn

Vid beräkning av den ekonomiska situationen för ensamstående med barn antas hela försörjningsbördan ligga på den förälder hos vilken barnet är folkbokförd. Ofta är barnet folkbokfört hos mamman även om barnet bor halva tiden hos pappan. Därmed underskattas mammans ekonomiska situation samtidigt som pappans överskattas. I och med att antalet barn med separerade föräldrar i allt högre grad bor halva tiden hos respektive föräldern blir detta problem allt större.

Regeringen gav därför åt Statistiska centralbyrån (SCB) i uppdrag att utarbeta en rapport som visar för- respektive nackdelar med olika mätmetoder för bedömning av den ekonomiska standarden för separerade föräldrar och deras barn. SCB skulle i rapporten även presentera förslag på lämpliga mätmetoder.

De förändringar som SCB föreslår kommer att studeras och granskas närmare. Mot bakgrund av detta kan mätmetoden av ekonomisk standard för olika hushållsgrupper, och då särskilt separerade föräldrar, komma att ses över och därmed kan bilden av ekonomisk standard förändras. Det gäller ekonomisk standard för män, kvinnor, samboende och särlevande etc. Med en sådan förändring kan det statistiska underlaget för jämställdhetsrapportering komma att ge en mer detaljerad bild av rådande ekonomiska förhållanden.

Uppdraget slutredovisades den 5 februari 2010.

3.3.6 Varför är kvinnor mer sjukskrivna än män?

Sjukskrivning är i högre grad förekommande bland kvinnor än män. Varför det är så finns det i dag endast begränsad kunskap. En tänkbar förklaring kan finnas i mäns och kvinnors arbetsmiljö. Kvinnor och män har generellt sett olika arbetstuppgifter och återfinns inom olika sektorer av arbetsmarknaden – kvinnor inom offentlig sektor och män inom privat sektor. En annan möjlig förklaring är att kvinnor ägnar en större del av sin tid åt obetalt arbete. En ytterligare förklaring skulle kunna vara att kvinnor drabbas av andra sjukdomar, som är förknippade med längre sjukskrivningstider, än män. En annan aspekt är om normen för sjukskrivning skiljer sig åt mellan könen. Samhällets normer är starkt kopplade till den av individen upplevda hälsan, vilket indikerar att det i så fall även är intressant att studera skillnader i denna mellan könen.

För att studera de olika aspekterna har regeringen uppdragit åt Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering att genomföra ett forskningsprojekt om kvinnors sjukskrivning. De frågeställningar som projektet ska utgå ifrån består bl.a. i om sjukskrivningsnivån skiljer sig åt mellan kvinnor och män med samma arbetsuppgifter, hur stor del av skillnaden i sjukskrivning som kan kopplas till arbetsplatsernas egenskaper, om kvinnor har andra sjukdomar än män samt hur stor del av skillnaden som kan kopplas till att kvinnor ägnar mer tid åt familj och hushåll.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 januari 2011.

3.3.7 Konsekvenser av sjukskrivningsprocessen

Svenska kvinnor är överrepresenterade i sjuk- och sjukersättningsstatistiken. Detta är inte unikt för Sverige. Samma mönster går igen i andra europeiska länder. Vad som särskiljer Sverige är att skillnaden mellan könen är större än i andra europeiska länder. Av dem med sjuk- och aktivitetsersättning är 60 procent kvinnor och 40 procent män.

Kvinnor löper generellt sett högre risk än män att bli långtidssjukskrivna eller beviljas sjukersättning och därmed riskera att marginaliseras på arbetsmarknaden. I detta sammanhang saknas det framför allt kunskap om vilka faktorer som påverkar återgången till arbete, om konsekvenserna av att vara sjukskriven och om dessa ser olika ut för kvinnor och män. Mot bakgrund av detta har regeringen uppdragit åt Karolinska Institutet att genomföra ett projekt om jämställdhet, genus och sjukfrånvaro eller sjukersättning. Bemötande och tid till behandling inom vården torde kunna påverka sjukfrånvarons längd både genom väntan men även genom att läkningsprocessen efter avslutad behandling påverkas. Myndigheten ska undersöka om det finns skillnader mellan kvinnor och män i detta avseende. Utgångspunkterna för undersökningen är att se om det finns skillnader i hur långtidssjukskrivna kvinnor och män upplever att de blivit bemötta inom sjukvården och Försäkringskassan, om detta påverkar återgången till arbete samt om upprepad sjukfrånvaro oftare leder till förtidspension för kvinnor än för män.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 mars 2011.

3.3.8 Återgång i arbete efter sjukskrivning

Sjukfrånvaron för kvinnor visar på stora regionala variationer. Det förekommer skillnader i strukturer och lokala förhållanden som påverkar kvinnors hälsa och möjlighet att efter sjukskrivning snabbt återgå till arbetslivet. Den samlade kunskapen rörande faktorer och metoder som underlättar återgången till arbete är dock otillräckliga. Regeringen har uppdragit åt Försäkringskassan att administrera medel för projekt som utförs av s.k. samordningsförbund eller enskilda landsting i syfte att minska sjukfrånvaron bland kvinnor. Målgruppen för projektet är kvinnor som saknar arbetsförmåga på grund av sjukdom och uppbär sjukpenning, sjukersättning, aktivitetsersättning eller försörjningsstöd. Av särskilt intresse för uppdraget är

- metoder som är särskilt riktade mot kvinnor för att underlätta återgången till arbete, och
- åtgärder som, med utgångspunkt från de lokala förhållandena där flera lokala aktörer samverkar, underlättar återgången till arbete för sjukskrivna kvinnor.

Utgångspunkt för projekten har varit att det ska vara möjligt att nå ett stort antal deltagare, ha ett upplägg och innehåll som möjliggör en effektutvärdering samt ha en god förankring hos deltagande parter. Inom ramen för åtgärden har fyra projekt beviljats medel, bl.a. ett projekt om ACT-behandling (Acceptance and Commitment Therapy) för kvinnor med psykiska diagnoser. Behandlingen syftar till att genom vetenskaplig psykoterapeutisk metod öka möjligheten för personen att återgå till arbete. Även ett projekt med grön rehabilitering, vilket innebär arbetsträning med terapeutiska inslag i trädgårdsmiljö, följt av stöd av en coach efter återgång i arbete, har beviljats medel.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 januari 2011.

3.3.9 Jämställdhet inom scenkonsten

Mot bakgrund av bland annat slutsatserna i betänkandet *Plats på scen* (SOU 2006:42) uppdrog regeringen åt Statens kulturråd, Konstnärsnämnden och dåvarande Jämställdhetsombudsmannen att gemensamt göra en fördjupad analys av jämställdheten inom scenkonstområdet. Uppdraget redovisades i rapporten *På väg mot jämställd scenkonst* i januari 2009. I rapporten konstateras bl.a. att medvetenheten och kunskapen om jämställdhetsfrågor generellt har ökat. Könsfördelningen har på många håll förbättrats inom de organisationer som får stöd från Kulturrådet, såväl när det gäller styrelser, ledning och repertoarråd som när det gäller utövare.

Vidare har andelen kvinnliga chefer ökat vid landets teater- dans- och musikinstitutioner. Utvecklingen inom scenkonstområdet bedöms gå åt rätt håll men fortfarande är könsfördelningen ojämn inom vissa områden och främst inom musikområdet. I rapporten konstateras att dansområdet är underrepresenterat i ansökningarna för de särskilda projektbidrag som avsattes för att stimulera och stödja jämställdhetsarbetet inom scenkonsten.

Konstnärsnämnden har i början av 2009 publicerat rapporten *Konstnärernas inkomster – en statistisk undersökning av SCB inom alla konstområden 2004–2005*, där kvinnors och mäns ojämlika inkomstvillkor belyses. Den uppföljande rapporten *Konstnärernas inkomster ur ett jämställdhetsperspektiv* som publicerades i maj 2010 visar bland annat att kvinnor i konstnärgruppen generellt har lägre inkomster än männen och att skillnaden mellan män och kvinnor är störst i gruppen med högst inkomst.

Under 2007–2009 har tre miljoner kronor fördelats av Kulturrådet till projekt som långsiktigt verkar stimulerande och stödjande i arbetet med att uppnå jämställdhet inom scenkonstområdet. Bidragen har fördelats till såväl kulturinstitutioner som ideella föreningar. Bl.a. har bidrag getts till Teaterförbundets och Svensk Scenkonsts utbildningssatsning för chefer och konstnärliga ledare inom scenkonstbranschen, Svenska musiker-

Tre miljoner kronor har även avsatts till Delegationen för fördelning av statsbidrag till kvinnors organisering och jämställdhetsprojekt. Delegationen har under en treårsperiod fördelat medel till jämställdhetsprojekt som genomförts av ideella organisationer inom kultursektorn. Från och med 2008 fördelas stödet av Ungdomsstyrelsen. Ungdomsstyrelsen valde att begränsa bidraget till scenkonstområdet. I Ungdomsstyrelsens rapport *Vad hände sedan – En utvärdering av statsbidragen för kvinnors organisering och jämställdhetsprojekt* (Ungdomsstyrelsens skrifter 2010:5) lyfts regeringens treåriga satsning fram avseende bl.a. stöd till jämställdhetsarbete inom scenkonsten.

I redovisningarna från avslutade projekt som beviljats bidrag framgår bl.a. att föreningarnas synlighet och möjlighet att utföra opinions- och påtryckningsarbete värdesätts liksom möjligheten att genom kunskaps-spridning påverka attityder i jämställdhetsfrågor inom kultursektorn.

En debatt om jämställdhet inom scenkonstområdet har pågått i media under vintern 2010. Mot bakgrund av rapporteringen om sexuella trakasserier inom scenkonsten samt för att ytterligare lyfta fram jämställdhetsfrågan har Kulturrådet även genomfört en seminariedag där sexuella trakasserier inom scenkonsten och jämställdheten inom musikområdet diskuterats.

3.4 Jämställda arbetslivsvillkor

Utsattheten för arbetsrelaterade sjukdomar och våld ser olika ut för kvinnor och män samt för kvinnodominerade och mansdominerade arbetsplatser. Kvinnor på kvinnodominerade arbetsplatser är de som löper störst risk att bli sjukskrivna. Vidare dominerar kvinnor bland dem som har osäkra anställningar. Detta kan begränsa möjligheten till inflytande på arbetsplatsen.

3.4.1 Minskad utsatthet för våld på arbetsplatsen

Hot och våld är ett växande arbetsmiljöproblem. Emellertid är kunskapen om mäns och kvinnors arbetsmiljö bristfällig och behöver öka. Regeringen har uppdragit åt Arbetsmiljöverket att genomföra en kunskaps- och informationssatsning för att främja jämställdhet och motverka våld och hot i arbetslivet. Satsningen ska ge ökad kunskap om de miljöer och situationer där risker för hot och våld kan uppstå samt i vilka branscher och yrkesgrupper som riskerna för att utsättas för våld och hot är störst. För att få fram ett brett underlag har arbetet framför allt skett genom besök i inspektionsdistrikten. Även statistik tas fram för de branschområden som kartläggningens resultat ger anledning till att utveckla mer.

Utformning av informationsmaterial baserad på dels redan befintlig information och dels nya sammanställningar på forskningsområdet har initierats. I de fyra forsknings-sammanställningarna redogörs för hot och våld i arbetslivet utifrån ett kriminologiskt perspektiv, ett psykologiskt perspektiv, ett vård och omsorgsperspektiv- samt ett genusperspektiv.

Mot bakgrund av ny fakta ska arbetet påbörjas med att revidera föreskrifter om hot och våld i arbetslivet, ersätta interna policydokument om mäns och kvinnors särskilda förhållande i arbetslivet samt genomföra arbetsplatsinriktade informationsinsatser.

Arbetet inom programmets olika delar har initierats och mer konkreta resultat beräknas kunna redovisas mot slutet 2010. Den kunskap som har tagits fram kommer att vara värdefull för att minska riskerna för hot och våld på arbetsplatser och för Arbetsmiljöverkets fortsatta arbete.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 april 2011.

3.4.2 Främja jämställdhet och mångfald inom statlig förvaltning

Att statsanställda avspeglar befolkningens sammansättning har betydelse för allmänhetens förtroende för den statliga förvaltningen. Regeringen har därför uppdragit åt Rikspolisstyrelsen att genomföra ett utvecklingsprojekt med målet att främja jämställdheten och den etniska och kulturella mångfalden inom polisen. Projektet genomförs vid de tre storstadsmyndigheterna i Stockholm, Göteborg och Malmö och tar sin utgångspunkt i erfarenheterna av det s.k. SPIRA-projektet som genomfördes av Polismyndigheten i Stockholms län under 2005–2007. Målsättningen med projektet är att öka mångfalden och jämställdheten inom polisen, att ge deltagarna en inblick i hur polisen fungerar som arbetsplats samt ge en arbetslivserfarenhet som är användbar på arbetsmarknaden. Deltagarna är unga arbetslösa personer med utomnordisk bakgrund. Totalt har 120 personer, 67 kvinnor och 53 män, med olika nationaliteter anställts under begränsad tid vid myndigheterna.

Upplägget av projektet vid de tre polismyndigheterna ser ungefär likadant ut. Först en inledande grundutbildning under fyra till åtta veckor om polisens organisation och verksamhet och därefter en ettårig praktikperiod vid olika arbetsplatser i länet, under vilken huvuddelen tillbringas hos polisen. Samarbete sker bl.a. med Arbetsförmedlingen, Kriminalvården, räddningstjänsten och Polishögskolan.

Rikspolisstyrelsen har ett övergripande samordningsansvar medan Polismyndigheterna i Stockholms län, i Västra Götalands län samt i Skåne är ansvariga för genomförandet av projektet inom respektive polismyndighet. Enligt uppgifter från Rikspolisstyrelsen har efterfrågan varit stor bland unga kvinnor och män med utomnordisk bakgrund om att delta i projektet. När projektet är genomfört ska Rikspolisstyrelsen, med hjälp av externa aktörer, genomföra utvärderingar av projekten vid de tre polismyndigheterna. Först då är det möjligt att bedöma och analysera de egentliga effekterna av projektet.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 22 februari 2011.

3.4.3 Pensionskonferens om könsskillnader

Regeringen har uppdragit åt Försäkringskassan att tillsammans med Uppsala universitet och Världsbanken anordna en internationell pensionskonferens med fokus på avgiftsbestämda pensionssystem och dess

påverkan på arbetsmarknaden. I december 2009 genomfördes konferensen *Non-Financial Defined Contribution (NDC) Pension Systems: Progress and New Frontiers in a Changing Pension World*. Fokus för konferensen var avgiftsbestämda pensionssystem, vilka könsskillnader som finns inom dessa samt dess påverkan på arbetsmarknaden. Experter på området från universitet, internationella organisationer och regeringsrepresentanter samlades för att ur ett arbetsmarknads- och könsperspektiv analysera och diskutera system för NDC (Notional defined contribution), dvs. när beloppet som betalas in till den framtida pensionen bestäms utifrån en procentsats av lönen, till skillnad från när storleken på den kommande pensionen är fastställd men inte det belopp som ska betalas in för att säkra den framtida pensionen. En rapport från konferensen kommer att sammanställas i slutet av 2010. Denna kan komma att sätta fokus på eventuella skillnader mellan kvinnor och män i pensionsutfall och lyfta fram att ett hållbart pensionssystem kräver att hänsyn tas till jämställdhetsaspekter vilket är en tämligen levande fråga i Sverige.

Uppdraget slutredovisades den 31 mars 2010.

4 Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet

En central tanke inom svensk välfärds- och jämställdhetspolitik är att människor inte ska behöva välja mellan att ha ett arbete och att ha en familj. Det ska vara möjligt att förena avlönat arbete med att ha en familj och vårda relationerna med närstående. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor. Föräldraförsäkring, barnomsorg och äldreomsorg har haft stor betydelse för att vi i Sverige både har en hög förvärvsfrekvens bland kvinnor och män och ett högt barnafödande.

Sammantaget har 17 730 000 kronor fördelats från den särskilda jämställdhetsatsningen till olika åtgärder för att uppnå målet om en jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet.

4.1.1 Tidsanvändningsundersökning

Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor. För att kunna utforma riktade insatser som bidrar till detta har regeringen uppdragit åt Statistiska centralbyrån (SCB) att genomföra en tidsanvändningsundersökning. Tidsanvändningsundersökningar ger kunskaper om svenskt vardagsliv och om hur kvinnor och män fördelar sin tid på olika aktiviteter. Undersökningarna skapar möjligheter att beskriva likheter och skillnader i kvinnors och mäns levnadsvillkor ur ett vardagsperspektiv och ger välfärdsrelevanta aspekter på vardagslivet och dess organisering.

De undersökningar som tidigare genomförts har varit av stort värde i det jämställdhetspolitiska arbetet. SCB genomförde på regeringens uppdrag den första officiella tidsanvändningsundersökningen i Sverige 1990 och 1991. Undersökningen upprepades på regeringens uppdrag 2000 och

resultatet redovisades i *Tid för vardagsliv* (SCB 2003). Kommande undersökning är gemensam för EU och genomförs i samtliga medlemsstater vart tionde år.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 juli 2012.

4.1.2 Enkätstudie om jämställt föräldraskap

Svenska föräldrars möjligheter att förena arbetsliv och ett jämställt föräldraskap är vid en internationell jämförelse goda. Kunskapen om hur föräldrarna upplever dessa möjligheter är emellertid begränsad och behöver utvecklas. I syfte att få ytterligare kunskap om hur föräldrar upplever sitt handlingsutrymme om fördelning av tid mellan arbete och omsorg om barnen, har regeringen uppdragit åt Statistiska centralbyrån (SCB) att genomföra en enkät- och registerstudie om jämställt föräldraskap riktad till föräldrar. Av studien ska bl.a. framgå hur det ekonomiska utfallet påverkar besluten och vilka överväganden som görs av föräldrarna i vardagen. Detta gäller såväl ensamstående som sammanboende föräldrar.

Genom enkätstudien vill regeringen få ökad kunskap om föräldrarnas möjligheter att fatta självständiga beslut kring barn och arbete samt hur familjer värderar de konsekvenser som besluten ger avseende exempelvis ekonomi, tid med barnen eller tid på arbetet.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 december 2010.

5 Mäns våld mot kvinnor ska upphöra

Mäns våld mot kvinnor är ett omfattande problem som berör hela samhället, såväl kvinnor som män. Mäns fysiska, sexuella och psykiska våld mot kvinnor är ett allvarligt hinder för jämställdhet och kvinnors fulla åtnjutande av mänskliga rättigheter. Sveriges åtaganden inom ramen för FN, EU och Europarådet är därför en viktig utgångspunkt för regeringens arbete.

Arbetet mot mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck, våld i samkönade relationer samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål måste ske inom olika politikområden för att vara heltäckande, verkningsfullt och varaktigt. Insatserna måste göras utifrån ett rättsligt, socialt, ekonomiskt och hälsorelaterat perspektiv samt inte minst ur ett jämställdhetsperspektiv. I de fall barn är offer för brott eller på annat sätt berörs av våldet måste särskild hänsyn tas till deras behov, rättigheter och förutsättningar. Målet är att mäns våld mot kvinnor helt ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet. Alla människor ska kunna leva i frihet från rädsla att utsättas för våld och övergrepp.

I den särskilda jämställdhetsatsningen har regeringen tydligt prioriterat arbetet mot alla former av mäns våld mot kvinnor, inbegripet prostitution och handel med kvinnor för sexuella ändamål. Genom två handlingsplaner – Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer

(skr. 2007/08:39) och Handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål (skr. 2007/08:167) – har regeringen på ett kraftfullt sätt genomfört åtgärder som tillsammans ska leda till en varaktigt höjd ambitionsnivå i kampen mot våldet. Av dessa har flertalet finansierats genom regeringens särskilda jämställdhetssatsning och redovisas därför nedan.

Skr. 2009/10:234

Sammantaget har 453 211 000 kronor fördelats från den särskilda jämställdhetssatsningen till olika åtgärder för att uppnå målet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra.

Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer (skr. 2007/08:39)

Den 15 november 2007 lämnade regeringen över skrivelsen Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer (skr. 2007/08:39) till riksdagen. Syftet med handlingsplanen är att i ett sammanhang presentera regeringens arbete för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer, och att beskriva hur arbetet ska bedrivas under mandatperioden.

Handlingsplanen omfattar följande sex insatsområden:

- ökat skydd och stöd till våldsutsatta,
- stärkt förebyggande arbete,
- stärkt kvalitet och effektivitet i rättsväsendet,
- utveckling av insatser riktade till våldsutövare,
- ökad samverkan,
- ökade kunskaper.

Handlingsplanen består av en mängd åtgärder som har utvecklats och preciserats efter hand. Regeringens intention har varit att skapa en sammanhållen strategi för att bekämpa mäns våld mot kvinnor och detta bedöms ha lett till en varaktigt höjd ambitionsnivå på nationell, regional och lokal nivå.

5.1 Ökat skydd och stöd till våldsutsatta

Alla människor har rätt att leva i trygghet och säkerhet. Den som utsätts för hot och våld ska ha rätt till skydd och stöd. Våldsverkare ska hindras från att begå brott och därmed hota andra människors trygghet. Alla brottsoffer ska bemötas på ett professionellt sätt, oavsett vilka de är eller var i landet de bor.

5.1.1 Förstärkt tillsyn av socialtjänsten

Den 1 juli 2007 ändrades socialtjänstlagen (2001:453) för att tydliggöra socialnämndens ansvar för brottsoffer, särskilt våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnar våld. Länsstyrelserna har på uppdrag av regeringen och tillsammans med Socialstyrelsen genomfört en förstärkt tillsyn på

området under september 2008 till mars 2009. I uppdraget ingick att ta fram gemensamma bedömningskriterier för tillsynen. Tillsyn har genomförts i 80 av landets kommuner och nämnder. Det är första gången som en nationell tillsyn har genomförts på ett likartat sätt över hela landet med gemensamma nationella bedömningskriterier.

Sammanfattningsvis visar tillsynsarbetet att det finns stor kunskap i kommunernas socialtjänst om arbetet med mäns våld mot kvinnor men att det fortfarande råder stora skillnader i hur kommunerna tar sitt ansvar. Även om de flesta bristerna inte är av allvarlig karaktär har sju kommuner och nämnder fått allvarlig kritik av länsstyrelserna.

Granskningen visar på brister när det gäller att kartlägga, dokumentera och följa upp arbetet. Akuta insatser fungerar ofta bra medan de långsiktiga fungerar sämre. Behov hos vissa särskilt utsatta grupper, exempelvis kvinnor med funktionsnedsättning och kvinnor med missbruk kan heller inte alltid tillgodoses på ett bra sätt och socialtjänstens kunskap och medvetenhet om dessa grupper behöver därför förbättras.

Ny kunskap och stöd till kommunerna har tagits fram som bidrar till att nå regeringens övergripande mål på området. Det är viktigt att det utvecklingsarbete som nu satts igång fortsätter. Kommunerna tar idag ett större ansvar för frågan. Detta ska gälla även när insatserna genomförs av någon annan än kommunen, t.ex. en frivilligorganisation. De brister som fortfarande kvarstår ska följas upp, bl.a. genom den fortsatta ordinarie tillsynen.

Uppdraget slutredovisades den 1 december 2009.

5.1.2 Kvalitetssäkrade bedömningsinstrument för socialtjänstens insatser

Regeringen har uppdragit åt Socialstyrelsen att identifiera och kvalitetssäkra ett eller flera svenska eller internationella bedömningsinstrument som kan användas i socialtjänstens arbete med våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld. Bedömningsinstrumenten kan bidra till en mer enhetlig bedömning av vilka insatser våldsutsatta kvinnor eller barn som bevittnat våld får och hjälpa socialtjänsten att på ett mer strukturerat sätt bedöma kvinnors respektive barns situation och behov och på så sätt stödja socialtjänstens arbete för att öka rättssäkerheten. Det möjliggör även en förbättrad uppföljning av insatserna.

I december 2009 överlämnade Socialstyrelsen en rapport till regeringen i vilken utveckling och prövning av standardiserade bedömningsinstrument beskrivs.

Inom ramen för uppdraget har sex olika kvalitetssäkrade bedömningsinstrument tagits fram och dessa kommer att testas i ett antal kommuner under 2010. Instrumenten har olika användningsområden, bl.a. i syfte att upptäcka våldssituationer samt att beskriva hur våldet tar sig uttryck. Två av instrumenten riktar sig särskilt till barn som bevittnat våld. Utvecklingen av bedömningsinstrumenten kommer att fortsätta under 2010 inom ramen för myndighetens ordinarie verksamhet.

Uppdraget slutredovisades den 1 december 2009.

5.1.3 Utveckling av socialtjänstens arbete med riskbedömningar i utredningar om vårdnad, boende och umgänge

Skr. 2009/10:234

Regeringen har uppdragit åt Socialstyrelsen att ta fram ett bedömningsinstrument som kan fungera som ett stöd för socialtjänsten i samband med ärenden om vårdnad, boende och umgänge i socialtjänsten. Syftet med att ta fram ett bedömningsinstrument på området är att underlätta för socialtjänsten att genomföra utredningar och bidra till att dessa blir mer enhetliga. Instrumentet ska även kunna bidra till att underlätta förståelsen av utredarens förslag till beslut som överlämnas till domstol.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 mars 2011.

5.1.4 Utvärdering och utveckling av ideella kvinnojourers arbete med våldsutsatta kvinnor

Kvinnjourerna har sedan starten för ca 30 år sedan utvecklats, blivit fler och arbetet har kommit att bedrivas allt mer strukturerat. Trots att de i dag utgör ett ovärderligt komplement till socialtjänstens arbete saknas en sammanhållen bild av de ideella kvinnojourernas verksamhet, arbetssätt och metoder. Regeringen har därför uppdragit åt Socialstyrelsen att utvärdera de arbetssätt och metoder som används av kvinnojourer i deras arbete med våldsutsatta kvinnor och barn. Syftet med uppdraget består i att skapa förutsättningar för ett utvecklingsarbete inom ideella kvinnojourers verksamheter. Uppdraget har genomförts i dialog med Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige och Sveriges Kvinno- och Tjejjourers riksförbund. Socialstyrelsen har gett forskare vid Karolinska Institutet i uppdrag att genomföra studien. Enligt Karolinska Institutet finns i Sverige i dag ca 160 ideella kvinno- och tjejjourer. För att få en heltäckande bild av jourerna och deras verksamhet genomfördes en enkätundersökning riktad till samtliga jourer i landet om bl.a. ekonomiska förutsättningar, antalet verksamma personer och deras utbildning samt olika typer av insatser. Denna kompletterades med intervjuer med företrädare för ca 20 jourer. För att få en mer djupgående bild av de lokala förutsättningarna och jourernas arbete intervjuades även företrädare för socialtjänsten som samarbetar med jouren. Underlaget för studien bygger på totalt ca 300 kvinnor som sökt sig till 15–20 jourer på olika håll i landet. Dessa kvinnor jämförs med en kontrollgrupp på ca 200 personer som inte får del av den aktuella insatsen. Kvinnans eventuella barn ingår också i studien om mamman accepterar det.

Uppdraget ska slutredovisas den 31 december 2010.

5.1.5 Utvidgning av uppdrag att utveckla program för omhändertagande av sexualbrottsoffer

Regeringen har uppdragit åt Nationellt centrum för kvinnofrid vid Uppsala universitet att utarbeta ett nationellt program för hälso- och sjukvården avseende omhändertagande av offer för sexualbrott. Syftet med uppdraget är att förbättra omhändertagandet av sexualbrottsoffer inom hälso- och sjukvården samt att utarbeta rutiner för hur provtagning och doku-

mentation ska genomföras för att rättsväsendets beslutsunderlag ska bli så fullständiga och ändamålsenliga som möjligt. Under 2009 har programmet testats på kvinnokliniker på fem orter i landet, Kalmar, Karlstad, Skövde, Umeå och Uppsala. Utbildning på pilotorterna har genomförts av experter från centrumet och Statens kriminaltekniska laboratorium. Även representanter för polis- och åklagarmyndigheterna på de fem orterna erbjöds utbildning i samband med pilotprojektet.

Utvärdering av de nya rutinerna visar att dessa har utgjort ett gott stöd i arbetet med patientgruppen. Det har framgått att utbildningsinsatser på området har varit av stor betydelse för att arbetet ska fungera bra. För att uppnå fungerande rutiner bör även samverkan ske med rättsväsendet. Under 2010 kommer programmet att spridas nationellt inom hälso- och sjukvården. Nationellt centrum för kvinnofrid har även sammanställt en handbok för hälso- och sjukvårdens omhändertagande av offer för sexuella övergrepp med tillhörande guide för omhändertagande efter sexuella övergrepp. I guiden finns anvisningar för omhändertagande och spårsäkring. Som komplement till dessa producerar centrumet en instruktionsfilm för hälso- och sjukvårdens personal. Filmen rör undersökning och spårsäkring efter ett sexuellt övergrepp och kommer under 2010 att distribueras tillsammans med handboken och guiden. Inom ramen för implementeringsprojektet har i samarbete med Konstfack i Stockholm en seriebok om sexuella övergrepp tagits fram. Serieboken vänder sig till ungdomar men också till vuxna som kommer i kontakt med unga.

Kunskapen om sexuellt våld i samkönade relationer samt i hedersrelaterade sammanhang är i dag eftersatt. Dessa grupper är också mindre benägna att söka hjälp. Uppdraget har därför utvidgats till att även omfatta våld i samkönade relationer och hedersrelaterat våld.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 december 2010.

5.1.6 Uppdrag till länsstyrelserna om insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck

Länsstyrelserna har i uppdrag av regeringen att arbeta med frågor som rör hedersrelaterat våld och förtryck. Uppdraget innebär att de ska bidra till att kunskapen på området utvecklas, att ett förebyggande arbete växer fram och att insatserna för de utsatta förbättras. Länsstyrelsen i Östergötlands län har även fått i uppdrag att, utöver sitt regionala uppdrag, lämna stöd till insatser på nationell eller länsövergripande nivå samt arbeta med kunskaps- och medvetandehöjande insatser. Länsstyrelserna i de tre storstadslänen har fått särskilda medel för att stödja och samordna utvecklingen av skyddat boende för kvinnor som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck. Länsstyrelserna har drivit eller stött insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck. Bl.a. har länsstyrelserna stött bildandet av nätverk, utfört kartläggningar, anordnat erfarenhetsutbyten och sektorsövergripande utbildningar. Flera länsstyrelser har antagit en samordnande roll i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Detta arbete har ofta införlivats i arbetet mot mäns våld mot kvinnor mer generellt. Samarbete har bl.a. skett med myndigheter och frivilligorganisationer.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har i enlighet med uppdraget bedrivit arbete både på regional och på nationell nivå. Myndigheten har bl.a. gett

stöd till framtagandet av handlingsplaner mot hedersrelaterat våld och förtryck i skolor och socialtjänst. Länsstyrelsen har också arbetat för att sprida en modell för samverkan. Arbetet med att utveckla kunskap på nationell nivå har skett framför allt genom utbildningar, oftast i samarbete med andra länsstyrelser, informationsspridning och informationsutbyte.

De olika regeringsuppdragen inom området kvinnofrid inklusive hedersrelaterat våld och förtryck har medfört ett ökat stöd för utvecklingen av stödet till våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnar våld samt för det förebyggande arbetet i samtliga län. Länsstyrelsernas regionala överblick har underlättat att identifiera eftersatta behov och utvecklingsområden där resurser behöver sättas in. De utbildningar om hedersrelaterat våld och förtryck som har genomförts har vänt sig till flera olika målgrupper, exempelvis personal inom socialtjänst, hälso- och sjukvård, ungdomsmottagningar, skolor, polisen, svenskundervisning för invandrare och Migrationsverket. Generellt sett konstateras att kunskapen har ökat men nivån skiftar fortfarande mellan kommuner och län och utbildningsbehovet är fortsatt stort. De utbildningar som genomförts har dels varit utbildningar i länsstyrelsernas egen regi och dels lokala utbildningsprojekt för personer som möter hedersrelaterat våld och förtryck i sitt yrke eller inom sin frivilligorganisation.

Länsstyrelserna har också understött och bedrivit metodutveckling på området. Vid Länsstyrelsen i Stockholms län har stöd lämnats till utveckling av riskbedömningar för socialsekreterare i arbete med barn och ungdomar som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld. Länsstyrelsen i Skåne har tagit fram en handbok för hur man kan hjälpa och stödja personer som lever med skyddad identitet. De tre storstadslänsstyrelserna avser även att anordna en konferens på temat familjearbete under hösten 2010. De förebyggande projekten har avsett olika former av attitydpåverkan. Några projekt har inriktat sig på att utveckla olika typer av samtal med ungdomar och föräldrar inom riskgrupper. Stöd har även lämnats till projekt som framställt en dokumentärfilm byggd på utsatta tjejjers berättelse, teaterpjäser, skoluturnéer och webbplatser. Flera länsstyrelser har gett projektmedel till verksamheter som vänt sig till pojkar och män.

Uppdraget slutredovisades den 31 mars 2009.

5.1.7 Utbildning för personal som ger stöd och service till personer med funktionshinder

Regeringen har uppdragit åt Socialstyrelsen att ta fram utbildningsmaterial som belyser problemet med våld som riktas mot kvinnor med funktionsnedsättning samt att sprida detta till berörda grupper. Materialet ska användas i utbildningar för exempelvis personliga assistenter och annan vårdpersonal som ger stöd och service till personer med funktionsnedsättning. Arbetet syftar till att ge ökad kunskap om de specifika behov som denna grupp av utsatta kvinnor har och därigenom öka medvetenheten om de särskilda risker för våld och andra kränkningar som personer med funktionsnedsättning kan utsättas för.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 30 september 2011.

5.1.8 Stärka kunskapen inom missbruks- och beroendevården om kvinnors våldsutsatthet

Skr. 2009/10:234

Forskning visar att missbrukande kvinnor är mer utsatta för misshandel än andra kvinnor. Samtidigt visar en kartläggning i fem län av den öppna missbruks- och beroendevården att endast fyra procent av de insatser som kommunerna erbjuder personer med missbruk inriktar sig specifikt på kvinnors behov. Regeringen har därför uppdragit åt Socialstyrelsen att sammanställa och sprida befintlig kunskap hos verksamma inom missbruks- och beroendevården om våldsutsatthet bland kvinnor med missbruk. Syftet med uppdraget är att öka kunskaperna om kvinnors specifika behov liksom formerna för behandling som motsvarar dessa.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 oktober 2011.

5.1.9 Ökat stöd till bl.a. kvinno- och brottsofferjourer

Det arbete som bedrivs inom ideella kvinnojourer, brottsofferjourer och andra frivilligorganisationer är ett värdefullt komplement till det arbete som bedrivs inom ramen för kommunens stödverksamhet. Dessa organisationer driver dessutom ett brett arbete för att öka samhällets kunskaper om frågor som rör mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer. Regeringen har därför ökat anslaget till det statsbidrag som fördelas enligt förordningen (1998:1814) om statsbidrag till vissa organisationer inom det sociala området. Dessa medel fördelas av Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen ska redovisa hur medlen fördelats senast den 30 juni 2010.

5.1.10 Riktade medel till utveckling av organisationer som arbetar för att utveckla brottsofferverksamhet till HBT-personer som utsatts för våld i nära relationer

Regeringen har bedömt att det finns behov av en större beredskap och kompetensutveckling när det gäller HBT-personer som drabbas av våld i nära relationer och har därför uppdragit åt Socialstyrelsen att fördela medel till frivilligorganisationer som arbetar för att utveckla brottsofferverksamheten riktad till homo-, bi-, och transpersoner som utsatts för våld i nära relation. Medlen har bl.a. gått till olika former av utbildnings- och informationsinsatser samt anpassning av verksamheter. Bl.a. har ett gemensamt utbildningsprojekt från organisationerna Riksförbundet för sexuellt likaberättigande, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, Sveriges Kvinno- och Tjejjourers Riksförbund och Brottsofferjurens riksförbund beviljats medel. Under hösten 2009 inrättades dessutom ett skyddat boende för HBT-personer i Stockholm.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 maj 2011.

5.1.11 Förstärkt skydd för personer som utsätts för hot eller förföljelse

Skr. 2009/10:234

I syfte att skapa ökad trygghet för personer som konstateras vara utsatta för förföljelse och hot har regeringen bedömt att det nu finns förutsättningar för polismyndigheterna att använda elektroniska hjälpmedel. Regeringen har därför uppdragit åt Rikspolisstyrelsen att säkerställa att samtliga polismyndigheter kan tillhandahålla ett larm- och skyddspaket till dessa personer för att öka skyddet för personer som konstateras vara utsatta för förföljelser och hot.

Polisens personsäkerhetsarbete består av åtgärder som syftar till att stödja och skydda personer som är utsatta för hot och förföljelse. Efter en strukturerad hot- och riskbedömning kan polisen besluta om skyddsåtgärder som anpassas efter individens behov, miljö och situation. Målsättningen är att uppnå en rimlig avvägning mellan att ge personen ett tillräckligt skydd och att möjliggöra för denne att leva ett så normalt liv som möjligt. Rikspolisstyrelsen har arbetat fram nationella riktlinjer för det lokala personsäkerhetsarbetet, föreskrifter och allmänna råd samt en handbok riktad till de handläggare som arbetar med skydds- och säkerhetsfrågor vid polismyndigheterna. Rikspolisstyrelsen har också påbörjat arbetet med att nå ut med en enhetlig teknisk lösning för att skapa stöd och ge ett ökat skydd för hotade personer.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 december 2010.

5.1.12 Utvärdera metoder och arbetssätt inom socialtjänstanknutna verksamheter för våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnar våld

Det är viktigt att de metoder och arbetssätt som används inom socialtjänsten för våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnar våld är effektiva. Det saknas idag till stor del utvärdering av de metoder och arbetssätt som används. I syfte att stödja huvudmännen för att de ska kunna arbeta mer kunskapsbaserat och professionellt har regeringen uppdragit åt Socialstyrelsen att utvärdera metoder och arbetssätt inom socialtjänstanknutna verksamheter för våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld. Uppdraget omfattar även att sprida kunskapen.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 december 2010.

5.2 Stärkt förebyggande arbete

Ett aktivt och verkningsfullt förebyggande arbete handlar både om att motverka att våld utövas och att avbryta våld som pågår. Ett brett förebyggande arbete riktar sig till både kvinnor och män och även till dem som inte själva är direkt berörda i sin vardag. Insatser riktade till både potentiella och konstaterade förövare är en central och viktig del i det förebyggande arbetet. Genom ett professionellt bemötande, rutiner och dokumentation, samt kunskap om mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer, ökar förutsättningarna

5.2.1 Metoder för att upptäcka förekomst av våldsutsatthet

Under 2001 genomförde Socialstyrelsen ett metodutvecklingsprojekt där kvinnor vid besök på barnmorskemottagningar och ungdomsmottagningar rutinmässigt tillfrågades om våldsutsatthet, s.k. screening. Idag är rutinen en del av anamnesen (sjukdomshistorien) och den har visat sig vara framgångsrik för att upptäcka förekomst av våldsutsatthet.

Regeringen har uppdragit åt Nationellt centrum för kvinnofrid att vidareutveckla metoder för att inkludera frågor till patienter om personlig erfarenhet av våld inom hälso- och sjukvården. Syftet med uppdraget är att personal inom hälso- och sjukvården i ett tidigt skede ska upptäcka kvinnor och barn samt partner i samkönade relationer som är eller har blivit utsatta för våld. Centrumet arbetar för närvarande med en rapport som belyser olika aspekter av ämnet samt även inkluderar en metoddel och en uppsättning rekommendationer för de som på olika sätt kommer i kontakt med frågan dvs. sjukvårdspersonal, verksamhetschefer och beslutsfattare. I syfte att ytterligare vidga omfattningen av grupper i samhället har fokusgruppsintervjuer genomförts med tolkar och sjukvårdsinformatörer för att få en bild av hur frågor bör ställas om våldsutsatthet till kvinnor som inte talar svenska.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 december 2010.

5.2.2 Virtuellt ungdomsmottagning

Regeringen och Sveriges Kommuner och Landsting har sedan ett flertal år samarbetat kring utvecklingen av en nationell samordnad och kvalitetssäkrad sjukvårdsrådgivning via Internet. Genom att utnyttja Internet som en kommunikationskanal kan en bredare målgrupp nås av information som kan vara svåråtkomlig. En virtuell ungdomsmottagning har goda förutsättningar att ge information och rådgivning rörande sexuell och reproduktiv hälsa samt relationer och psykisk hälsa till alla ungdomar oavsett bostadsort.

Regeringen har därför initierat och finansierat utvecklandet av en ungdomsmottagning på Internet riktad till unga mellan 13 och 25 år. Tjänsten lanserades i november 2008 under namnet UMO.se och drivs sedan 2009 av landstingen gemensamt. Det övergripande syftet med webbplatsen är att denna ska stärka och stödja unga kvinnors och mäns identitetsutveckling och möjlighet att bl.a. utveckla sunda relationer med andra.

På webbplatsen finns bl.a. en sökbar katalog över landets ca 300 ungdomsmottagningar, faktatexter och intervjuer samt en frågetjänst med möjlighet att anonymt ställa frågor och få ett personligt svar av hälso- och sjukvårdspersonal. Ett urval av materialet har översatts till engelska och viss information finns även publicerad på ett antal andra språk.

Besöksfrekvensen på webbplatsen har successivt ökat sedan lanseringen och i dag ligger den på ca 180 000 besökare per månad. Besökarna är i

åldern 13–25 år och kommer från hela landet. Totalt under 2009 hade webbplatsen 1 364 357 besök. En förhoppning med att utveckla en ungdomsmottagning på nätet var att den skulle kunna nå fler pojkar och unga män, eftersom mer än 85 procent av de fysiska ungdomsmottagningarnas besökare är tjejer eller unga kvinnor. Vid genomgång av dem som ställde frågor till UMO.se var omkring två tredjedelar flickor och en tredjedel pojkar, vilket får betraktas som ett gott resultat. Satsningen på en virtuell ungdomsmottagning har varit framgångsrik och webbplatsen har fått ett mycket positivt gensvar från målgruppen och det civila samhället.

Uppdraget slutredovisades den 31 mars 2009.

5.2.3 Fortsatt kunskapsutveckling för tjejjourer

Det är angeläget att de flickor och unga kvinnor som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck kan få stöd genom tjejjourernas verksamhet. Regeringen har därför uppdragit åt Ungdomsstyrelsen att genomföra insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck inriktade på kompetensutveckling av tjejjourernas medarbetare. Tjejjourernas medarbetare har getts ökade kunskaper om hur hedersrelaterat våld och förtryck tar sig uttryck och hur de kan nå ut till unga kvinnor som utsätts.

Med hjälp av nio olika tjejjourers engagemang utvecklades en virtuell och nationell tjejjour inom mötesplatsen Lunarstorm på Internet. Tjejjouren på Lunarstorm drevs från februari 2007 t.o.m. januari 2009 och hade nästan 100 000 unika besökare, vilket gör den till en av Lunarstorms mest framgångsrika satsningar någonsin. Med stöd av Ungdomsstyrelsen och Allmänna arvsfonden har tjejjourerna därefter startat den egna webbplatsen tjejjour.se.

Utbildningarna har fört upp frågan om hedersrelaterat våld och förtryck på agendan för tjejjourer samt gett deltagarna fördjupad kunskap och konkreta tips och råd på hur tjejjourer kan hjälpa unga i kris. Tjejjourerna har också fått tips på metoder som kan användas i förebyggande arbete i skolan eller i andra verksamheter för unga. Återkommande utbildningstillfällen har dessutom varit forum för erfarenhetsutbyte mellan aktiva som tidigare sällan eller aldrig har träffats. Detta har skapat nya samarbeten och lett till att landets tjejjourer har börjat samverka nationellt.

I rapporten *Tjejjourerna – en växande kraft* konstateras att tjejjourerna upplever att de har svårt att nå flickor och unga kvinnor som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Flertalet jourer står relativt långt från målgruppen och de utsatta vänder sig inte till dem. Ungdomsstyrelsens arbete har dock byggt upp en förberedelse inom jourerna att kunna möta tjejer som lever med en hedersproblematik. Tjejjourernas medvetenhet har också ökat om att de måste göra särskilda ansträngningar för att nå dessa tjejer och unga kvinnor.

Enligt Ungdomsstyrelsen har tjejjoursuppdragen inneburit ett ordentligt lyft för tjejjourer i Sverige. Framför allt att de lokala tjejjourerna från Riksförbundet för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige och Sveriges Kvinno- och Tjejjourers Riksförbund samverkat nationellt, vilket har skapat en grund för samarbete och erfarenhetsutbyte. Dessutom

har tjejjoursrörelsens utveckling främjats och jourerna har uppmärksamats av andra myndigheter för sitt arbete. Skr. 2009/10:234

Uppdraget slutredovisades den 28 februari 2009.

5.2.4 Förbättrad trygghet för kvinnor i stads- och tätortsmiljöer

Stads- och tätortsmiljöer ska vara uppbyggda och utformade så att de främjar ett gott liv där människor kan känna gemenskap och tillit. I många tätorter finns det miljöer som är utformade på ett sådant sätt att de, t.ex. på grund av att de ligger ödsligt eller är dåligt upplysta, kan öka risken för brott. Regeringen har uppdragit åt Boverket att på nationell nivå leda, samordna och i samverkan med länsstyrelserna stödja ett konkret utvecklingsarbete för att stärka tryggheten i stads- och tätortsmiljöer ur ett jämställdhetsperspektiv.

Insatsen innebär för det första att stödja kommunala insatser och andra projekt för att integrera ett jämställdhetsperspektiv i det operativa arbetet. För det andra innebär det en metodutveckling om hur arbetet med frågan om trygghet ur ett jämställdhetsperspektiv i utformningen av stads- och tätortsmiljöer bör bedrivas. Även befintlig kunskap om hur tryggheten i stads- och tätortsmiljöer kan stärkas ur ett jämställdhetsperspektiv ska lyftas fram. Boverket har i samverkan med länsstyrelserna anordnat regionala seminarier i syfte att sprida kunskap och nå kommuner, förvaltare och andra nyckelaktörer. Stöd har kunnat sökas för såväl fysiska åtgärder som strategiska och metodutvecklande, eller en kombination av dessa.

Under de två ansökningsomgångarna för stöd till åtgärder för att stärka tryggheten i stads- och tätortsmiljöer har 264 ansökningar om cirka 165 miljoner kronor kommit in. Av dessa har 134 projekt beviljats medel. Boverket har beviljat 19 av dessa projekt som ansetts principiellt viktiga och länsstyrelserna de resterande. Det finns en mycket stor spridning på projekten, såväl vad gäller deras inriktning som geografisk spridning. Initierade projekt återfinns i samtliga län och i storstäder, mellanstora städer och småorter. Majoriteten av projekten söks av kommuner och inom dessa är det olika typer av förvaltningar som ansökt om stöd. Även fastighetsbolag, bostadsbolag och ideella föreningar har beviljats stöd.

Ungefär hälften av projekten är strategiska och metodutvecklande. Exempel på aktiviteter i sådana fall är projekt som handlar om att ta fram planeringsunderlag, genomföra trygghetsvandringar och trygghetsinventeringar, utbilda personal i jämställdhetsfrågor och att genomföra medborgardialoger och kunskapsammanställning. Den andra hälften av projekten är antingen fysiska åtgärder eller en kombination av strategiska, metodutvecklande och fysiska åtgärder. Fysiska åtgärder handlar exempelvis om ny belysning, röjning och omplantering i grönområden, åtgärder för att få tunnlar mer tilltalande och för att öka framkomlighet och tillgänglighet i bostadsområdena.

Inom projekt som kombinerar strategiska, metodutvecklande och fysiska åtgärder kan exempelvis ett resultat av trygghetsvandringar eller medborgardialoger leda till att belysningsplaner tas fram som sedan innebär att åtgärder för att förbättra belysningen genomförs.

En viktig del i insatsen är att kunna dra nytta av erfarenheterna för framtiden. Det är därför av betydelse att inom ramen för insatsen utveckla praktiska metoder baserade på erfarenheter från kommuner och projekt. Med utgångspunkt i erfarenheter från beviljade projekt kommer Boverket i samverkan med länsstyrelserna att utveckla praktiska arbetsmetoder. Bl.a. kommer skrifter att tas fram som behandlar planeringsmetoder, konkreta fysiska åtgärder avseende jämställdhetsperspektiv samt en manual kring trygghetsvandringar.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 december 2010.

5.3 Stärkt kvalitet och effektivitet i rättsväsendet

Bekämpandet av mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer är en uppgift och utmaning för rättsväsendet. Rättskedjan – särskilt polis och åklagare – ska fungera effektivt så att brott som begås utreds och lagförs skyndsamt. Straffen för våldsbrott ska vara rimliga och proportionerliga. Lagstiftning ska vara utformad på ett sådant sätt att en våldsutsatt persons rättigheter garanteras. Våldsutsatta personer ska kunna känna sig trygga i sina kontakter med rättsväsendet.

5.3.1 **Utbildningsprogram för förbättrat bemötande av sexualbrottsoffer**

Det är angeläget att den som har drabbats av sexualbrott känner förtroende för polis, åklagare och domstolar. I det sammanhanget är det viktigt att hantera ärende och mål på ett sätt som inte upplevs som kränkande för den som har drabbats. Regeringen har därför uppdragit åt Brottsoffermyndigheten att i samråd med Rikspolisstyrelsen, Åklagarmyndigheten och Domstolsverket genomföra ett utbildningsprogram riktat till personal inom Polisen, Åklagarmyndigheten och Sveriges Domstolar. Syftet med programmet har bestått i att öka kunskapen om sexualbrottsoffer och förbättra bemötandet av dessa brottsoffer i samband med polisanmälan, förundersökning och rättegång. När det gäller barn som har utsatts för sexualbrott ska programmet särskilt fokusera på att öka kunskapen om barns särskilda utsatthet och behov vid dessa brott. Totalt 15 internat har genomförts under vilka totalt 400 personer har deltagit. Hälften av deltagarna representerade polisen, en tredjedel domstolarna och resterande del bestod av representanter från Åklagarmyndigheten samt av advokater. Utbildningsprogrammet har utvärderats av Brottsoffermyndigheten och överlag har samtliga deltagare varit mycket positiva. Framför allt har det faktum att deltagare från hela rättsväsendet funnits i utbildningsgrupperna uppskattats eftersom det möjliggjort breda perspektiv och utbyte av erfarenheter över det egna arbetsområdet. Myndighetens uppfattning är att det finns ett starkt intresse från berörda myndigheter att integrera utbildningsmomentet om bemötande av sexualbrottsoffer i kontinuerliga utbildningsinsatser.

Uppdraget slutredovisades den 1 oktober 2009.

Regeringen har bedömt det som angeläget att det arbete som Rikspolisstyrelsen bedriver för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer intensifieras ytterligare. Därför har regeringen uppdragit åt Rikspolisstyrelsen att i samråd med Åklagarmyndigheten stärka kompetensen och kapaciteten på detta område. Syftet har varit att öka anmälningsbenägenheten och minska mörkertalet beträffande denna typ av brottslighet samt att få fler av de anmälda brotten att gå vidare till åklagare och fällande dom.

Rikspolisstyrelsens insatser har i huvudsak bestått i utbildning, lokalt utvecklingsarbete vid polismyndigheterna, informationsspridning till allmänheten samt utvecklingsarbete inom Rikspolisstyrelsen. Exempelvis har en handbok och utbildningsmaterial om brott i nära relationer tagits fram, inklusive fördjupningsmaterial om hedersrelaterad brottslighet. För att ytterligare höja kompetensen finns nu också en nationell vidareutbildning för utredare av brott mot kvinnor eller andra närstående samt för utredare av brott mot barn. Utbildningsmaterialet bygger på den handbok som tagits fram samt Brottsförebyggande rådets studie av polisens utredningar av våld mot kvinnor i nära relationer.

Brottsförebyggande rådet har på Rikspolisstyrelsens uppdrag undersökt hur polisens utredningar ska kunna förbättras i syfte att klara upp fler anmälda brott mot kvinnor eller andra närstående. Rikspolisstyrelsen har även delat ut medel för att stimulera polismyndigheternas lokala utvecklingsarbeten och förbättra brottsofferkompetensen. Utvecklingsarbetena har bland annat omfattat utbildning i frågor som särskilt rör homosexuella, bisexuella och transpersoner, utveckling av hot- och riskbedömningsinstrument, informationsspridning om brott i samkönade parrelationer samt informationsspridning på skolor om hedersrelaterad brottslighet och om barns och ungdomars rättigheter utifrån barnkonventionen.

Åklagarmyndigheten har på olika sätt medverkat i Rikspolisstyrelsens arbete. Bland annat har Åklagarmyndigheten medverkat i Rikspolisstyrelsens utbildning av ett hundratal handledare från landets polismyndigheter. Handledarnas uppdrag har varit att ta fram lokalt anpassade utbildningar för sina polismyndigheter. Åklagarmyndigheten har också medverkat i polisens utbildningar på lokal nivå. Utifrån Åklagarmyndighetens redovisning av uppdraget framgår att genomslaget av utbildningsinsatserna har varit särskilt bra på de platser i landet där utbildningarna har varit omfattande. Kvalitetsförbättringar har kunnat noteras omgående efter utbildningen vad gäller såväl avrapporteringspromemorior som dokumentation av både förhör och skador. Hittills har cirka 10 000 anställda inom polisen deltagit i utbildning.

Antalet inkomna ärenden till polisen när det gäller brott i nära relationer ökade med 24 procent mellan 2007 och 2009. Särskilt tydlig är ökningen av ärenden avseende grov fridskränkning och misshandel inomhus mot barn som är 0–6 år. I enlighet med regeringsuppdraget har även antalet ärenden redovisade till åklagare ökat. När det gäller redovisade ärenden till åklagare råder det dock stora skillnader mellan polismyndigheterna. Rikspolisstyrelsen bedömer att skillnaderna bör kunna minska med hjälp av de evidensbaserade arbetsmetoder som Brottsförebyggande

rådet har tagit fram samt den metodutveckling och de kompetenshöjande åtgärder som Rikspolisstyrelsen har initierat. Skr. 2009/10:234

Regeringsuppdraget har skapat förutsättningar för polismyndigheterna att fortsätta sitt utvecklingsarbete när det gäller mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och våld i samkönade relationer. Att få fler personer som varit utsatta för dessa typer av brott att också göra en polisanmälan är ett arbete som måste bedrivas långsiktigt. Vidare är det viktigt att rättsväsendets insatser för att bekämpa denna brottslighet fortsätter att integreras i det vardagliga arbetet.

Uppdraget slutredovisades den 28 februari 2010.

5.3.3 Förbättrat bemötande i domstolarna

Bemötandet i domstolarna får inte avhålla människor från att vända sig till domstol eller komma till domstolen och vittna. Hur parter och andra blir bemötta i domstolarna har särskilt stor betydelse för allmänhetens förtroende för domstolarna. Regeringen har uppdragit åt Domstolsverket att genom insatser i form av utbildning ytterligare stärka kompetensen hos domare och andra anställda vid domstolarna avseende mäns våld mot kvinnor, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck, samt våld inom samkönade relationer. Syftet med åtgärderna är att dessa ska leda till ett bättre bemötande av brottsoffer och därigenom bidra till att stärka allmänhetens förtroende för domstolarna. I syfte att stärka personalens kompetens på aktuella områden har olika slags kompetensutvecklingsinsatser planerats och genomförts inom ramen för uppdraget. Detta har skett på lokal, regional och central nivå.

Under 2008 genomfördes särskilda utbildningsinsatser på enskilda domstolar. Utbildningsinsatser inom området integrerades även i de grundutbildningar som Domstolsverket ansvarar för. Drygt 600 anställda, såväl ordinarie domare som fiskaler, har tagit del av utbildningarna. Arbetet med att stärka kompetensen hos personalen inom angivna områden fortsatte under 2009. De insatser som genomförts under 2008 och 2009 är till stor del integrerade i de grundutbildningar som Domstolsverket ansvarar för och kommer enligt planerna att fortsätta. Detta i syfte att framför allt upprätthålla en kontinuitet och aktualitet inom ämnesområdena.

Under november och december 2009 genomfördes ett särskilt utbildningsprogram. Utbildningsprogrammet, som bestod av ett tvådagarsseminarium, ägde rum vid sammanlagt sju tillfällen på fyra olika orter i Sverige, Stockholm, Göteborg, Malmö och Jönköping. Målgruppen var personal vid allmän domstol och antalet deltagare uppgick till sammanlagt 356 personer (administratörer, ordinarie domare, notarier, fiskaler, domstolssekreterare och expeditionsvakter). Utvärderingen av genomförda utbildningsprogram har visat att satsningen har varit mycket värdefull och uppskattad. Det har varit ett stort engagemang hos deltagare och medverkande föreläsare och det har även funnits ett utbrett intresse för fortsatta insatser.

Domstolsverket har kunnat konstatera att genomförda utbildningsinsatser har medfört att intresset för frågor om bemötande av brottsoffer har ökat hos personalen vid Sveriges Domstolar. Att kunskaper om bakom-

liggande mekanismer angående mäns våld mot kvinnor, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck, samt våld i samkönade relationer utgör en viktig utgångspunkt för ökad förståelse och bättre bemötande av brottsoffren är en betydelsefull framgångsfaktor.

Uppdraget slutredovisades den 31 januari 2010.

5.4 Utveckling av insatser riktade till våldsutövare

Inom kriminalvården måste programverksamhet kunna erbjudas till våldsutövare. Det ska gälla inom kriminalvårdens alla verksamheter. Även utanför kriminalvården är det angeläget att sådan programverksamhet utvecklas. Insatserna som är riktade till män som utövar våld ska utvärderas, utvecklas och kvalitetssäkras. Kvinnors och barns säkerhet ska vara central i all verksamhet riktad till män som utövar våld.

5.4.1 Satsning på verksamheter inom kriminalvården riktade till våldsamma män

För att på sikt motverka mäns våld mot kvinnor krävs insatser för de män som utövar våld. Kriminalvården arbetar sedan ett antal år med vetenskapligt kvalitetstestade programverksamheter för bl.a. sexualbrottsdömda män och män dömda för våld i nära relationer. Dessa program ska på vetenskaplig grund kunna påvisas ha effekt på risken för återfall i brott. Regeringen har gett Kriminalvården i uppdrag att genomföra en särskild satsning ägnad att öka insatserna för sexualbrottsdömda män samt män som dömts för våld i nära relationer. Uppdraget ska omfatta åtgärder som bidrar till att öka möjligheterna till deltagande i programverksamhet för dessa grupper av män samt utveckla arbetet vad avser riskbedömning, metoder, utslussning och samverkan med andra huvudmän.

Arbetet har inriktats på tio s.k. strategiområden. Förutom de åtgärder som direkt utpekas i uppdraget omfattas även frågor som kompetensförsörjning, differentiering av klienter samt uppföljning och utvärdering.

En rad åtgärder har initierats inom ramen för uppdraget:

- utbildningsinsatser för personal avseende behandlingsprogram och risk- och behovsbedömningsinstrument,
- försöksverksamhet med tolk i behandlingsprogram,
- försöksverksamhet med behandlingsprogram för sexualbrottsdömda män med kognitiva funktionsnedsättningar, samt
- utredning och kvalitetssäkring av innehållet i övervakningen för dömda män i målgrupperna.

Vid en första bedömning av uppdraget visas att Kriminalvården genom ökad flexibilitet, bättre kartläggning av klientunderlaget och anpassning av utbildningsmaterial har ökat deltagandet i behandlingsprogram för sexualbrottsdömda och dömda för våld i nära relationer med ca 20 procent från år 2008 till 2009.

För 2010 planerar myndigheten att införa åtgärder som bl.a. omfattar införande av ett nytt risk- och behovsbedömningsinstrument, fortsatt utvärdering av behandlingsprogram för de aktuella klientgrupperna samt

fortsatt utveckling av samverkan med andra, t.ex. domstolar och åklagare. Skr. 2009/10:234

Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 april 2011.

5.5 Ökad samverkan

Ett ökat samarbete inom och mellan myndigheter och andra aktörer som kommer i kontakt med våldsutsatta och förövare är av avgörande betydelse för att utsatta personer ska få den hjälp de behöver. Samarbetet ska ske med kunskap om och respekt för varje myndighets uppdrag och kompetens. Regelverk, rutiner och myndigheters sätt att arbeta får inte utan goda skäl hindra ett fördjupat samarbete.

5.5.1 Stöd till samordning av insatser i länen

Det är viktigt att främja utbytet av kunskaper och erfarenheter mellan berörda aktörer som arbetar med våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld, såsom rättsväsende, socialtjänst, hälso- och sjukvård samt ideella organisationer. Regeringen har gett länsstyrelserna i uppdrag att ta initiativ till och på olika sätt stödja samordningen i länet av frågor som syftar till att motverka mäns våld mot kvinnor och till att barn tvingas bevittna våld. I den samlade redovisningen från Länsstyrelsen i Stockholms län framkommer att ett flertal olika insatser har vidtagits i samtliga län. Bl.a. har 19 av 21 länsstyrelser genomfört aktiviteter som syftar till att samordna arbetet med våldsutövande män och 19 länsstyrelser har bedrivit aktiviteter som stärker samordningen av skyddade boenden. Vidare har 13 länsstyrelser genomfört insatser till stöd för några eller någon av de särskilt utsatta grupperna, exempelvis äldre, kvinnor med funktionsnedsättning, kvinnor med missbruksproblem eller kvinnor med utländsk bakgrund. Arbetet mot hedersrelaterat våld har alltmer integreras i det generella kvinnofridsarbetet, vilket leder till ett mer samlat arbete.

Uppdraget slutredovisades den 1 maj 2009.

5.5.2 Utveckling av den fysiska miljön för att utreda våld mot kvinnor

En kvinna som utsätts för våld befinner sig i en mycket sårbar och utsatt situation. En viktig förutsättning för att samhället då ska kunna vidta effektiva åtgärder är att kvinnan ges bästa förutsättningar för att själv kunna bidra till detta. Det kräver att det utöver en effektiv lagstiftning, tillräckliga personella resurser och enskild kompetens hos personalen även finns en fysisk miljö där lokaler och utrustning är anpassad till kvinnans situation och de arbetsmetoder som tillämpas.

Regeringen har uppdragit åt Rikspolisstyrelsen att vidta åtgärder för att utveckla och bygga upp en fysisk miljö särskilt anpassad för att utreda våld mot kvinnor. Lokalisering, utformning och inredning av lokaler samt val av teknisk utrustning och andra hjälpmedel ska utgå från och

anpassas till de krav som följer av den utsatta kvinnans situation. Då det övergripande syftet med uppdraget har bestått i att slutresultatet ska kunna användas som nationell modell har informations-spridning liksom externa studiebesök varit en viktig del i arbetet. Vidare har Rikspolisstyrelsen uppdragits att låta utvärdera hur den särskilt anpassade fysiska miljön för att utreda mäns våld mot kvinnor som skapats vid Polismyndigheten i Skåne påverkat de våldsutsatta kvinnornas upplevelser av bemötandet. Arbetet genomfördes tillsammans med Polismyndigheten i Skåne och hade som verksamhetsmässig grund det samarbete som polismyndigheten och Malmö stad bedriver inom Kvinnofridsprogrammet.

Arbetet har gått under benämningen projekt Karin. Målsättningen med projektet har varit att utveckla en samlokaliserad och målgruppsanpassad miljö för att ge brottsutsatta kvinnor ett bättre bemötande. Detta med syfte att höja kvaliteten på genomförda utredningar och bättre tillgodose kvinnans övriga behov. Projektet har utvecklat arbetsmetoder för hur detta arbete ska kunna ske.

Utvärderingen av projektet visar att de brottsutsatta kvinnorna upplever projektet som positivt. Av utvärderingen går att konstatera att arbetsmetoden lett till att fler kvinnor har erhållit skydd och psykosocialt stöd. Projekt Karin kan användas som nationell modell med gemensam lokal, fast placerad personal från polis och socialtjänst, gemensamma arbetsmetoder och särskilt anpassad miljö och teknik. Konceptet kan anpassas efter lokala behov. Inom ramen för projektet kommer misstänkta gärningsmän att erbjudas motivations-samtal parallellt med brottsutredningen.

Projekt Karin har flera utvecklingsmöjligheter, bl.a. vad gäller nyttjandet av teknik, såsom förhör via videolänk eller program liknande chatt på Internet. Uppdragen överlappar dock ibland varandra och det finns ett behov av förtydliganden mellan de olika aktörernas roller och ansvar. Det finns en stor skillnad i polisens och socialtjänstens rättsliga ansvar för samverkan och samarbete i förhållande till hälso- och sjukvården och Åklagarmyndigheten. Polisen ingår i rättsväsendet men har också uppdraget att förebygga brott, skapa trygghet, ge medborgaren service och samverka, vilket i stort överensstämmer med kommunens ansvarsområden. Det finns därför behov av ett klagörande kring samverkansansvaret. Att det finns en samsyn på övergripande myndighetsnivå är nödvändigt för att ge samverkan legitimitet i det praktiska arbetet. Ett fullt utvecklat helhetsperspektiv förutsätter att alla involverade aktörer görs delaktiga utifrån sitt uppdrag och sin kompetens.

Uppdraget slutredovisades den 28 februari 2010.

5.5.3 Informations- och kunskaps-spridning om frågor rörande hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer

Nationellt Centrum för kvinnofrid vid Uppsala universitet har enligt förordningen (2006:72) om ett nationellt kunskapscentrum för frågor om mäns våld mot kvinnor i uppgift att med ett rikstäckande perspektiv sprida kunskap och information om mäns våld mot kvinnor. Centrumet har även till uppgift att följa, sammanställa och sprida forskningsresultat

samt analysera behovet av forskning inom området mäns våld mot kvinnor. Centrumet ska också vara ett stöd för myndigheter och organisationer i frågor om mäns våld mot kvinnor. Regeringen menar att det finns ett behov av att detta arbete utökas vad avser frågor om hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer.

Våld i samkönade relationer är ett område där kunskapsbristen är stor. Mot bakgrund av det har Nationellt Centrum för kvinnofrid publicerat rapporten *Våld i samkönade relationer – En kunskaps- och forskningsöversikt*, som är en översikt av internationell och svensk forskning på området. Kunskapsbristen gör att det är svårt att ge rätt stöd och bemötande till personer som utsätts för våld i samkönade relationer. I rapporten konstateras att homosexuella, bisexuella och transpersoner som söker stöd hos sjukvården och rättsväsendet i stor utsträckning upplever att de inte bemöts professionellt på grund av en heteronormativ förförståelse hos personalen.

Centrumet har också publicerat en kunskaps- och forskningsöversikt om hedersrelaterat våld och förtryck. Rapporten redogör för svensk forskning om hedersrelaterat våld, vilka forskningsperspektiv som är representerade, inom vilka discipliner forskningen bedrivs, vilken eller vilka perspektiv som är tongivande i svensk forskning samt vilka behov av forskning som finns på området.

Inom ramen för arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck planeras att i en svensk kontext göra en kunskaps- och forskningsöversikt om könsstymning och dess konsekvenser. Kunskapsöversikten kommer att ha ett genus- och brottsofferperspektiv och fokusera på konsekvenserna för de drabbade och på samhällets bemötande. Den ska också innehålla en nationell kunskaps- och resursinventering samt en presentation av svensk och internationell forskning om könsstymning.

Avslutningsvis arbetar centrumet med en kunskapsbank om mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer. Kunskapsbanken är en internetbaserad resursportal som ska innehålla forskning och erfarenhetsbaserad kunskap.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 december 2010.

5.5.4 Stöd till lokal samverkan för kvinnofrid

För att ge en varaktig effekt kräver arbetet med att bekämpa mäns våld mot kvinnor samordning och samverkan mellan många olika aktörer. Samverkan på lokal nivå omfattar myndigheter och andra aktörer som kommer i kontakt med mäns våld mot kvinnor, exempelvis polisen, kommunerna, hälso- och sjukvården samt frivilligorganisationer.

Regeringen har under perioden 2008–2010 anslagit medel för att stärka lokal samverkan mellan kommunerna och andra berörda aktörer i arbetet med mäns våld mot kvinnor. Medlen fördelas av länsstyrelserna efter ansökan från kommunerna. En första delredovisning från länsstyrelserna visar att 69 samverkansprojekt har genomförts och att dessa har gynnat utvecklingen av samverkansstrukturer på lokal nivå. I 43 av projekten har nya samverkansstrukturer skapats. De redovisade projekten visar på samverkan mellan kommuner, hälso- och sjukvård, rättsväsende och

frivilligorganisationer. Länsstyrelserna pekar på att lokal samverkan ur ett helhetsperspektiv är ett utvecklingsområde. Skr. 2009/10:234

Uppdraget ska slutredovisas senast den 30 april 2011.

5.6 Ökade kunskaper

Ökade kunskaper är avgörande för alla insatser som görs för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer. Genom bl.a. forskning ska kunskaperna på området öka och fördjupas och genom utbildning ska kompetensen hos myndigheter och ideella organisationer som kommer i kontakt med våldsutsatta och förövare utvecklas. Det är även viktigt att ta del av erfarenheter från andra länder och att samverka för att utveckla kunskap och tillämpa kunskapen. Uppföljning och utvärdering av myndigheternas verksamhet och särskilda satsningar inom området är en viktig del av kvalitetssäkring och kunskapsutveckling.

5.6.1 Kartläggning av arrangerade äktenskap

Inte alla ungdomar får själva bestämma när och med vem de ska gifta sig. Att äktenskap ingås mot en parts vilja kan ha såväl kulturella som sociala och ekonomiska orsaker. Under 2008 fick Ungdomsstyrelsen regeringens uppdrag att kartlägga förekomsten av arrangerade äktenskap mot en parts vilja. Regeringens bedömning var att kunskapen om omfattningen av och de bakomliggande faktorerna kring arrangerade äktenskap mot en parts vilja behövde öka. Även kompetensen hos de myndigheter som kom i kontakt med personer som löper risk att ingå sådana äktenskap behövde ses över. Kartläggningen skulle framför allt beskriva situationen för unga kvinnor och män upp till 25 år och ta sin utgångspunkt i de kunskaper och erfarenheter som gjorts både inom forskning och i praktisk verksamhet.

I Ungdomsstyrelsens rapport *Gift mot sin vilja* (Ungdomsstyrelsens skrifter 2009:5) redovisas att fem procent av de unga mellan 16–25 år upplever att föräldrars uppfattningar, religion eller kultur sätter gränser för vem de kan gifta sig med. Utifrån det statistiska underlaget har uppskattats att det motsvarar ca 70 000 individer i den åldersgruppen. Av dessa 70 000 oroar sig omkring 8 500 över att inte själva få välja vem de ska gifta sig med. I rapporten framkommer att myndigheter under 2008 kände till 50–100 fall och ideella och kommunala verksamheter ca 250 fall av unga som råkat ut för äktenskap mot sin vilja. Det finns indikationer på att problematiken kan vara mer utbredd i vissa stadsdelar samt att myndigheter gör insatser först när en situation blir hotfull för den unga personen. I rapporten lyfter Ungdomsstyrelsen fram behovet av kompetenshöjande åtgärder och metodutveckling på området.

Uppdragets slutredovisades den 1 juni 2009.

Den 27 maj 2010 fattade regeringen beslut om en handlingsplan för att förebygga och förhindra att unga blir gifta mot sin vilja (skr. 2009/10:229). Handlingsplanen innehåller 15 åtgärder, varav en är en översyn av relevant straffrättslig, civilrättslig och internationell pri-

värträttslig lagstiftning. Regeringen tillsatte den 20 maj 2010 en särskild utredare för detta uppdrag. Utredaren ska bl.a. lägga fram förslag till de författningsändringar som behövs för att stärka skyddet mot tvångsäkten-skap och barnäktenskap (dir. 2010:54).

Uppdraget ska redovisas senast den 21 maj 2012.

Skr. 2009/10:234

5.6.2 Insatser för att förebygga och förhindra att unga blir gifta mot sin vilja

Äktenskapsbalkens regler tydliggör att äktenskap ska bygga på fri vilja. Detta kommer till uttryck främst genom det formella kravet att de som ingår äktenskap måste vara närvarande samtidigt och att de var för sig förklarar att de samtycker till äktenskapet. Regeringen har uppdragit åt Ungdomsstyrelsen att genomföra insatser som kan förebygga och förhindra att unga mellan 13 och 25 år blir gifta mot sin vilja. Bakgrunden till beslutet är den kartläggning *Gift mot sin vilja* (Ungdomsstyrelsens skrifter 2009:5), som utfördes av Ungdomsstyrelsen och rapporterades till regeringen.

Enligt uppdraget ska Ungdomsstyrelsen etablera ett myndighetsnätverk. Syftet med nätverket är att genom detta samordna insatser och information vid berörda myndigheter. De myndigheter som har uppdrag inom handlingsplanen för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer (skr. 2007/08:39) bör ingå i nätverket. Vidare ska Ungdomsstyrelsen utarbeta information till relevanta målgrupper, dvs. unga, föräldrar och till personer som arbetar vid myndigheter och kommuner. Av särskild vikt är att ta fram relevant information till unga om lagstiftning och hur de unga som riskerar att bli och som blir gifta mot sin vilja kan gå tillväga för att få stöd och hjälp från myndigheter.

Ungdomsstyrelsen ska även genomföra en kartläggning av olika aktörer inom kommunala och fristående verksamheter samt inom trossamfund och ideella organisationer som arbetar med unga. Kartläggningen ska även innehålla beskrivningar av redan pågående förebyggande insatser och även ge exempel på insatser som pågår i andra europeiska länder. Ungdomsstyrelsen ska utifrån kartläggningen ge förslag på metodutveckling samt på hur ett långsiktigt förebyggande arbete ska kunna byggas upp.

Avslutningsvis ska Ungdomsstyrelsen anordna utbildningsinsatser riktade till anställda inom myndigheter och kommuner. Syftet med dessa utbildningar är att bidra till att utveckla metoder för det förebyggande arbetet och ge deltagarna tillfälle att reflektera över hur de kan arbeta förebyggande för att förhindra att unga blir gifta mot sin vilja.

Utbildningarna ska vända sig till personer som i sin yrkesroll, inom exempelvis skola, socialtjänst och fritidsverksamheter, kommer i kontakt med unga som kan riskera att bli och som blir gifta mot sin vilja. Utbildningarna bör även bidra till att utveckla insatser för föräldrar som har utsatt sina barn för hot och våld samt långsiktigt stöd till de barn och unga som drabbas. Ungdomsstyrelsens uppdrag är en del i den handlingsplan för att förebygga och förhindra att unga blir gifta mot sin vilja (skr. 2009/10:229).

5.6.3 Utbildningsuppdrag till Ungdomsstyrelsen

De som arbetar med unga människor ska ha adekvata kunskaper om och bör ges möjlighet till utbildning i frågor som rör mäns våld mot flickor och unga kvinnor samt hedersrelaterat våld och förtryck. Som en del i det förebyggande arbetet på området har regeringen därför uppdragit åt Ungdomsstyrelsen att genomföra utbildningar. Dessa ska riktas till yrkesverksamma som har en samordnande och utvecklande roll för fritidsverksamhet, socialtjänst och skola i sin kommun. Även andra personalgrupper kan beröras, liksom personer som har en samordnande roll för ungdomsverksamhet inom ideella organisationer.

Utbildningarna ska leda till att deltagarna blir medvetna om frågor om mäns våld mot flickor och unga kvinnor och särskilt situationen för främst flickor och unga kvinnor, men även pojkar och unga män, som drabbas av hedersrelaterat våld och förtryck. De ska även ge kunskap om hur den som drabbats kan stärkas och ges möjligheter att ta del av de stödinsatser som finns. Vidare ska utbildningarna belysa vilka metoder som finns för att i arbetet med unga förebygga mäns våld mot kvinnor. Utgångspunkt för utbildningarna ska tas i ett jämställdhetsperspektiv och deltagarna ska ges kunskaper om och möjlighet till erfarenhetsutbyte kring metoder som främjar jämställdhet bland ungdomar.

Ungdomsstyrelsen har inriktat majoriteten av sina utbildningar på hälsofrämjande och förebyggande arbete. Utbildningarna har haft fokus på hedersrelaterat våld och förtryck, men de tar också upp mäns våld mot kvinnor samt frågor om män, maskulinitet och våld. Myndigheten har också genomfört en utbildning om behandlande insatser som rör flickor och kvinnor som har utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck och som har omhändertagits av samhället. Inom ramen för uppdraget har Ungdomsstyrelsen även genomfört ett antal dialoger på lokal nivå. Syftet med dessa har varit att lyfta fram jämställdhet och mänskliga rättigheter och mobilisera lokalsamhället genom bl.a. utbildningar och möten som kan underlätta en dialog mellan olika aktörer.

De utvärderingar som Ungdomsstyrelsen har genomfört visar att utbildningsinsatserna har fyllt ett stort kunskapsbehov hos deltagarna. De har uppskattat att få dela erfarenheter om hur man kan arbeta förebyggande med mäns våld mot flickor och kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck.

Uppdraget till Ungdomsstyrelsen fortsätter under hela 2010. Under året planerar myndigheten en ny utbildningsomgång på såväl nationell som lokal nivå i kombination med dialoger. Myndigheten kommer även för att presentera en forskningsöversikt av förebyggande och främjande arbete i relation till ungas utsatthet för våld.

Uppdraget slutredovisas den 31 mars 2011.

5.6.4 Utredningar avseende kvinnor som avlidit med anledning av brott i nära relationer

Skr. 2009/10:234

Regeringen har uppdragit åt Socialstyrelsen att utreda och analysera förutsättningar för att införa ett system för utredningar avseende kvinnor som avlidit med anledning av brott i nära relationer.

Redovisningen från Socialstyrelsen innehåller förslag till ett system för utredningar där kvinnor har avlidit med anledning av brott i nära relationer. Förslaget ligger i linje med den verksamhet som regleras av lagen (2007:606) om utredningar avseende barn som har avlidit i anledning av brott m.m. Syftet med systemet är att ge underlag för förslag till åtgärder som förebygger att kvinnor utsätts för brott av närstående. En utredning ska klarlägga samtliga förhållanden som har inneburit att kvinnan har varit i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Även vilka åtgärder som vidtagits eller hade kunnat vidtas för att beakta kvinnans behov ska klarläggas. Socialstyrelsen föreslås bli utredningsmyndighet även i dessa fall. Förslaget har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Uppdraget slutredovisades den 28 februari 2009.

5.6.5 Myndigheters bemötande av våldsutsatta kvinnor i nationella minoriteter

Många kvinnor med egen erfarenhet av utsatthet för våld vittnar om att omgivningen mer fokuserar på deras funktionshinder, utländska bakgrund, missbruk eller ålder istället för att de har blivit utsatta för våld. Mot bakgrund av detta har regeringen uppdragit åt Statens folkhälsoinstitut att undersöka hur våldsutsatta kvinnor inom nationella minoriteter bemöts och stöds av offentliga myndigheter och hur dessa kvinnor vill bli bemötta.

I den delrapport som lämnats redovisas resultatet från en enkät som skickats till ett urval myndigheter, kommuner och landsting samt hälso- och sjukvården. Den visar att det saknas specifika handlingsplaner för att möta våldsutsatta kvinnor som tillhör de nationella minoriteterna. Myndighetspersonerna pekar på svårigheter att avgöra om en kvinna tillhör en viss minoritet eller inte om hon inte uppger detta själv. Andra menar att de riktlinjer som finns inkluderar alla kvinnor och att man redan ser till individuella behov. Vissa myndighetspersoner önskar mer kunskaper om etnisk mångfald i arbetet och många tillfrågade anser att samverkan mellan myndigheter och organisationer är en framgångsfaktor och en viktig förebyggande aspekt i arbetet med mäns våld mot kvinnor. Bemötandefrågor ses som ett mycket centralt utvecklingsområde. Problem som upplevts inom handläggningen gäller ofta tolkning, där det framgår att den våldsutövande mannen eller annan familjemedlem inte bör tolka åt kvinnan.

Vidare har en intervjustudie genomförts med 24 kvinnor tillhörande de nationella minoriteterna och som blivit utsatta för mäns våld i nära relationer. Resultatet från studien visar att de problem som dessa kvinnor upplever i form av bemötande från myndighetspersoner i stort verkar stämma med kvinnor från majoritetsbefolkningen. Det finns stora varia-

tioner i upplevelserna när det gäller möten med myndighetspersoner. Det framkommer också att det saknas kunskaper hos myndighetspersonerna om våldets mekanismer, gott bemötande och innebörden av etnisk mångfald.

Folkhälsoinstitutet har lämnat förslag på fyra utvecklingsområden:

- utbildning till myndighetspersonal om mäns våld mot kvinnor, bemötande och etnisk mångfald,
- samverkan mellan myndigheter och det civila samhället för att uppnå kunskaper om etnisk mångfald och nationella minoriteters livsvillkor i Sverige,
- informationsinsatser för att synliggöra de nationella minoriteternas särställning kopplat till bl.a. språk och kultur, samt
- se över möjligheterna till att upprätta jourtelefoner för samiska och romska kvinnor.

Under våren 2010 för Folkhälsoinstitutet en diskussion med bl.a. representanter för de nationella minoriteterna kring resultaten i delrapporten och förslagen till åtgärder.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 mars 2011.

5.6.6 Uppföljning av handlingsplan Mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck, samt våld i samkönade relationer (skr. 2007/08:39)

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) har av regeringen fått i uppdrag att följa upp och utvärdera åtgärderna i handlingsplanen för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck, samt våld i samkönade relationer (skr. 2007/08:39).

I den delredovisning som BRÅ har överlämnat till regeringen redogörs för handlingsplanens betydelse för utvecklingen av ett bättre arbete för att förebygga mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer. Myndigheten framhåller dock att tre år är för kort tid att utveckla och skapa förändring.

BRÅ:s generella synpunkt i rapporten är att åtgärderna i handlingsplanen huvudsakligen fokuserar på de våldsutsatta kvinnorna. BRÅ menar att det nu finns skäl att överväga om det är möjligt att i större utsträckning än tidigare vidta åtgärder i syfte att förhindra män från att begå brott. Myndigheten anser att det är en angelägen uppgift att värna brottsoffer, speciellt mot bakgrund av att våldet ofta upprepas. I avsaknad av fokus finns dock en risk att omfattande resurser satsas på åtgärder med begränsad långsiktig effekt. BRÅ lyfter också fram att arbetet med att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck måste fördjupas och utvecklas, exempelvis genom insatser till föräldrar som utsätter sina barn för våld.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 december 2010.

6 Åtgärder mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål

Skr. 2009/10:234

Prostitution och människohandel för sexuella ändamål är ett allvarligt hinder för social jämlikhet och jämställdhet mellan könen och för de utsattas möjlighet att åtnjuta sina mänskliga rättigheter. Människohandel är en allvarlig kränkning av den enskilde individens människovärde och rätt att få bestämma över sitt liv och sin kropp. I första hand är kvinnor och flickor utsatta, men också män och pojkar utnyttjas i prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Förutsättningarna för kontakter mellan människor över hela världen har ökat. Det har även bidragit till att de personer som handlar med människor för sexuella ändamål kan ha verksamhet i flera länder utan att själva befinna sig på plats. Att sexhandeln till stor del sker med hjälp av modern teknik har dock inte lett till att gatuprostitutionen försvunnit.

Prostitution är inte en homogen företeelse. De bakomliggande orsakerna till att personer befinner sig i prostitution varierar. Efterfrågan är primärt det som upprätthåller människohandeln och prostitutionen, dvs. att människor, främst män, köper sex. Fattigdom, brist på jämställdhet och respekt för mänskliga rättigheter, låg utbildningsnivå och arbetslöshet är några faktorer som gör att människor är lättare att utnyttja för människohandel och att de hamnar i prostitution. Andra sociala problem, missbruk och hälsoproblem kan vara förklaringar till att människor hamnar i prostitution i Sverige.

Insatser för att bekämpa prostitution och människohandel för sexuella ändamål måste göras utifrån ett rättsligt och ett socialt perspektiv och inte minst ur ett jämställdhetsperspektiv samt ha sin utgångspunkt i de mänskliga rättigheterna och präglas av internationell samverkan.

Sammantaget har 184 769 000 kronor fördelats från den särskilda jämställdhetsutskottet till olika åtgärder i arbetet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål (skr. 2007/08:167)

Regeringen överlämnade skrivelsen Handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål (skr. 2007/08:167) till riksdagen i juli 2008. I denna redogör regeringen för sin syn på hur prostitution och människohandel för sexuella ändamål ska bekämpas och hur människor som utsätts för detta ska få ökat skydd och stöd.

Handlingsplanen innehåller åtgärder för att stärka det förebyggande arbetet, höja kvaliteten och effektiviteten i rättsväsendet, öka samverkan mellan aktörer på området samt öka kunskapen. Utgångspunkt för åtgärderna är att de har tydligt fokus på den enskilde individens behov och att detta synsätt ska genomsyra myndigheternas arbete. Särskilda åtgärder riktas till barn och ungdomar. Flickors och unga kvinnors respektive pojkars och unga mäns särskilda villkor och behov beaktas.

Insatser för att motverka efterfrågan av köp av sexuella tjänster är avgörande för att komma tillrätta med problemen. Handlingsplanen omfattar flera åtgärder inom olika områden som har utvecklats och preciserats i

de uppdrag som regeringen gett berörda myndigheter. De fem insatsområdena i handlingsplanen är följande:

- ökat skydd och stöd till utsatta,
- stärkt förebyggande arbete,
- stärkt kvalitet och effektivitet i rättsväsendet,
- ökad nationell och internationell samverkan, och
- ökad kunskap.

Handlingsplanen omfattar ett antal åtgärder inom olika områden. Flera av åtgärderna i denna har finansierats genom regeringens särskilda jämställdhetsanslag.

6.1 Ökat stöd och skydd till utsatta

Den verksamhet som särskilt riktas till personer som utnyttjats i prostitution eller är utsatta för människohandel för sexuella ändamål har varit begränsad. Dessa grupper har istället ofta omfattats av generella stöd- och hjälpinsatser. Regeringen har därför gjort bedömningen att dessa insatser behövs stärkas och utvecklas. De yrkesgrupper som kommer i kontakt med drabbade barn måste ha en god kunskap om att barn har särskilda rättigheter, behov och förutsättningar. För de personer som dessutom har missbruksproblem eller lider av psykisk ohälsa som ett resultat av övergrepp är möjligheterna till skydd, stöd och hjälp på ett behandlingshem eller skyddat boende än mer begränsade. Det har generellt krävts en ökad kunskap om personer som befinner sig i prostitution och utsatts för människohandel för sexuella ändamål inom de olika yrkesgrupper som kommer i kontakt med dessa personer av andra skäl.

6.1.1 Ökat skydd och stöd till utsatta barn och unga

Att uppmärksamma flickors och pojkars särskilda rättigheter och förutsättningar samt behov av skydd och stöd prioriteras högt av regeringen. UNICEF Sverige har därför av regeringen beviljats medel för att sprida de riktlinjer som UNICEF Sverige och Socialstyrelsen har tagit fram om bemötandet av flickor och pojkar som utsatts för människohandel i skriften *Kan det vara människohandel?* Skriften innehåller kortfattad information för bl.a. myndigheter som kan komma i kontakt med barn som utsatts för människohandel. Genom att riktlinjerna får en stor spridning och tillämpning hos berörda myndigheter riktas särskild uppmärksamhet mot flickors och pojkars särskilda rättigheter och förutsättningar samt behov av skydd och stöd. Skriften riktar sig i första hand till socialtjänsten, hälso- och sjukvården, Migrationsverket och Polisen.

Utgångspunkt för skriften är UNICEF:s internationella riktlinjer för att garantera barn och unga som utsatts för människohandel det skydd och de rättigheter de har rätt till enligt barnkonventionen. I skriften finns även en checklista över frågor och åtgärder som kan behöva vidtas vid misstanke om människohandel. Skriften har distribuerats vid regionala utbildningsseminarier i Göteborg, Umeå och Malmö som UNICEF Sverige anordnat på temat barn som misstänks vara utsatta för människohandel. Seminarierna har alla varit tvärprofessionella och deltagarna

har representerat kommunernas socialtjänst, Migrationsverket, Tullverket och polisen, men också hälso- och sjukvård, ungdomsboenden, berörda länsstyrelser, Åklagarmyndigheten och några enskilda organisationer. Inför seminarierna bjöds chefer för berörda myndigheter in till möte i syfte att förankra vikten av kompetensutveckling av hur barn som kan vara offer för människohandel upptäcks. Spridning av skriften har även gjorts vid konferenser och utbildningstillfällen som andra organisationer och myndigheter ansvarat för, bl.a. arrangemang av Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Länsstyrelsen i Stockholms län, Statens Institutionsstyrelse och Åklagarmyndigheten.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 mars 2011.

6.1.2 Utbildningsinsats riktad till personal inom sjukvården, socialtjänsten, skyddade boenden och på ungdomsmottagningen

Att upptäcka prostitution och se de behov som personer som befinner sig i prostitution kan ha är svårt av flera anledningar. Prostitution sker till stor del i det fördolda och upplevs också ofta som skamligt att prata om. Personer som befinner sig i prostitution talar därför ofta inte om det vid kontakter med myndigheter. Sådana kontakter kan istället ske för andra syften än för att personen i fråga behöver hjälp att komma ur prostitutionen. Regeringen har uppdragit åt Socialstyrelsen att verka för att höja kompetensen avseende problematiken kring personer som befinner sig i prostitution eller är utsatta för människohandel för sexuella ändamål.

I uppdraget ingår att Socialstyrelsen ska ta fram utbildningsmaterial riktade till personal inom bl.a. hälso- och sjukvården, socialtjänsten, skyddade boenden och på ungdomsmottagningar. Personalen inom missbruks- och beroendevården är en viktig målgrupp eftersom prostitution kan vara ett sätt att finansiera missbruket. Utbildningsmaterialet ska belysa och öka kunskapen om och förståelsen för problematiken och ta hänsyn till den livssituation som dessa personer ofta befinner sig i, vilket kan inkludera våldutsatthet och fysisk och psykisk ohälsa. Materialet ska även ta hänsyn till hur faktorer som könsidentitet och sexuell läggning påverkar den enskildes situation.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 mars 2011.

6.1.3 Förstärkning av Statens institutionsstyrelses verksamhet

Det är relativt vanligt att kvinnor, men även män, som placeras på institutioner är eller har befunnit sig i prostitution. Regeringen har därför uppdragit åt Statens Institutionsstyrelse att inom sin verksamhet förstärka arbetet med vuxna missbrukare och ungdomar som har varit, är eller riskerar att bli utsatta för prostitution eller människohandel för sexuella ändamål. Myndigheten ska bl.a. identifiera och stärka insatserna på institutionerna samt arbeta fram särskilda program med inriktning på bemötande av de personer inom institutionshemmen som har befunnit sig, är eller riskerar att hamna i prostitution. Statens Institutionsstyrelse ska även i samråd med socialtjänsten utveckla ett arbetssätt som minskar

risken för återfall i prostitution efter det att personerna lämnat myndighetens institutioner.

Statens Institutionsstyrelse har hittills genomfört en kartläggning som visar att nio procent av flickorna och två procent av pojkarna på myndighetens institutioner haft sex i utbyte mot pengar, droger eller alkohol. Vidare har sju procent av kvinnorna och mindre än en procent av männen haft inkomst av prostitution innan placeringen på institutionerna.

Myndigheten kommer fortsättningsvis att öka kvaliteten i insatserna för de ungdomar och klienter som vårdas på institutionerna och bättre anpassa dem till deras särskilda behov. Kunskapshöjande och metodutvecklande insatser ska genomföras för personalen. En viktig del i arbetet består i att stärka samverkan med socialtjänsten i syfte att utveckla eftervårdsprogram som förebygger prostitution efter avslutad vård och utredning på institutioner. Planer finns även på att ta fram en manual baserad på erfarenheter av olika vårdkedjemodeller. Denna ska utgöra stöd för institutionerna vid planeringen av eftervårdsinsatser i samverkan med ungdomen eller klienten och socialtjänsten.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 mars 2011.

6.1.4 Ett tryggare återvändande för personer som befunnit sig i prostitution

Av dem som utnyttjas i prostitution kommer en stor andel från andra länder. Även om dessa personer inte alltid är utsatta för människohandel behövs insatser för att stödja ett tryggt återvändande och stöd i syfte att göra det möjligt för den enskilde att ta sig ur prostitutionen. Regeringen har därför gett Länsstyrelsen i Stockholms län i uppdrag att planera, samordna och genomföra insatser för att finna nya vägar i syfte att ge stöd och skydd åt de personer som varit utsatta för prostitution och människohandel för sexuella ändamål och för att de tryggare ska kunna återvända till sina ursprungsländer. Myndigheten ska även inom ramen för uppdraget fördela medel till frivilligorganisationer. En viktig del består också i att sprida kunskap och rutiner utanför de tre storstadsområdena, där det mesta av arbetet på området hittills bedrivits.

Länsstyrelsen påbörjade uppdraget genom att kartlägga avslutade och pågående återvändandeprojekt i Sverige samt hur arbetet med frågan bedrivs i andra länder. Syftet med kartläggningen var att ta fram ett kunskapsunderlag för det egna projektet. Begreppet återvändandeprocess har i länsstyrelsens projekt fått en vid tolkning där återvändande innefattar alla de stödåtgärder och förberedelser som genomförs från det att en person upptäcks till det att han eller hon återvänder hem och där får del av eventuella stödåtgärder. En central del i länsstyrelsens arbete med uppdraget består därför i att initiera, finansiera och bistå strategiska återvändandeprojekt.

Länsstyrelsen stöttar främst projekt som rör verksamheter inom exempelvis socialtjänst, polis och skyddade boenden som direkt arbetar med dem som ska återvända. Länsstyrelsen ska även stimulera framtagandet av konkreta riktlinjer för hur Sverige ska arbeta för ett effektivare och tryggare återvändande. Dessa rutiner ska tas fram i samarbete med dem som arbetar med återvändandefrågor i de brottsutsattas hemländer.

Arbetet med att ta fram riktlinjer har påbörjats och sker tillsammans med representanter från berörda länder. Skr. 2009/10:234

Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 mars 2011.

6.1.5 Säkert återvändande för offer för människohandel för sexuella ändamål

Under 2002 beslutades på svenskt initiativ om en nordisk-baltisk aktionsgrupp mot människohandel för att koordinera arbetet mot människohandel i den nordisk-baltiska regionen. Inom ramen för aktionsgruppen tog Sverige initiativ till ett pilotprojekt som fokuserar på åtgärder för att tillförsäkra offer för människohandel för sexuella ändamål ett säkert återvändande. Projektet avslutades i december 2008, med European Women's Lobby (EWL) som projektkoordinator. För projektet har regeringen lämnat ett bidrag till EWL.

Syftet med projektet var att på kort sikt åstadkomma hållbara modeller för kunskapsöverföring och erfarenhetsutbyte mellan deltagande aktörer samt påbörja utvecklingen av expertkunskaper. Projektets långsiktiga målsättning bestod i att utveckla och implementera ett regionalt program för skydd, ett tryggt återvändande samt stödinsatser till kvinnor som utsatts för människohandel för sexuella ändamål. Projektet skulle även åstadkomma långsiktigt hållbara förändringar i regionen och samtidigt bygga upp strukturer för ett fungerande brottsofferstöd samt åtgärder för rehabilitering. Projektet skulle därmed skapa en plattform för stärkt förståelse att bemöta problematiken med människohandel i regionen.

I syfte att förverkliga målsättningarna bedrevs arbetet inom projektet bl.a. genom etablering av nätverk för stärkt samarbete mellan regeringskanslier, sociala och rättsliga myndigheter samt frivilligorganisationer som erbjuder skyddade boenden, inom och mellan länderna. Vidare utvecklades, och vid behov startades, ett finansiellt stöd för skyddade boenden. Kompetensen för personal vid myndigheter och skyddade boenden stärktes genom erfarenhetsutbyte och samverkan och metoder för stöd till offer med fokus på bl. a. identifikation av offer utvecklades.

En oberoende utvärdering av projektet visar att ett antal betydelsefulla insatser har bidragit till en stärkt förmåga i regionen vad avser stöd till kvinnor som varit utsatta för människohandel. Projektet har bl.a. bidragit till stärkt regionalt samarbete och nätverksbyggande mellan myndigheter och frivilligorganisationer, där aktörerna genom projektet gemensamt har byggt upp fungerande stödfunktioner för utsatta kvinnor. Projektet har även lett till ett utvecklat och stärkt stöd till brottsoffren, vilket framför allt resulterat i att insatser och åtgärder nu utgår ifrån brottsoffrens behov. Vidare har stödåtgärder fått en ökad kvalitet utifrån gemensamma principer för bemötande och stöd. Bedömningen görs även att utbytet av erfarenheter och kunskap via nätverket är viktigt för projektets långvariga effekt.

Genom ett förhållningssätt med kvinnors behov i centrum har projektet bidragit till mer adekvat och kvalitativt stöd till utsatta. Därtill görs bedömningen att projektet synliggjort kopplingen mellan människohandel för sexuella ändamål och prostitutionsmarknader, vilket lett till utveck-

Under den treårsperiod som projektet pågick har ett antal goda resultat kunnat påvisas. Dock återstår utmaningar i det fortsatta arbetet i det nordisk-baltiska samarbetet mot människohandel för sexuella ändamål. Enligt projektutvärderingen är det av stor vikt att långsiktiga finansieringsstrukturer kan säkerställas, liksom att nyckelaktörer fortsättningsvis involveras i arbetet. En viktig faktor bedöms även bestå i att upprätta gemensamma indikatorer och ett samlat system för datainsamling för att kartlägga omfattningen av människohandeln.

6.2 Stärkt förebyggande arbete

En viktig del i det förebyggande arbetet är att öka kunskapen om prostitution och människohandel. Ökad kunskap behövs inom de myndigheter och organisationer som har eller kan komma att ha kontakt med personer som befinner sig i prostitution eller blivit utsatta för människohandel för sexuella ändamål. Ökad kunskap bland allmänheten behövs för att åstadkomma attitydförändringar. Dessa kunskapsinsatser ska särskilt ha ett fokus på barn och ungdomar. Även etiska riktlinjer och uppförandekoder hos myndigheter och organisationer är en del i det förebyggande arbetet där det gäller att motverka efterfrågan och att minska rekryteringen till prostitution.

6.2.1 Utvärdera och utveckla insatser riktade till sexköpare

I syfte att motverka efterfrågan av sexuella tjänster är det betydelsefullt att det finns verksamheter riktade till dem som vill upphöra med att köpa sexuella tjänster. Sedan ett tiotal år bedriver socialtjänsten i vissa kommuner s.k. KAST-grupper (grupper för Köpare av sexuella tjänster i Stockholm, Göteborg och Malmö) för att motivera och assistera potentiella och aktiva sexköpare att ändra sitt beteende genom samtal, rådgivning och terapi. För att kunna utveckla denna typ av verksamhet behöver KAST-verksamheten analyseras och utvärderas. Regeringen har uppdragit åt Socialstyrelsen att utvärdera arbetet inom kommunerna som rör insatser riktade till sexköpare och därefter sprida resultatet av utvärderingen.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 mars 2012.

6.2.2 Utvärdera och utveckla insatser riktade till personer i prostitution

Socialtjänstens prostitutionsgrupper erbjuder olika former av stöd till personer som befinner sig i prostitution eller till deras anhöriga utifrån den enskildes behov. Det kan handla om krisbearbetning, stödsamtal eller bearbetande samtal, rådgivning, gruppsamtal, missbruksbehandling och ätstörningsbehandling, stöd vid polisanmälan eller kontakt med andra resurser i samhället, såsom hälso- och sjukvården, socialtjänsten och

psykiatrin. För att stödja huvudmännens arbete för att utveckla denna typ av verksamhet har regeringen uppdragit åt Socialstyrelsen att utvärdera det arbete vid socialtjänstens prostitutionsgrupper som riktar sig till dem som befinner sig i prostitution och därefter sprida resultatet av utvärderingen.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 mars 2012.

6.2.3 Stärkt förebyggande arbete bland barn och ungdomar

Många barn och unga har integrerat Internet och andra interaktiva medier i sina liv på ett helt annat sätt än vuxna. Internet skapar helt nya möjligheter och kan också vara en frizon för unga där de kan utvecklas och experimentera. Det ger också stora möjligheter att knyta kontakter med, och uppmärksammas av, ett stort antal människor. Internets expansion har också skapat en ny och i det närmaste helt obehövad kontaktyta mellan unga och mellan barn och vuxna. Regeringen har gett Ungdomsstyrelsen ett uppdrag för att främja det generella förebyggande arbetet mot sexuell exploatering av barn och ungdomar mellan 13 och 25 år via Internet och andra interaktiva medier. Uppdraget inkluderar genomförandet av en studie bland målgruppen för att öka kunskapen om deras attityder till och erfarenheter av exponering av sexuell natur och sexuellt utnyttjande, framförallt via Internet och andra interaktiva medier. Med utgångspunkt i studien ska därefter ett metodmaterial utformas som kan användas i det förebyggande arbetet med barn och ungdomar. Även utbildningsinsatser ska genomföras för att öka kunskapen i dessa frågor hos olika yrkesgrupper som arbetar med ungdomar, exempelvis inom skola, socialtjänst, fritidsverksamheter samt inom ideella organisationer.

I rapporten *Se mig – unga om sex och Internet* (Ungdomsstyrelsens skrifter 2009:9) redovisas kartläggningen av ungas attityder till och erfarenheter av sexuell exponering och sexuellt utnyttjande via interaktiva medier samt deras erfarenheter och attityder till att sälja sexuella tjänster. En av slutsatserna i rapporten är att det inte finns några resultat som tyder på att utvecklingen av den digitala tekniken har lett till att unga i större utsträckning erbjuder sex mot ersättning. Unga är varken omedvetna eller naiva när det gäller riskerna med Internet. Däremot räknar de inte med att själva råka illa ut. Råkar man illa ut beror det vanligtvis på andra faktorer, som bristande självkänsla, svårighet att sätta gränser samt unga och vuxna som inte respekterar andras integritet. Kartläggningen visar bl.a. att unga konfronteras med många sexrelaterade inslag på Internet. Privata bilder, kommentarer och anspelningar på sex är relativt vanligt förekommande. Ungefär 50 procent av tjejerna uppger att de någon gång har utsatts för försök att övertalas till olika former av sexuell exponering, som t.ex. att skicka sexuella bilder av sig själva. För killar är motsvarande andel 13 procent. Sedan 2004 har andelen som säljer sex inte ökat trots att antalet unga Internetanvändare ökat kraftigt. Däremot har den grupp unga som har erfarenhet av sex mot ersättning oftast en problematisk livssituation inom flera områden. De har i större utsträckning blivit utsatta för hot och våld i familjen och konsumerar i högre grad alkohol och droger. Det finns också ett starkt samband mellan sexuella övergrepp och att i ett senare skede sälja sexuella tjänster.

Med anledning av rapporten har Ungdomsstyrelsen i samarbete med Allmänna Barnhuset tagit fram handboken *...men fråga mig bara!* som riktar sig till personal som arbetar med ungdomar inom bl.a. skolan, fritidsverksamheter, socialtjänsten och polisen. Syftet med handboken är att göra det lättare att identifiera och möta barn och ungdomar som har utsatts för sexuell exploatering. Ungdomsstyrelsen har även genomfört ett antal seminarier för att informera om rapporten. Inom ramen för uppdraget har Ungdomsstyrelsen även tagit fram metodmaterialet *Ses offline? – ett metodmaterial om unga, sex och Internet* som riktar sig till personal i skolan för att de ska kunna diskutera dessa frågor med elever i högstadiet och gymnasiet.

Under 2010 arrangerar Ungdomsstyrelsen en nationell utbildning på högskolenivå för personer som har en operativ eller samordnade roll inom skola, socialtjänst eller fritidsverksamhet och som vill fördjupa sina kunskaper på området. Även en utbildning för tjejjourer och liknande organisationer som vänder sig till killar kommer att genomföras. Utöver dessa utbildningar planerar Ungdomsstyrelsen ett antal kortare utbildningar och seminarier.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 december 2010.

6.2.4 Insatser för kvinnor inom kriminalvården

Ett antal av de kvinnor som kommit i kontakt med kriminalvården har varit utsatta för sexuella övergrepp, blivit utnyttjade i prostitution och i vissa fall utsatts för människohandel för sexuella ändamål. Även kvinnor som dömts för koppleri eller för människohandelsbrott har inte sällan själva utsatts för sexuella övergrepp, utnyttjats i prostitution eller varit utsatta för handel med människor för sexuella ändamål. Regeringen har uppdragit åt Kriminalvården att utveckla och genomföra en försöksverksamhet med särskilda åtgärder riktade till kvinnor som varit utsatta för människohandel eller befunnit sig i prostitution. Syftet med försöksverksamheten består i att identifiera och erbjuda adekvat stöd, rådgivning och rehabilitering inom ramen för Kriminalvårdens verksamhet. Kriminalvården ska genomföra uppdraget i samråd med Brottsoffermyndigheten, aktörer på arbetsmarknaden, socialtjänsten samt hälso- och sjukvården.

Arbetet har inriktats på fyra strategiområden:

- identifiering av målgrupperna, deras problem och behov,
- kvinnors fysiska och psykiska hälsa,
- insatser för att ge förutsättningar för förbättrade relationer mellan mor och barn och i det privata nätverket, samt
- arbetsmarknadsinriktade insatser.

Inom respektive område har en rad åtgärder vidtagits. Bl.a. ingår informationsskrifter om försöksverksamheten till både intagna kvinnor och personal, utbildningsinsatser riktade till sjuksköterskor och utrednings- och behandlingspersonal på kvinnoanstalterna, uppdrag till utpekade kvinnoanstalter att förbättra kvinnornas utslussning, utbildning i nätverksarbete för kvinnoanstalternas personal och samverkan med Arbetsförmedlingen för att förbättra kvinnornas förutsättningar att få och behålla ett arbete.

Kriminalvårdens bedömning är att myndigheten har lyckats engagera personalen som nu ser en möjlighet att i enlighet med den handlingsplan som upprättats rikta de olika insatserna mot målgrupperna. Kriminalvården konstaterar att samtliga insatser som anges i den för uppdraget upprättade handlingsplanen nu bedrivs aktivt i samtliga kvinnoanstalter. Vidare tycks de flesta intagna känna till försöksverksamheten redan innan de kommer till anstalten.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 april 2011.

6.2.5 Etiska riktlinjer inom statsförvaltningen

Ett flertal myndigheter har antagit en uppförandekod eller etiska riktlinjer avseende sexköp men även förbud mot porrsurfande, mutor, alkoholkonsumtion och kontakt med organiserad brottslighet för sin personal. I syfte att få kunskap om förekomsten av etiska riktlinjer och innehållet i dessa har regeringen uppdragit åt generaldirektören Marianne Samuelsson att kartlägga och följa upp etiska riktlinjer inom statsförvaltningen i frågor som berör sexköp m.m. Den kartläggning som har presenterats av utredaren bygger på 91 enkätsvar från 105 kontaktade myndigheter, samt djupintervjuer på femton myndigheter. Kartläggningen visar att det finns ett tjugotal myndigheter som är aktiva på området, bl.a. Försvarmakten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samt Skatteverket. Att många myndigheter saknar riktlinjer på området betyder inte att de anser att frågan är oviktig utan kan till viss del förstås utifrån att hanteringen av dessa typer av etiska frågor uppfattas som komplexa av myndigheterna och att många av dem relativt nyligen har påbörjat arbetet på området.

Kännetecknande för myndigheter med etiska riktlinjer är att frågan är prioriterad på högsta nivå internt samt att ledningen är mycket tydlig med att överträdelse av riktlinjerna inte accepteras, vilket även tydligt motiveras. Ofta rör det sig om myndigheter vars anseende och förtroende hos allmänheten är av betydelse för den verksamhet som bedrivs. Dessa myndigheter bör kunna tjäna som goda exempel för andra myndigheter.

Samuelssons rapport riktar dock kritik mot flera existerande etiska riktlinjer, och menar att dessa behöver förtydligas vad gäller språk, innehåll och disposition. Flera skulle även behöva kompletteras med information om vilka sanktioner som gäller vid en eventuell överträdelse.

Vidare visar kartläggningen att en majoritet av myndigheterna har förbud mot porrsurfning på arbetet. Detta kan förklaras med att det dels inkräktar på arbetstiden och dels är relativt enkelt att följa upp, exempelvis genom webbfilter. Ett stort antal myndigheter tillämpar även det ramavtal som Försvarmakten slutit på statens vägnar kring porrfria hotell.

Uppdraget slutredovisades den 29 januari 2010.

Mot bakgrund av kartläggningen om förekomsten av etiska riktlinjer i statsförvaltningen har regeringen uppdragit åt Kompetensrådet för utveckling i staten att genomföra en förstudie om vilka kompetensbehov som finns i statsförvaltningen avseende etiska riktlinjer för att förhindra sexköp m.m.

Förstudien ska redovisas den 15 augusti 2010.

Det som främst upprätthåller prostitution och människohandel är att det finns en efterfrågan, dvs. att människor, främst män, vill och kan köpa sexuella tjänster. I syfte att förebygga och motverka köp av sexuella tjänster i Sverige och utomlands behöver olika former av informations- och utbildningsinsatser genomföras med målet att förändra attityder och värderingar om prostitution och människohandel. Regeringen har därför uppdragit åt Länsstyrelsen i Stockholms län att fördela medel till frivilligorganisationer för att stödja deras arbete i att motverka efterfrågan på prostitution samt att öka kunskapen om människohandel för sexuella ändamål genom olika informations- och utbildningsinsatser. Syftet med dessa utbildningar ska även vara att öka kunskapen bland dem som riskerar att utnyttjas eller har utnyttjats i prostitution eller människohandel. Regeringen framhåller att insatser ska rikta sig till såväl kvinnor och män som flickor och pojkar och med särskilt fokus på att nå och informera barn och ungdomar.

Länsstyrelsen har valt att särskilt prioritera ansökningar från frivilligorganisationer som avser informationsinsatser till barn och ungdom samt allmänheten. Sammantaget har länsstyrelsen fördelat medel till sju olika projekt. Organisationernas arbete påbörjades under hösten 2009. I början av 2010 initierade länsstyrelsen en mindre uppföljning av projekten.

Under 2010 planerar länsstyrelsen att satsa på informationsinsatser riktade till allmänheten och som utförs i det offentliga rummet. Länsstyrelsen poängterar att informationsinsatser hittills har varit utformade så att de främst har nått personer som redan arbetar med eller är intresserade av frågor som rör prostitution och människohandel. I syfte att skapa en förändring avseende efterfrågan av prostitution är det väsentligt att nå den breda allmänheten. Informationsinsatser på offentliga platser samt via dagspress, tv och andra medier bör därför genomföras.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 mars 2011.

6.3 Stärkt kvalitet och effektivitet i rättsväsendet

Människohandel är en mycket allvarlig brottslighet som i regel innebär att människor, ofta kvinnor och barn, rekryteras i syfte att utnyttjas på olika sätt. För att stärka kvaliteten och effektiviteten i rättsväsendet inom området finns behov av att komplettera och utveckla de utbildningsinsatser som görs i dag inom området prostitution och människohandel. Den särskilda problematik som blir aktuell när barn och ungdomar är utsatta för dessa brott ska särskilt uppmärksammas. En annan viktig del är att ha en effektiv och ändamålsenlig lagstiftning i syfte att ge rättsväsendet tillgång till effektiva verktyg för att kunna bekämpa människohandel och prostitution.

Operativa insatser mot människohandel är mycket resurskrävande och ett framgångsrikt arbete förutsätter en stor uthållighet från de brottsbekämpande myndigheternas sida. Bekämpningen av människohandel kräver en väl utvecklad samverkan över myndighetsgränser så att myndigheternas samlade kompetens kan tas till vara på bästa sätt. Regeringen har därför uppdragit åt Åklagarmyndigheten och Rikspolisstyrelsen att förstärka insatserna mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Uppdraget avser en utökad metod- och kompetensutveckling som på sikt förväntas leda till att fler operativa insatser kan initieras.

Med stöd av de särskilda medlen har Åklagarmyndigheten förstärkt de internationella åklagarkamrarna, som företrädesvis handlägger människohandelsärenden, med fyra åklagartjänster. Kompetensutveckling har inriktats på dels en vidareutbildning av personal som arbetar med eller har erfarenhet av människohandel och därmed sammanhängande brottslighet, dels en basutbildning för övrig åklagarpersonal om prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Rikspolisstyrelsen har i enlighet med uppdraget förstärkt de operativa insatserna samt genomfört metod- och kompetensutvecklingsinsatser med syfte att långsiktigt öka polisens förmåga att bekämpa prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Under sommaren 2010 planeras en interaktiv utbildning. Syftet är att på ett grundläggande sätt illustrera komplexiteten i att upptäcka människohandel. Samtliga poliser ska få tillgång till utbildningen, som innefattar effektiva och korrekta arbetsätt för att upptäcka, utreda och bekämpa människohandel. En vidareutbildning har också tagits fram för förundersökningsledare och utredare som kan antas behöva utveckla sin kompetens. Utbildningen pågår under två veckor och innefattar bl.a. rättstillämpning, identifiering av offer och spanings- och utredningsmetoder.

Andra insatser har bl.a. varit arbetet med att ta fram en handbok för utredare som kommer i kontakt med ärenden om människohandel samt en konferens för samtliga polismyndigheter och med representanter från Åklagarmyndigheten i syfte att bl.a. informera om tillgängliga medel för operativa insatser.

Härutöver har de särskilda medlen inneburit att polisen har kunnat genomföra ett antal lokala projekt, inriktade på såväl kompetensutveckling som operativt arbete. De lokala projekten har syftat till att finna goda exempel på arbetsmetoder som kan ges en vidare spridning i myndigheterna.

Åklagarmyndigheten har tagit fram en rättslig promemoria om människohandel och koppleri som behandlar lagstiftningen samt rätts- och metodfrågor. En inventering av behovet av ytterligare metodstöd har skett och myndigheten kommer under 2010 att utarbeta metodstöd med inriktning på tidig upptäckt av människohandel eller människohandelsliknande situationer. Åklagarmyndigheten deltar sedan hösten 2009 aktivt i Rikspolisstyrelsens arbete med att ta fram en polisiär handbok för handläggning av människohandel. Handboken kommer även att kunna användas inom Åklagarmyndigheten.

Den operativa förstärkningen vid Åklagarmyndigheten har hittills in-
neburit bl.a. att det på respektive kammare nu finns en utpekad åklagare
med ansvar för att framför allt bygga upp en kunskapsbank om männi-
skohandel. Samarbetet mellan de båda myndigheterna förstärks ytterli-
gare, då polisen får en utpekad åklagare att ha direktkontakt med. Dess-
utom förstärks nationell och internationell samverkan i människohandels-
frågor inom myndigheten.

Åklagarmyndigheten förväntade sig inledningsvis att polisens särskilda
satsning på bekämpning av prostitution och människohandel för sexuella
ändamål skulle öka tillströmningen av människohandelsärenden. Någon
sådan ökning har inte skett i Stockholm och Göteborg, vilket bl.a. kan
bero på att polisen i dessa städer sedan tidigare haft särskilda avdelningar
som hanterat människohandel för sexuella ändamål.

En annan faktor som enligt Åklagarmyndigheten kan antas påverka an-
talet ärenden som kan rubriceras som människohandel är svårigheterna
att tillämpa nuvarande lagstiftning. Rekvisitet att gärningsmannen genom
sin handelsåtgärd tar kontroll över offret har i rättstillämpningen visat sig
svårt att bevisa. I propositionen *Förstärkt rättsligt skydd mot människo-
handel* (prop. 2009/10:152) har regeringen därför föreslagit ändringar i
straffbestämmelsen om människohandel. Ändringarna innebär bl.a. att
detta s.k. kontrollrekvisitet tas bort och att Sverige ska tillträda Europarå-
dets konvention om bekämpande av människohandel. Sverige har ratifi-
cerat Europarådets konvention. De föreslagna ändringarna träder i kraft
den 1 juli 2010.

Rikspolisstyrelsen anser att de kompetenshöjande åtgärder som nu
genomförs och de extra medel som polismyndigheterna kan disponera
bör leda till en effektivare brottsbekämpning av sexköp och människo-
handel för sexuella ändamål.

Vid en genomgång av Åklagarmyndighetens statistik för år 2009 finns
dock en tydlig trend, nämligen att antalet brottsmisstankar om koppleri,
grovt koppleri, köp av sexuell tjänst och köp av sexuell handling av barn
har ökat jämfört med föregående år. Enligt Åklagarmyndigheten kan
ökningen delvis förklaras av den pågående satsningen.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 20 februari 2011.

6.3.2 Ökad kompetens inom polisen, Åklagarmyndigheten, Sveriges Domstolar och Migrationsverket

Kunskap om människohandel som en del av den organiserade brottslig-
heten, och den särskilda problematik som dessa brottsutredningar inne-
håller behöver generellt förbättras inom samtliga berörda myndigheter.
Även kunskap om den särskilda situation som de personer som utsatts för
prostitution och människohandel för sexuella ändamål befinner sig i
behöver öka. Regeringen har därför uppdragit åt Brottsoffermyndigheten
att i samråd med Rikspolisstyrelsen, Åklagarmyndigheten, Domstols-
verket och Migrationsverket utforma och genomföra ett utbildnings-
program för att öka kompetensen i frågor som rör prostitution och män-
niskohandel för sexuella ändamål.

Utbildningsprogrammet ska rikta sig till personal inom polisen, Åklagarmyndigheten, domstolsväsendet och Migrationsverket. Syftet med programmet är att förbättra kunskapen om de bakomliggande mekanismer som påverkar förekomsten av prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt förbättra bemötandet av de personer som utsatts för prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Utbildningen sker under två perioder och omfattar tre dagar. Brottsoffermyndigheten beräknar att cirka 300 personer vid berörda myndigheter kommer att ha genomgått utbildningen vid uppdragets slut.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 15 december 2010.

6.3.3 Riktlinjer för samverkan vid utredningar kring barn som misstänks vara utsatta för brott

När det blir känt för socialtjänsten, hälso- och sjukvården, polis eller åklagare att ett barn misstänks vara utsatt för ett brott inleds flera olika utredningar. I dessa fall är det av stor vikt att samverkan mellan socialtjänst, hälso- och sjukvård, rättsmedicin samt polis och åklagare fungerar väl för att bemötandet av barnet och resultatet av utredningen som helhet ska bli så bra som möjligt. Regeringen har uppdragit åt Rikspolisstyrelsen att i samverkan med Åklagarmyndigheten, Rättsmedicinalverket och Socialstyrelsen ta fram gemensamma nationella riktlinjer för samverkan vid utredningar kring barn som misstänks vara utsatta för brott och låta utvärdera verksamheter där myndigheterna samverkar i gemensamma lokaler vid utredningar kring barn som misstänks vara utsatta för brott (s.k. barnahus). Syftet med framtagandet av gemensamma riktlinjer är att säkerställa att samverkan vid utredningar kring barn sker på ett effektivt och rättssäkert sätt med barnets bästa i fokus. Syftet med utvärderingen är att ta fram underlag för bedömning av om utredningarna anpassas till barnen och att underlagen för rättsprocessen och samhällets fortsatta insatser förbättras.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 15 december 2010.

6.3.4 Studie av handläggningen av brottsskadeersättning till offer för människohandel för sexuella ändamål

För att en målsägande ska kunna få en brottsskadeersättning måste brottet antingen ha begåtts i Sverige eller mot någon som har hemvist i Sverige. För utbetalning av brottsskadeersättning saknas speciella regler eller rutiner utöver att utbetalning till barn med hemvist i Sverige normalt görs till konto med s.k. överförmyndarspär. Överförmyndarspär på ett konto innebär att medel inte får tas ut av förmyndaren utan överförmyndarens samtycke. I de fall brottsskadeersättning betalas ut till personer i andra länder som utsatts för människohandel finns det risk för att ersättningen inte kommer offren tillhanda. Regeringen har uppdragit åt Brottsoffermyndigheten att undersöka om utbetalningar av brottsskadeersättning till personer i utlandet som utsatts för människohandel för sexuella ändamål i Sverige kommer offren tillhanda. I uppdraget ingick även att

beakta eventuella hinder för att utbetald brottskadeersättning når offret och även föreslå åtgärder för att undvika dessa hinder.

Av myndighetens slutrapport framkommer att den brottskadeersättning som utbetalats till personer i utlandet som utsatts för människohandel för sexuella ändamål i Sverige, med några få undantag, kommer offren tillhanda. Studien har dock föranlett myndigheten att ändra vissa rutiner för att säkerställa att ersättningen betalas ut till offret. Myndigheten har också för avsikt att ta initiativ till att förmedla ansökan till sina utländska motsvarigheter i de ärenden där myndigheten avslår del av eller hela ansökan till följd av att brottet är begånget utanför Sverige.

Uppdraget slutredovisades den 1 februari 2010.

6.4 Ökad nationell och internationell samverkan

Arbetet mot människohandel för sexuella och andra ändamål förutsätter globalt och interregionalt samarbete men också ett sektorsövergripande angreppssätt som involverar myndigheter, frivilligorganisationer, forskare och allmänheten. Arbetet kräver dessutom insatser inom en rad olika områden samtidigt. Strukturer för en sådan samverkan och samordning av arbetet har behövs stärkas. Det handlar bl.a. om förebyggande åtgärder och skydd av och stöd till de utsatta. Det är viktigt att det internationella samarbetet kan fortsätta att utvecklas såväl regionalt inom Norden och Östersjöregionen som inom EU och i ett bredare internationellt perspektiv.

6.4.1 Stärkt nationell samverkan

En utvecklad samverkan mellan myndigheter och frivilligorganisationer på nationell nivå i arbetet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål är angeläget. En utvecklad samverkan ger förutsättningar för att utsatta kan erbjudas ett bra och samordnat stöd och att nya vägar till försörjning skapas, såväl i preventivt som i rehabiliterande syfte.

Regeringen har uppdragit åt Länsstyrelsen i Stockholms län att fördela medel och samordna arbetet för en fortsatt och utvecklad samverkan mellan framför allt myndigheter, men även frivilligorganisationer där dessa kan komplettera myndigheternas arbete mot prostitution och människohandel. Som en del i uppdraget ska länsstyrelsen också utveckla en operativ modell för samverkan mellan myndigheter och frivilligorganisationer. För att genomföra uppdraget tillsattes en nationell samordnare mot prostitution och människohandel med placering på Länsstyrelsen i Stockholms län.

Som en del av uppdragets genomförande har samtliga länsstyrelser med ett undantag ingått i en gemensam arbetsgrupp kallad Länsstyrelsernas Arbetsgrupp mot Människohandel och Prostitution. Syftet med denna är att stärka den regionala samverkan mellan myndigheter och frivilligorganisationer samt arbeta för att skapa en samsyn kring prostitution och människohandel och samordna gemensamma aktiviteter inom landet. Arbetsgruppen ska även se till att uppnå en bättre koordinering av aktiviteter på området för effektivare insatser ur såväl ett kostnads- som ett

kunskapsperspektiv. Gruppen har tagit ett gemensamt initiativ om information och utbildning riktad till prioriterade branscher såsom taxi, hotell och restaurang. Länsstyrelsen i Stockholms län har finansierat ett gemensamt material som ska användas vid dessa utbildningar, och bistår även med föreläsare och utbildare.

Länsstyrelsen i Stockholms län har i samarbete med representanter för polisen, socialtjänsten, Åklagarmyndigheten och Migrationsverket inrättat ett Nationellt Metodstödsteam. Länsstyrelsen fungerar som ett samordnande stöd för teamet och bidrar till att finansiera arbetet. Teamet består av experter med lång operativ erfarenhet från bl.a. de ovan nämnda myndigheterna samt prostitutionsenheterna i Stockholm, Göteborg och Malmö. Målgrupper för metodstödet varierar men kan utgöras av t.ex. enskilda myndigheter, handläggare, samverkansgrupper, kommuner och län. Nationellt Metodstödsteam ska även delta i utbildningar för att tillföra operativa kunskaper samt bistå med råd och stöd i ärendehantering.

I uppdraget till länsstyrelsen ingår att fördela utvecklingsmedel till myndigheter och frivilligorganisationer i de fall där sådana organisationer kan komplettera myndigheternas arbete mot prostitution och människohandel. Kraven som ställdes på projekten var att dessa skulle bidra med ett nationellt mervärde, vara kompetensförstärkande, tillvarata, utveckla och stärka redan befintliga verksamheter och nätverk, stimulera nätverksbildande samt stärka regional samordning på operativ nivå. Sammanlagt har sex organisationer beviljats medel.

Inom ramen för uppdraget har länsstyrelsen genomfört ett flertal olika informationssatsningar. Även en webbportal, nmtsverige.se, har etablerats. I denna kan myndigheter och organisationer presentera arbetet med att motverka prostitution och människohandel.

Länsstyrelsen i Stockholm län, Östersjöstaternas råds aktionsgrupp mot människohandel och Nationellt centrum för kvinnofrid har gemensamt planerat för genomförandet av en informationskampanj kallad *Safe Trip* riktad till potentiella offer för människohandel i Sverige. Nationellt centrum för kvinnofrid bedriver sedan en lång tid tillbaka Kvinnofridslinjen, en nationell stödtelefon för kvinnor som är utsatta för hot, våld eller sexuella övergrepp. Ett syfte med projektet är att utvidga Kvinnofridslinjens mandat till att också omfatta offer för människohandel. Länsstyrelsen i Stockholm och Sekretariatet på Östersjöstaternas råds aktionsgrupp har utbildat personalen som arbetar med stödtelefonen för att den också ska kunna ta emot samtal från offer för människohandel och veta vart de ska hänvisa dem. Information om stödlinjen kommer att spridas på strategiska platser såsom färjor, färjeterminaler, bussar, tunnelbana och flygplatser. Projektet syftar till att utveckla ett fungerande system för att individer utsatta för människohandel snabbt ska kunna ta kontakt med svenska myndigheter och relevanta organisationer. Tanken är att informationskampanjen med hjälp av stödtelefonen på sikt ska öka möjligheterna till identifiering, stöd och lagföring i människohandelsärenden i Stockholmsregionen. Arbetet pågår även med att revidera och utveckla en nationell, enhetlig samverkansmodell och en samverkansplan för myndigheter för arbete mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

En bedömning av uppdragets genomförande hittills är att det bidragit till en kompetensuppbyggnad på nationell nivå för arbete mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Länsstyrelsen i Stockholm har byggt upp en god kunskap kring operativ samverkan och samordning, samt bidragit till att sprida adekvata arbetsmetoder och arbetssätt. Länsstyrelsens arbete med att koordinera insatser, utgöra en nationell resurs samt verka för stärkt sakkunskap i hela landet förefaller svara mot uppdragets syfte.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 mars 2011.

6.4.2 Stärkt regional samverkan

Regeringen har tidigare gett länsstyrelserna i uppdrag att inom ramen för sitt ansvarsområde ta initiativ till och på olika sätt stödja samordningen i länet av insatser som syftar till att motverka mäns våld mot kvinnor. Motsvarande behov finns när det gäller samordningen av frågor som syftar till att motverka prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Regeringen har uppdragit åt länsstyrelserna att arbeta för stärkt regional samverkan för att motverka prostitution och handel med människor för sexuella ändamål samt öka skyddet och stödet till utsatta. Syftet med uppdraget har bestått i att stärka samverkan mellan myndigheter, kommuner, landsting och andra aktörer i arbetet med att bekämpa människohandel för sexuella ändamål och prostitution. I uppdraget finns också utrymme för samarbete mellan län och regioner. Länsstyrelserna har även uppdragits att se över möjligheterna att beakta dessa frågor på ett mer aktivt sätt inom sin egen verksamhet, med särskilt fokus på att stärka det förebyggande arbetet på lokal nivå.

Uppdraget till länsstyrelserna innebär framför allt att arbetet ska ske förebyggande genom erfarenhetsutbyte och samarbete med olika branscher inom exempelvis taxi-, hotell-, och restaurangnäringen. Länsstyrelsernas arbete har genomförts på flera områden. Bl.a. har regionala samverkansgrupper bildats, i syfte att utveckla samarbetet mellan regionala myndigheter och organisationer. Deltagarna i dessa grupper utgörs främst av nyckelaktörer från brottsbekämpande myndigheter som polisen, Åklagarmyndigheten och Kriminalvården samt från sociala myndigheter och organisationer som socialtjänsten, landstingen, kvinnojourer, brottsofferjourer och Migrationsverket. I samtliga dessa regionala nätverk har länsstyrelsen en samordnande funktion.

Inom ramen för uppdraget har de flesta länsstyrelser genomfört olika typer av utbildningsinsatser kring frågor som berör prostitution och människohandel, i form av såväl regelrätta utbildningar som konferenser och seminarier. Målgrupper har varit myndigheter, kommuner och frivilligorganisationer samt ovan nämnda näringar. Även kartläggningar om prostitution och människohandel har genomförts, utveckling av arbetsmetoder, informationskampanjer samt fördelning av medel för verksamhetsutveckling. Som exempel på det senare kan nämnas prostitutionsenheten i Malmö stad, som beviljats medel av Länsstyrelsen i Skåne. Inom ramen för projektet har prostitutionsenheten tagit fram flerspråkiga preventionspaket till personer som befinner sig i prostitution i syfte att minska smittspridning och öka personsäkerheten. Representanter för

enheten har även besökt länder med lång erfarenhet av så kallade exit-program för personer som vill sluta med att sälja sexuella tjänster, för att ta reda på hur sådana program kan anpassas till svenska förhållanden.

En samlad bedömning av insatserna är att dessa bidragit till målsättningen om ökad samverkan och nätverksbyggande i länen. Enligt de medverkande länen har projekten lett till ökad kompetens och utbyte mellan och inom myndigheter, kommuner, frivilligorganisationer och branschrepresentanter. Länsstyrelsernas arbete fortgår under 2010 och ska därefter utvärderas slutligt av Brottsförebyggande rådet i samband med uppföljningen av regeringens handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Uppdragen ska slutredovisas senast den 31 mars 2010.

6.4.3 Stöd till samarbete i Östersjöregionen

I syfte att fortsätta arbetet med att bekämpa prostitution och människohandel i Östersjöområdet har regeringen lämnat ett bidrag till Östersjöstaternas råd (Council of the Baltic Sea States, CBSS) för finansiering av projekt inom ramen för CBSS Aktionsgrupp mot människohandel samt av tjänsten som senior rådgivare för Aktionsgruppen.

Aktionsgruppen är en samverkansmodell mellan statliga experter inom människohandel i Östersjöregionen för informationsutbyte, kunskapsöverföring och genomförande av gemensamma projekt mellan de elva medlemsländerna samt EU-kommissionen. Aktionsgruppen har med hjälp av den svenska regeringens stöd påbörjat och genomfört en rad angelägna projekt. För att dra nytta av internationell kunskap och erfarenhet har ett nära samarbete utvecklats med internationella organisationer som t.ex. International Organization for Migration och United Nations Office on Drugs and Crime. Aktionsgruppen är också representerad och deltar i arbetet som bedrivs inom ramen för Alliance Expert Group against Trafficking inom Organisationen för samarbete och säkerhet i Europa.

Aktionsgruppen samarbetar också med en rad nationella aktörer i såväl Sverige som andra medlemsländer i CBSS. Aktionsgruppen har under den aktuella perioden helt eller delvis genomfört ett antal projekt.

Ett utbildningsprogram har utarbetats för diplomatisk och konsulär personal i samtliga medlemsländer i CBSS. Syftet med utbildningsseminarierna är att stärka de konsulära sektionernas förmåga att upptäcka och hantera fall av misstänkt människohandel vid viseringsärenden och även att assistera myndigheter vid återvändande av offer för människohandel. Fram t.o.m. sommaren 2010 har mer än 400 deltagare från drygt 70 olika länder utöver CBSS medlemsländer utbildats. Aktionsgruppen har tagit fram en omfattande handbok för konsulatens assistans till brottsutsatta, vilken kommer att distribueras till samtliga ambassader som deltagit i utbildningen.

Vidare har ett projekt genomförts om samarbete mellan enskilda organisationer och rättsvärdande myndigheter för att förhindra och bekämpa människohandel i, från och till Östersjöregionen. Syftet med projektet som utförts tillsammans med United Nations Office on Drugs and Crime var att ta fram en studie av hur enskilda organisationer och offentliga

aktörer inom CBSS medlemsländer samarbetar till stöd för offer för människohandel. Studien resulterade även i rekommendationer om förbättrade samarbetsformer, som Aktionsgruppen sedan byggt vidare på i sina projekt.

En informationskampanj, *Safe Trip*, har initierats. Kampanjen är kopplad till en nationell stödtelefon för potentiella offer för människohandel. Insatsen beskrivs ovan under 6.4.1. Den genomförs som ett pilotprojekt i Sverige och Stockholmsregionen och om resultatet faller väl ut är avsikten att sprida kampanjen och det valda arbetssättet till andra medlemsländer i CBSS.

En studie är under utarbetande om hur CBSS medlemsländer för statistik kring offer för människohandel. Syftet med studien är att granska vem eller vilka som samlar in statistik i de olika länderna, vem eller vilka som är ansvariga för statistiken, tillvägagångssättet vid statistiksamlning, vilka indikatorer som samlas in och registreras samt hur olika länder skyddar sin statistik. Tillsammans med Länsstyrelsen i Stockholm finansierar aktionsgruppen även bevakningstjänsten *traffickinginfo.com* för litteratursökning inom området.

Avslutningsvis genomförs en analys av skillnader i lagstiftning om skydd av offer för människohandel i de olika medlemsländerna. Analysen ska även titta på hur lagstiftningen möjligen kan harmoniseras.

Bedömningen inom CBSS är att Aktionsgruppen utfört ett framgångsrikt arbete inom ramen för aktuella projekt.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 20 mars 2011.

6.4.4 Vidareutveckling av Svenska institutets informationsarbete

Sveriges arbete för att förebygga och bekämpa prostitution och handel med människor för sexuella ändamål har under åren fått stor internationell uppmärksamhet. För att möjliggöra för relevanta aktörer och experter från olika länder att i Sverige studera detta arbete har regeringen uppdragit åt Svenska institutet att vidareutveckla och ta fram besöksprogram för nyckelpersoner. Inom ramen för uppdraget ska Svenska institutet också genomföra informationsaktiviteter och presentationer i utlandet som ger perspektiv och bakgrund till det svenska arbetet.

Inom ramen för uppdraget har Svenska institutet genomfört följande:

- två besöksprogram och seminarium rörande svenska initiativ mot människohandel och prostitution samt workshops för relevanta aktörer och experter inom polis- och åklagarmyndigheter, sociala instanser och frivilligorganisationer,
- en europeisk konferens om människohandel för att diskutera hur fackföreningsorganisationer och industribaserade federationer aktivt kan delta i kampen mot människohandel för sexuella ändamål som genomfördes i samarbete med UNIFEM och LO,
- en regional konferens i Guatemala City i samarbete med svenska ambassaden,
- ett seminarium i Bryssel om människohandel för diplomater och konsular personal vid bl.a. de ambassader som ingår i Östersjöstaternas råds aktionsgrupp mot människohandel, samt

- konferensen *Women in Warzones*, som syftade till att lyfta diskussionen kring kvinnors situation i krigszoner där prostitution, människohandel och övergrepp utgör stora problem. Även uppförandekoder för internationella insatsstyrkor och de stora skillnaderna i förhållnings-sättet till prostitution mellan de olika EU-länderna diskuterades.

När det gäller informationsaktiviteterna har Svenska institutet bl.a. varit delaktig i produktionen av två kortfilmer som syftar till att på ett internationellt plan sprida den svenska synen på prostitution och människohandel och de metoder som används i det svenska arbetet. Institutet har också producerat en skrift på temat. Målgruppen för skriften, liksom för projektet i sin helhet, är experter och högre tjänstemän och yrkesverksamma inom rättsväsendet, myndigheter och frivilligorganisationer, berörda inom ministerier, journalister och opinionsbildare. Skriften är också tänkt att skapa dialog och belysa de områden där Sverige har kommit långt och har något att erbjuda andra länder i erfarenhetsutbyte.

De svenska samarbetsparterna har varit positiva till såväl de kontakter som de har kunnat etablera med inbjudna deltagare som till att de har fått tillfälle att ta del av hur situationen ser ut i Sverige och i andra länder. Under 2009 har relevanta aktörer och experter från 22 länder deltagit i seminarier i Sverige och inom projektet har tre konferenser genomförts i andra länder med drygt 900 deltagare från en rad olika länder. Aktiviteterna fortsätter under 2010 och under våren har flera besöksprogram och internationella seminarier genomförts.

En analys av genomförda aktiviteter visar att verksamheten har bidragit till ökad kunskap om hur Sverige arbetar med frågor som rör prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Utöver spridningen av information om det svenska exemplet till deltagande länder har nya kontakter och nätverk skapats, både inom och mellan länder och deltagare.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 mars 2011.

6.5 Ökad kunskap

Goda kunskaper är avgörande för att kunna utforma åtgärder för att motverka prostitution och bekämpa människohandel för sexuella ändamål. Forskning och andra former av studier är nödvändiga för att kunna öka och fördjupa kompetensen hos myndigheter och frivilligorganisationer som är verksamma inom området. Det behövs såväl kvantitativa som kvalitativa studier. Erfarenheter från andra länder är också viktigt att ta del av och kan bl.a. utgöra en grund för ökad samverkan mellan länder.

6.5.1 Undersökning om homo- och bisexuella samt transpersoners situation

Myndigheter och organisationer har påtalat bristen på kunskap när det gäller personer som köper och säljer sexuella tjänster inom grupperna homo- och bisexuella samt transpersoner och om personer som är utsatta för människohandel för sexuella ändamål inom dessa grupper. Allt för lite är känt om omfattningen på problemet, om de utsatta personernas

situation och om de mekanismer som leder fram till att de utsatta hamnar i denna situation.

Regeringen har beviljat Riksförbundet för sexuellt likaberättigande (RFSL) medel för att undersöka omfattningen av och situationen för personer som köper och säljer sexuella tjänster inom grupperna homo- och bisexuella samt transpersoner och personer som är utsatta för människohandel för sexuella ändamål inom dessa grupper i Sverige. Organisationen ska framför allt undersöka vilken kunskap som finns hos olika aktörer inom exempelvis sjukvården och socialtjänsten som möter målgruppen. En undersökning ska även göras av situationen för homo- och bisexuella ungdomar samt unga transpersoner. Vid utförandet av denna ska RFSL i berörda delar samråda med Socialstyrelsen och Ungdomsstyrelsen.

RFSL har inkommit med en delrapport i form av en forskningsöversikt på området. Mot slutet av 2010 avser RFSL att genomföra en nationell konferens i syfte att sprida kunskapen i undersökningen till yrkesverksamma som kommer i kontakt med gruppen.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 mars 2011.

6.5.2 Undersökning om attityder till sexköp

Nordiskt Institut för Kvinno- och Könforskning har av de nordiska jämställdhetsministrarna fått i uppdrag att genomföra forskningsprojektet *Prostitution i Norden*. Syftet med projektet var att beskriva, belysa och analysera situationen avseende prostitution och människohandel för sexuella ändamål i Norden. Arbetet har tagit följande problemområden som utgångspunkt:

- förekomst och omfattning av prostitution och människohandel för sexuella ändamål i Norden,
- rättslig hantering och sociala insatser riktade mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål i Norden, samt
- attityder och förhållningssätt till prostitution och människohandel för sexuella ändamål i de nordiska länderna.

I Sverige genomfördes en surveyundersökning som syftade till att kartlägga attityder och förhållningssätt till sexköpslagen och erfarenheter av att köpa och sälja sex. Den svenska regeringen gav Nordiskt Institut för Kvinno- och Könforskning i uppdrag att göra en fördjupad analys av material från den enkätundersökning om mäns och kvinnors attityd till prostitution i Sverige som togs fram inom ramen för det nordiska projektet *Prostitution i Norden*.

Resultatet av den fördjupade analysen visar att när det gällde attityder och förhållningssätt till prostitution är stödet för sexköpslagen stort i Sverige. Samtidigt visade samma studie att den svenska allmänhetens tilltro till att lagen haft effekt på prostitutionens omfattning är ganska liten. Över hälften av de tillfrågade uppgav även att de tyckte att sexsäljare bör kriminaliseras. I projektets kvalitativa studier låg fokus på hur människor resonerar kring prostitution och vilka teman som framställs som mest relevanta. I flera av studierna framträdde en syn på frågan om prostitution och människohandel för sexuella ändamål som ett rättsligt problem snarare än ett socialt eller jämställdhetsproblem. Parallellt med

jämställdhetsargument och engagemang i sociala frågor framställdes således frågan om prostitution som en rättslig fråga – som en fråga om ordning och om gränskontroll. I diskussionen om människohandel för sexuella ändamål framträdde också frågan om organiserad brottslighet som ett tydligt tema. I projektet tolkades detta som ett uttryck för en pågående process där samhällets fokus på prostitution som en social fråga och ett socialt problem flyttas till att bli en rättslig fråga och ett rättsligt problem.

Uppdraget slutredovisades den 28 februari 2009.

6.5.3 Nätverksbyggande och kunskapspridning

Regeringen har beviljat Stiftelsen Allmänna Barnhuset medel för att arbeta med att främja nätverksbyggande bland professionella verksamma inom socialtjänsten och barn- och ungdomspsykiatri. I nätverket inkluderas även representanter för institutionsvården som arbetar med skydd och stöd för barn utsatta för människohandel. I uppdraget ingår att tillvarata och sprida kunskaper om mångsidigt stöd till barn i Sverige som varit utsatta för människohandel.

Inom ramen för uppdraget har en rad aktiviteter genomförts, bl.a. en workshop om hur unga utsatta för människohandel kan nås. En viktig del i arbetet är att verka för att deltagarna i nätverket ska öka kunskapspridningen sin egna led. Bl.a. har ungdomsjouren och socialjouren spridit en modell som arbetats fram.

Uppdraget ska slutredovisas den 31 december 2010.

6.5.4 Uppföljning av genomförandet av regeringens handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål (skr. 2007/08:167)

Det övergripande målet med regeringens handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål (skr. 2007/08:167) är att bekämpa prostitution och människohandel för sexuella ändamål och att ge ökat skydd och stöd till dem som utsätts för detta. Regeringen har gett Brottsförebyggande rådet i uppdrag att följa upp genomförandet av regeringens handlingsplan. Brottsförebyggande rådet ska övergripande studera och analysera i vad mån de olika åtgärderna har realiserats. Genomförda insatser ska bedömas i förhållande till inriktningen och ambitionerna i handlingsplanen och vid eventuella brister i genomförandet ska en analys göras av orsakerna till detta. I en delrapport konstateras att majoriteten av de ansvariga myndigheterna och organisationerna är mitt i arbetet med att utföra sina uppdrag. Det är därför svårt att uttala sig om huruvida de kommer att nå de mål som satts upp. Myndigheten har istället valt att fokusera på hur olika myndigheter och organisationer tolkat sina uppdrag, vad de har genomfört samt vad de planerar att göra.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 januari 2012.

Jämställdhetsintegrering är den strategi som Sverige valt för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. Jämställdhetsintegrering innebär att verksamheten bedrivs så att de tjänster och den service som erbjuds medborgarna är lika tillgängliga, av lika hög kvalitet och lika väl anpassade för alla, oavsett kön. Verksamheten ska därmed bidra till att uppnå jämställdhet i samhället.

Det finns ett flertal olika definitioner av vad jämställdhetsintegrering egentligen är. En definition som ofta används i Sverige är framtagen inom Europarådet. Översatt till svenska lyder definitionen att jämställdhetsintegrering innebär en *(om)organisering, förbättring, utveckling och utvärdering av beslutsprocesser, så att ett jämställdhetsperspektiv införlivas i allt beslutsfattande, på alla nivåer och i alla steg av processen, av de aktörer som normalt sett deltar i beslutsfattandet.*

I Sverige har strategin en tydlig koppling till de jämställdhetspolitiska målen. Jämställdhetsmålen är ett mått på vilken slags jämställdhet regering och riksdag vill uppnå med hjälp av strategin jämställdhetsintegrering. Att genomföra strategin blir då ett sätt att bygga en infrastruktur i de verksamheter som ska genomföra jämställdhet.

Sammantaget har 158 160 000 kronor fördelats från den särskilda jämställdhetssatsningen till olika åtgärder för att arbetet med jämställdhetsintegrering ska stärkas inom offentlig sektor.

7.1.1 Regeringens plan för jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet

Under perioden 2004–2010 genomförs ett omfattande förändringsarbete i Regeringskansliet för att genomföra jämställdhetsintegrering. Utgångspunkten för förändringsarbetet är att skapa bestående förändringar av de ordinarie arbetsätten. För detta arbete finns en särskild genomförandeplan som beslutades av regeringen 2004. Arbetet med jämställdhetsintegrering fokuseras varje år på olika delar av Regeringskansliets beslutsprocesser.

Under mandatperioden har tre uppföljningar genomförts utifrån aktuella indikatorer kopplade till planen för jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet. I samband med budgetpropositionen för 2008 (prop. 2007/08:1) gav regeringen Statistiska centralbyrån (SCB) i uppdrag att genomföra en uppföljning av könsuppdelad statistik.

Uppdraget slutredovisades den 15 december 2007.

Regeringen har även uppdragit åt SCB att genomföra ytterligare två uppföljningar av indikatorer för jämställdhetsintegrering. Uppföljningarna genomfördes utifrån aktuella indikatorer kopplade till planen för jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet. Resultatet av uppföljningarna har synliggjort i vilken utsträckning jämställdhetsintegrering fått genomslag i Regeringskansliets beslutsprocesser. Utvecklingen följer inte en stabil kurva utan varierar år från år. Resultaten bidrar till planering och utformning av det fortsatta förändringsarbetet i Regeringskansliet. En övergripande utvärdering av arbetet från 2004–2010 ska presenteras 2011.

7.1.2 Jämställdhetsintegrering i statliga myndigheter

I en granskning genomförd av Statskontoret på uppdrag av jämställdhetspolitiska utredningen *Makt att forma samhället och sitt eget liv – jämställdhetspolitiken mot nya mål* (SOU 2005:66) konstateras att det finns brister i statsförvaltningen avseende de kunskaper som är nödvändiga för att uppnå de jämställdhetspolitiska målen. Dessutom pekas på att Regeringskansliet, myndigheter och kommuner kan behöva ökat stöd i frågan om arbetet med jämställdhet.

Regeringen har därför uppdragit åt Göteborgs universitet (Program för jämställdhetsintegrering i staten - Jämi) att bygga upp ett stöd för statliga myndigheters arbete med jämställdhetsintegrering. Uppdraget omfattar följande verksamheter:

- vidareutveckling av metoder för jämställdhetsintegrering,
- etablerandet av forum för erfarenhetsutbyte om jämställdhetsintegrering,
- informationssatsning om jämställdhetsintegrering, och
- skapande av förutsättningar för ett långsiktigt stöd för jämställdhetsintegrering.

I uppdraget ingår även att samråda med berörda parter, såsom statliga myndigheter, Sveriges Kommuner och Landsting, länsstyrelserna, universitet och högskolor samt andra berörda aktörer. Universitet ska även följa arbetet med jämställdhetsintegrering i EU och andra internationella organ liksom det arbete som bedrivs inom kommuner och landsting till följd av regeringens beslut om ekonomiskt stöd till arbetet med jämställdhetsintegrering i kommuner, landsting och samverkansorgan. Regeringen bedömer att det stöd myndigheter och andra offentligt finansierade aktörer efterfrågar i sitt arbete för en jämställd verksamhet, i högre grad än i dag ska kunna tillgodoses på en fristående konsultmarknad. En viktig uppgift för Göteborgs universitet är därför att skapa förutsättningar för en sådan utveckling.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 december 2010.

7.1.3 Jämställdhetsintegrering i kommunal verksamhet

Möjligheten att skapa ett jämställt samhälle är beroende av den lokala och regionala nivåns förutsättningar och förändringskraft. Kommuner, landsting, regionala och kommunala samverkansorgan intar en viktig roll. De har goda förutsättningar att bidra till jämställdhet i samhället utifrån sina roller som politiska organisationer i den lokala och regionala demokratin, som arbetsgivare och som utförare av verksamhet och service till medborgarna. Regeringen har beviljat stöd till Sveriges Kommuner och Landsting, *Program för hållbar jämställdhet* med syftet att verksamhet och service till medborgarna ska kvalitetssäkras utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Medlen har därför anslagits till att utveckla arbetet med jämställdhetsintegrering i kommuner och landsting.

Vad som särskiljer *Program för hållbar jämställdhet* från andra liknande initiativ är kombinationen av att fördela medel och samtidigt erbjuda en stödstruktur med satsning på långsiktig strategisk påverkan för att säkerställa resultat och hållbarhet. I syfte att säkra resultat och hållbarhet i respektive utvecklingsarbete erbjuds stöd i form av utbildningar i förändringsarbete, coaching, erfarenhetsutbyte och kunskapsseminarier.

För att främja jämställdhet vid upphandling samt för att kunna genomföra jämställdhetsrevisioner lokalt tas ett verktyg fram där medborgaren ska kunna jämföra olika verksamheter ur ett jämställdhetsperspektiv. I detta arbete är ett drygt hundratal nyckelaktörer involverade däribland experter, berörda myndigheter och representanter för användarna i kommuner och landsting.

För att sprida kunskap om hur jämställdhetsintegrering kan kopplas till verksamhetsutveckling och kvalitetsarbete och för att öka frekvensen av könskonsekvensanalyser som grund för politiska beslut, sprider programmet goda exempel via webbportalen jämställ.nu. Webbportalen är ett samarbete mellan Vinnova, ESF-rådet, Nationella genussekretariatet och Sveriges Kommuner och Landsting. Under första halvåret 2010 hade portalen 11 000 sidvisningar.

Utöver fördelning av medel, direkta stödinsatser och metodutveckling bedrivs även ett systematiskt arbete för strukturpåverkan. Detta sker både internt - genom att jämställdhetsintegrera förbundets beslutsfattande - och externt i kontakter med Skolverket, Myndigheten för samhällsberedskap, Boverket, Statistiska centralbyrån och andra centrala aktörer.

Sveriges Kommuner och Landsting har i tre omgångar beviljat medel till 87 utvecklingsprojekt i 46 kommuner, 13 landsting, nio regionala förbund och samverkansorgan samt tre privata företag. Projekten har fördelats över samtliga län i landet. Bl.a. har ett projekt i Västra Götalandsregionen syftat till att undersöka varför män generellt sett får dyrare hörapparater än kvinnor, något som framkommit vid en studie av förvaltningens årsredovisning. Vid Folk tandvården i Trollhättan har en genomgång av tandvården visat att fler flickor än pojkar fick kostnadsfri tandreglering, även om inga vetenskapliga belägg pekar på att flickor har större problem med bettavvikelse än pojkar. I projektet diskuterades om det är de rådande skönhetsidealen som gör att fler flickor än pojkar får tandreglering.

Det finns goda förutsättningar för att satsningen kommer att ge effekter i form av en mer likvärdig service för medborgaren. Ett intensivt arbete pågår för att kvalitetssäkra styr- och ledningssystem ur ett jämställdhetsperspektiv. Under programperioden beräknas drygt 20 000 personer, såsom chefer, politiker och andra nyckelpersoner utbildas. Flera utvecklingsarbeten tar fram checklistor och andra verktyg för att tillgodose könsaspekter i kommunala beslutsunderlag. Konkreta verksamhetsförbättringar har gjorts i form av förbättrade metoder och rutiner i det vardagliga arbetet som säkerställer att individens behov styr utformningen av insatser i vård och omsorg. Kunskap och metoder inom områden såsom jämställdhetsintegrerade medborgar- och brukarundersökningar, checklistor för jämställda politiska beslut samt hur arbetet med flera ojämlikheter kan hanteras när verksamheter jämställdhetsintegreras tas fram.

Programtiden för de olika projekten varierar mellan 11–18 månader. Merparten av programmets aktiviteter kommer att genomföras under

2010. Ett viktigt mål är att arbeta för stärkt ägarskap på den lokala nivån. Alla har inte det stöd och den uppföljning som krävs för att säkerställa hållbara resultat och långsiktiga effekter. För att säkerställa hållbarheten i satsningen krävs en långsiktig plan för hur Sveriges Kommuner och Landsting och den lokala nivån ska förvalta resultatet efter programtidens slut. Vissa utvecklingsarbeten håller så hög kvalitet att de bör vara av intresse även utanför Sveriges gränser. Några av metoderna som utvecklas inom pedagogik, socialt arbete och sjukvård ligger långt framme. Det bör därför finnas intresse av att såväl nationellt som internationellt följa och dokumentera dessa exempel genom forskning och spridning.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 15 maj 2011.

8 Kunskapsutveckling och uppföljning

Inom den särskilda jämställdhetssatsningen har regeringen fattat flera beslut om omfattande forskningsinitiativ. Ökade kunskaper är avgörande för insatser på jämställdhetsområdet. Uppföljning och utvärdering är en viktig del i arbetet med att kvalitetssäkra och utveckla kunskapen ytterligare.

Sammantaget har 138 005 000 kronor fördelats från den särskilda jämställdhetssatsningen till olika åtgärder för att öka kunskapen på området samt att göra det möjligt att följa upp åtgärderna .

8.1.1 Forskning om kvinnors hälsa

Kunskaperna om kvinnors hälsa är otillräckliga. Mot bakgrund av detta har regeringen uppdragit åt Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap (FAS) att initiera ett särskilt forskningsprogram om kvinnors hälsa. I uppdraget anges att programmet ska ha en bred ansats inom såväl det medicinska området som rådets övriga ämnesområden och omfatta såväl unga som gamla. En satsning på området kan hjälpa till att öka kunskapsnivån men även bygga upp starka forskningsmiljöer som sedan kan fortsätta att utvecklas efter programmets slut.

FAS har i sin utlysning uppmuntrat tvärvetenskapliga forskningsansatser för att kunna överbrygga snäva ämnesgränser. Rådet har fattat beslut om finansiering efter utvärdering av projektens vetenskapliga kvalitet och relevans. Av 135 inkomna projektansökningar har 17 beviljats medel. Medel har beviljats inom medicin, folkhälsa och samhällsvetenskap. Bl.a. har följande projekt tilldelats medel: *Samhällets insatser för äldre kvinnors hälsa* vid Karolinska Institutet/Stockholms Universitet, *Mödradödlighet i ett migrationsperspektiv - dödsorsaker och sociokulturella faktorerens betydelse inom vården av afrikanska kvinnor* vid Uppsala Universitet, *Studier av kväveoxid i vävnadsförsvar vid urinvägsinfektion* vid Örebro Universitet samt *Osteoporos hos kvinnor; arv, riskfaktorer och frakturprevention* vid Lunds Universitet. Utöver detta har bidrag lämnats till sex forskarnätverk och en gästforskare.

I maj 2010 arrangerade forskningsrådet en konferens för att diskutera hur forskningen på området ser ut och vilka framtida behov som finns

utifrån olika intressenters och avnämares perspektiv. I samband med detta avser forskningsrådet att publicera en antologi med ett antal forskare som ingått i programmet.

8.1.2 Medel till forskning och andra studier om mäns våld mot kvinnor samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål

Forskningen behöver utvecklas och fördjupas inom områdena mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck, våld i samkönade relationer samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Regeringen har uppdragit åt Brottsoffermyndigheten att fördela medel till forskning och andra studier, systematisk metodutveckling och liknande insatser som syftar till att öka kunskapen på området. Medlen har fördelats genom Rådet för brottsofferfonden i enlighet med uppdraget. En viktig utgångspunkt har varit att medlen bör kunna användas inom flera olika vetenskapliga discipliner och verksamheter.

Medel har framför allt fördelats till forskningsprojekt vid olika universitet och högskolor. Bl.a. har Karolinska Institutet tilldelats medel för projektet *Studie om mäns våld mot kvinnor med missbruksproblem i Stockholms län* samt ett projekt med temat *Män som dödar kvinnor de har barn med och sedan tar sitt liv: förövarna och de överlevande barnen*. Göteborgs universitet har bl.a. fått medel för projektet *Att berätta om upprepade övergrepp: Från generella till partikulära minnen*. Vid Linköpings universitet har en studie utförts om *Det sociala arbetets (o)förmåga att identifiera, reagera och hantera en våldsprblematik i nära relationer utifrån de ungas behov*. Örebro universitet har tilldelats medel för forskningsprojektet *Att skilja mellan offer: Ett brottsofferperspektiv på människohandel och människohandelsliknande brottslighet*.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 15 december 2010.

8.1.3 Vidareutveckling av statistikområdet jämställdhet

Statistik som speglar villkoren för kvinnor och män, flickor och, pojkar i samhället är ett grundläggande redskap i arbetet med jämställdhetsintegrering. Regeringen har uppdragit åt Statistiska centralbyrån (SCB) att genomföra en förstudie om produktionen av jämställdhetsstatistik. Uppdraget har bestått i att analysera nuvarande produktion av statistik samt att föreslå hur en vidareutveckling ska kunna se ut framför allt inom de tre prioriterade områdena sysselsättning, företagande och utbildning.

Sammanfattningsvis redovisar studien att relevant jämställdhetsstatistik finns tillgänglig, men att den inte alltid presenteras på ett sådant sätt att jämställdhetsperspektivet synliggörs. Det huvudsakliga utvecklingsarbetet består sålunda i att bearbeta befintliga uppgifter för att bättre synliggöra jämställdhetsperspektivet. Förstudiens förslag är att en samlad ingång för jämställdhetsstatistik byggs upp inom SCB:s webbplats. Portalen föreslås innehålla tabeller och diagram av drygt 200 variabler inom de tre prioriterade områdena.

Uppdraget slutredovisades den 15 maj 2009.

Vidare har regeringen uppdragit SCB att utveckla tillgängligheten till jämställdhetsstatistiken. En samlad ingång för jämställdhetsstatistiken ska skapas på myndighetens webbplats, i enlighet med den förstudie som myndigheten lämnat till regeringen. Jämställdhetsstatistiken ska även innehålla indikatorer för jämställdhetspolitiken.

I uppdraget ingår även att utveckla indikatorer för jämställdhetspolitiken samt lämna förslag till hur indikatorerna kan utformas, uppdateras och presenteras. Indikatorerna ska utgå från de jämställdhetspolitiska målen samt den inriktning på jämställdhetspolitiken som regeringen redovisat i budgetpropositionen (prop. 2009/10:1).

Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 december 2010.

8.1.4 Uppföljning Peking +15

Sverige åtog sig att under ordförandeskapet i EU hösten 2009 utarbeta en lägesrapport om hur medlemsstaterna och EU:s institutioner genomfört fastställda åtaganden i Pekingplattformen – det dokument som antogs vid FN:s fjärde världskonferens för kvinnor i Peking 1995. Rapporten *Beijing +15: The Platform for Action and the European Union* överlämnades till Spanien som i egenskap av EU-ordförandeland presenterade rapporten vid ett möte i FN:s kvinnokommission den 4 mars 2010, då 15-års-jubileet av Pekingplattformen uppmärksammades.

Regeringen uppdrog åt Statistiska Centralbyrån (SCB) och Stockholms universitet att ta fram underlag till rapporten. SCB fick i uppdrag att uppdatera statistik inom tre områden, kvinnor och hälsa, våld mot kvinnor samt kvinnor och ekonomi. Vidare uppdrogs SCB att kartlägga relevant europeisk statistik inom fyra andra områden: kvinnor och fattigdom, kvinnor och utbildning, kvinnor och makt samt situationen för flickor. Stockholms universitet fick i uppdrag att samla en referensgrupp av forskare med uppgift att bistå Regeringskansliet i analys av faktaunderlag samt att identifiera kommande utmaningar på jämställdhetsområdet.

Uppdraget slutredovisades den 29 april 2009.

I den rapport som presenterats redovisas uppgifter om utvecklingen på jämställdhetsområdet inom EU:s institutioner under de senaste fem åren samt utvecklingen i medlemsstaterna under samma tidsperiod i relation till de tolv kritiska områden som tas upp i Pekingplattformen. Rapporten har tagits emot mycket väl av såväl kommissionen som EU:s medlemsstater.

9 Medel för jämställdhetsprojekt till ideella organisationer

Regeringen har uppdragit åt Ungdomsstyrelsen att enligt förordningen (2006:390) om statsbidrag till jämställdhetsprojekt, besluta om och betala ut medel för jämställdhetsprojekt. Ungdomsstyrelsen redovisade under 2009 effekter av tidigare bidragsgivning i rapporten *Konsekvenser, resultat och effekter av Ungdomsstyrelsens bidragsgivning till ideella organisationer* (Ungdomsstyrelsens skrifter 2009:12). Under 2008 beviljades

bidrag för totalt 30 projekt av totalt 99 ansökningar. I rapporten konstateras att av de projekt som under året fick projektstöd var 16 stycken inriktade mot makt och inflytande medan fem projekt var inriktade mot ekonomisk jämställdhet. Fem projekt fokuserade på mäns våld mot kvinnor och kroppslig integritet och fyra projekt på obetalt hem- och omsorgsarbete.

Det är svårt att visa på allmängiltiga effekter av projektstödet eftersom det rör sig om ett antal divergerande projekt med varierande mål och inriktning. Exempel på effekter som olika projekt har bidragit till är att kvinnliga forskares makt och inflytande har ökat genom nya forskarnätverk, att somaliska föräldrars förståelse för att kvinnlig könsstympning är en form av våld mot kvinnor har ökat och att fler föräldrar reflekterar över könsrollerna i hemmet.

Under våren 2009 bjöd Ungdomsstyrelsen in till möte i fokusgrupper för att få en ökad kunskap om organisationernas syn på bidragen. I fokusgrupperna deltog organisationer som fått antingen organisationsbidrag eller projektbidrag. Vid dessa möten framkom att organisationerna upplever att deras verksamhet är av stor betydelse för enskilda medlemmar eller grupper av medlemmar på lokal nivå och att de bidrag som organisationerna fått har haft en stor betydelse för organisationernas existens och utveckling.

Sammantaget har 26 122 000 kronor fördelats från den särskilda jämställdhetsansatsningen till olika projekt inom jämställdhetsområdet.

Tabell 9.1 En jämn fördelning av makt och inflytande (tkr)

Uppdragstagare	Åtgärd	Medel
Kompetensrådet för utveckling i staten	Program för kvinnors karriärutveckling i staten	17 550
Ungdomsstyrelsen	Jämställdhetsarbete inom nationella minoriteter	6 500
Uppsala universitet	Studie om kvinnor inom nationella minoriteter	500
Sametinget	Stärka samiska kvinnors delaktighet i samhällslivet	4 000
Nämnden för statligt stöd till trossamfund	Värderingar avseende jämställdhet och barns rättigheter	1 000
Ungdomsstyrelsen	Ideella organisationers arbete mot diskriminering	5 000
Ungdomsstyrelsen	Engagemangsguider	4 000
Ungdomsstyrelsen	Studie av ungas kulturutövande	2 000
Totalt		40 550

Tabell 9.2 Ekonomisk jämställdhet (tkr)

Uppdragstagare	Åtgärd	Medel
Skolverket	Jämställdhetsinsatser i skolan	84 500
Delegationen för jämställdhet i högskolan	Utredning och fördelning av projektmedel	60 000
Högskoleverket	Åtgärder för jämnare könsfördelning på lärarutbildningen	500
Myndigheten för tillväxtpolitiska analyser och utvärderingar	Analys av jämställdhet och regionalt företagsstöd	200
UNCTAD	Studie om kvinnors företagande och innovationer i samarbete med FN-organet UNCTAD	500
Tillväxtverket	Förekomsten av jämställdhetsperspektiv i regionalt tillväxtarbete	600
Folkbildningsrådet	Jämställdhetsinsatser inom folkbildningen	12 000
Konjunkturinstitutet	Studier om arbetsmarknadens funktionssätt ur ett jämställdhetsperspektiv	1 700
Utredning	Studie om jämställdhet och tillväxt	2 500
Arbetsförmedlingen	Minska utanförskapet bland utrikes födda kvinnor	12 000
Ungdomsstyrelsen	Stöd till unga föräldrars arbetskraftsdeltagande	400

SCB	Mätmetoder för analys av ekonomin för ensamstående med barn	75
Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering	Varför är kvinnor mer sjukskrivna än män?	6 000
Karolinska institutet	Konsekvenser av sjukskrivningsprocessen	10 000
Försäkringskassan	Återgång i arbete efter sjukskrivning	25 000
Statens kulturråd	Jämställdhet inom scenkonsten	4 950
Arbetsmiljöverket	Minskad utsatthet för våld på arbetsplatsen	14 000
Rikspolisstyrelsen	Främja jämställdhet och mångfald inom staglig förvaltning	36 900
Försäkringskassan	Pensionskonferens om könsskillnader	2 000
Totalt		273 825

Tabell 9.3 Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet (tkr)

Uppdragstagare	Åtgärd	Medel
SCB	Tidsanvändningsundersökning	15 230
SCB	Enkätstudie om jämställt föräldraskap	2 500
Totalt		17 730

Tabell 9.4 Mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och våld i samkönade relationer (tkr)

Uppdragstagare	Åtgärd	Medel
Socialstyrelsen	Förstärkt tillsyn av socialtjänsten	8 000
Socialstyrelsen	Kvalitetssäkrade bedömningsinstrument för socialtjänstens insatser	2 000
Socialstyrelsen	Utveckling av socialtjänstens arbete med riskbedömningar i utredningar om vårdnad, boende och umgänge	2 000
Socialstyrelsen	Utvärdering och utveckling av kvinnojourers arbete med våldsutsatta kvinnor	10 500
Nationellt centrum för kvinnofrid	Utvidgning av uppdrag att utveckla program för omhändertagande av sexualbrottsoffer	9 000
Länsstyrelserna	Uppdrag till länsstyrelserna om insatser mot hedersrelaterat våld och förtryck	118 771
Socialstyrelsen	Utbildning för personal som ger stöd och service till personer med funktionshinder	10 000
Socialstyrelsen	Stärka kunskapen inom missbruks och beroendevården om kvinnors våldsutsatthet	10 000
Socialstyrelsen	Ökat stöd till bl.a. kvinno- och brottsofferjourer	20 000

Socialstyrelsen	Riktade medel till utveckling av organisationer som arbetar för att utveckla brottsofferverksamhet till HBT-personer som utsatts för våld i nära relationer	6 100
Rikspolisstyrelsen	Förstärkt skydd för personer som utsätts för hot eller förföljelse	5 500
Socialstyrelsen	Utvärdera metoder och arbetssätt inom socialtjänstanknutna verksamheter för våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnar våld	24 000
Nationellt centrum för kvinnofrid	Metoder för att upptäcka förekomst av våldsutsatthet	7 500
Socialstyrelsen	Virtuell ungdomsmottagning	19 500
Ungdomsstyrelsen	Fortsatt kunskapsutveckling för tjejjourer	3 910
Boverket	Förbättrat trygghet för kvinnor i stads- och tätortsmiljöer	45 000
Brottsoffermyndigheten	Utbildningsprogram för förbättrat bemötande av sexualbrottsoffer	8 000
Rikspolisstyrelsen och Åklagarmyndigheten	Ökad kompetens inom polisen gällande mäns våld mot kvinnor	34 000
Domstolsverket	Förbättrat bemötande i domstolarna	4 000
Kriminalvården	Satsning på verksamheter inom kriminalvården riktade till våldsamma män	30 000
Länsstyrelserna	Stöd till samordning av insatser i länen	6 280
Rikspolisstyrelsen	Utveckling av den fysiska miljön för att utreda våld mot kvinnor	5 800
Nationellt centrum för kvinnofrid	Informations- och kunskapsspridning om frågor rörande hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer	10 500
Länsstyrelserna	Stöd till lokal samverkan för kvinnofrid	23 000
Ungdomsstyrelsen	Kartläggning av arrangerade äktenskap	1 300
Ungdomsstyrelsen	Insatser för att förebygga och förhindra att unga blir gifta mot sin vilja	4 700
Ungdomsstyrelsen	Utbildningsuppdrag till Ungdomsstyrelsen	16 500
Socialstyrelsen	Utredningar avseende kvinnor som avlidit med anledning av brott i nära relationer	500
Statens folkhälsoinstitut	Myndigheters bemötande av våldsutsatta kvinnor i nationella minoriteter	4 000
Brottsförebyggande rådet	Uppföljning av handlingsplanen Mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck, samt våld i samkönade relationer (skr. 2007/08:39)	2 850
Totalt		453 211

Tabell 9.5 Åtgärder mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål (tkr)

Uppdragstagare	Åtgärd	Medel
Svenska Unicef	Ökat skydd och stöd till utsatta barn och unga	2 500
Socialstyrelsen	Utbildningsinsats riktad till personal inom sjukvården, socialtjänsten, skyddade boenden och på ungdomsmottagningen	6 000
Statens institutionsstyrelse	Förstärkning av Statens institutionsstyrels verksamhet	3 500
Länsstyrelsen i Stockholms län	Ett tryggare återvändande för personer som befunnit sig i prostitution	10 000
European Women's Lobby	Säkert återvändande för offer för människohandel för sexuella ändamål	1 250
Socialstyrelsen	Utvärdera och utveckla insatser riktade till sexköpare	5 000
Socialstyrelsen	Utvärdera och utveckla insatser riktade till personer i prostitution	8 000
Ungdomsstyrelsen	Stärkt förebyggande arbete bland barn och ungdomar	20 000
Kriminalvården	Insatser för kvinnor inom kriminalvården	10 000
Utredning	Etiska riktlinjer inom statsförvaltningen	600
Länsstyrelsen i Stockholms län	Stöd till frivilligorganisationernas verksamhet	4 000
Rikspolisstyrelsen och Åklagarmyndigheten	Operativ förstärkning i arbetet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål	52 000
Brottsoffermyndigheten	Ökad kompetens inom polisen, Åklagarmyndigheten, Sveriges Domstolar och Migrationsverket	6 000
Rikspolisstyrelsen	Riktlinjer för samverkan vid utredningar kring barn som misstänks vara utsatta för brott	5 300
Brottsoffermyndigheten	Studie av handläggningen av brottsskadesättning till offer för människohandel för sexuella ändamål	1 200
Länsstyrelsen i Stockholms län	Stärkt nationell samverkan	10 000
Länsstyrelserna	Stärkt regional samverkan	12 253
Östersjöstaternas råd	Stöd till samarbete i Östersjöregionen	7 000
Svenska institutet	Vidareutveckling av Svenska institutets informationsarbete	14 750
RFSL	Undersökning om homo- och bisexuella samt transpersoners situation	2 500
Nordiskt Institut för Kvinno- och Könforskning	Undersökning om attityder till sexköp	166

Stiftelsen Allmänna Barnhuset	Nätverksbyggande och kunskapsspridning	1 750
Brottsförebyggande rådet	Uppföljning av genomförandet av regeringens handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål (skr. 2007/08:167)	1 000
Totalt		184 769

Tabell 9.6 Jämställdhetsintegrering (tkr)

Uppdragstagare	Åtgärd	Medel
SCB	Regeringens plan för jämställdhetsintegrering i Regeringskansliet	160
Göteborgs universitet	Jämställdhetsintegrering i statliga myndigheter	13 000
Sveriges Kommuner och Landsting	Jämställdhetsintegrering i kommunal verksamhet	145 000
Totalt		158 160

Tabell 9.7 Kunskapsutveckling och uppföljning (tkr)

Uppdragstagare	Åtgärd	Medel
Forskningsrådet för arbetsliv och socialvetenskap	Forskning om kvinnors hälsa	90 000
Brottsoffermyndigheten	Medel till forskning och andra studier om mäns våld mot kvinnor samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål	45 500
SCB	Vidareutveckling av statistikområdet jämställdhet	1 625
SCB och Stockholms universitet	Uppföljning Peking +15	880
Totalt		138 005

Tabell 9.8 Medel för jämställdhetsprojekt till ideella organisationer (tkr)

Uppdragstagare	Åtgärd	Medel
Ungdomsstyrelsen	Medel för jämställdhetsprojekt till ideella organisationer	26 122
Totalt		26 122

Tabell 9.9 Summering – Den särskilda jämställdhetsstatsningen (tkr)

Område	Medel
En jämn fördelning av makt och inflytande	40 550
Ekonomisk jämställdhet	273 825
Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet	17 730
Mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och våld i samkönade relationer	453 211
Åtgärder mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål	184 769
Jämställdhetsintegrering	158 160
Kunskapsutveckling och uppföljning	138 005
Medel för jämställdhetsprojekt till ideella organisationer	26 122
Totalt	1 292 372

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 17 juni 2010

Närvarande: Statsrådet Olofsson, ordförande, och statsråden Odell, Bildt, Ask, Husmark Pehrsson, Larsson, Erlandsson, Carlgren, Hägglund, Björklund, Carlsson, Littorin, Borg, Sabuni, Billström, Adelsohn Liljeroth, Tolgfors, Björling, Krantz, Ohlsson

Föredragande: statsrådet Sabuni

Regeringen beslutar skrivelse 2009/10:234 Redovisning av den särskilda jämställdhetsatsningen.